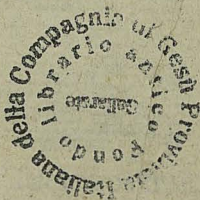
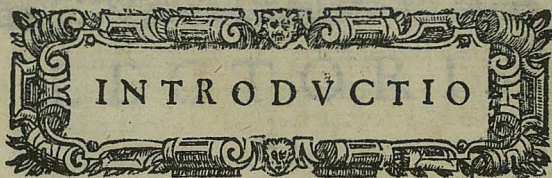

F. P.

F. P. *o* *dacataro*

G
C
0492

IN DIALECTICAM ARISTOTELIS,

Per Magistrum FRANCISCVM TOLEDVM
Sacerdotem Societatis IESV, ac Phi-
losophiæ in Romano Societatis
Collegio Professore.

Venetijs, Apud Guerræos fratres, & socios.

M D LXXIIII.

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani

www.fondolibrarioantico.it

IN DIALECTICAM
ARISTOTELIS

Per Magistrum FRANCISCUM TORREDAUM
Sacerdotem Societatis I. S. V. ac Phi-
losophum in Romano Societatis
Collegio Professorem.

Venerijs, Apud Guentrosianos & Socios.

M D LXXIII.
Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

LECTORIS

INTRODUCTIONS, quas
Isagogas græci appellant, cum
in disciplinis omnibus & arti-
bus, amice lector, utilissimas
esse constat, tum verò in ea,
que ab Aristotele tradita est,
differendi doctrina ita
est, et confirmatione indigere
non videatur. nam & si uir eruditissimus omnes eius ar-
tis partes accuratissimè sit persecutus, ac felicissimè ab-
soluerit uniuersam, tamen (quod negari non potest) ita
obscurè plerumque multa ab eo dicuntur, ut nisi ab ijs, qui
rem uelut in summa iam perceperint, facillè intelli-
gi non possint. Itaque in omnibus Academijs, quas nomi-
nus toto orbe celebratissimas, is mos iam inde ab ini-
tio inoleuit, ut Philosophiæ Professores antequam Ari-
stotelis libros explicandos tironibus aggrediantur, ijs to-
tius Dialecticæ rudia quædam elementa paucis, quan-
tùm natura rei patitur, & apertis præceptionibus com-
prehensa

prehensa proponant, quò neque ignari omnino harum
 rerum ad Aristotelis lectionem accedant, neq; rursus diu
 tius a quo in his retineantur, quæ sunt ex ipso plenius po
 stea percepturi. Quam quidem consuetudinem; nisi ex
 perientia certissima rerum magistra compertum fuisset,
 optimam esse & utilissimam, nunquam tam diu, tam
 omnium doctorum consensu tam frequentes, ac nobiles
 Academie retinuissent. Quòd si nostrum hic iudicium
 etiam & exemplum aliquid ualet, expertus sum &
 Romæ hoc anno, & alibi aliàs, cum hæc eadem profite
 remur, magnam ex ea re utilitatem ad auditores per
 uenisse, quod morem hunc secuti essemus. Neque uerò il
 li audiendi sunt, qui hæc Sophistarum esse commenta af
 firmant, quæ introductionibus huiusmodi contineri so
 lent: nam (ut de cæteris nunc taceam, quæ sunt à ui
 ris doctissimis non pauca conscriptæ) in hac certè nostra
 dedimus operam diligenter, ut nihil nisi ex optimis qui
 busque authoribus Græcis, Latinis, & Arabibus pro
 ferrenus quales sunt, inter Græcos quidem Ammonius,
 Porphyrius, Alexander, Theophrastus, Magentinus
 Psellus: inter Latinos autem Boetius, Thomas, Alber
 tus magnus, Aegidius, & alij plerique: inter Arabes
 uerò Auerroes, Algazeles, Auicenna. Qua in re siquid
 est boni (ut fore nos quidem speramus) id & Deo lau
 di, & tibi commodo esse uehementer optamus. Vale.

-ini de...
 -...
 -...
 -...
 -...
 -...

INTRODVCTIONIS
IN DIALECTICAM
ARISTOTELIS

LIB. I.

De nomine Dialecticæ. Cap. I.

DIALECTICA viam ostendit, & Methodum tradit, qua occulta manifestare, confusa discernere, errores repellere, veritatesq; confirmare possumus, propterea ante omnem aliam sciētiam addiscenda est. ipsa enim est ianua, qua aperta omnes aperiuntur, & qua clausa omnes clauduntur, cuius adæquatum obiectum est argumentatio, quæ ex simplicibus dictionibus significatiuis, quas terminos vocant, primò componitur, à quibus prius nobis esset incipiendum, cum simplicia priora sint, nisi aliunde initium capere studentium vtilitas præmoneret, quibus conducibilis multò futurū existimamus, si antè, quæ ad ipsam Dialecticam, eiusq; instrumenta pertinent, breui compēdio tenuerint, vt quid Dialectica sit, præ aliis omnibus percipientes, modumq; diuidendi, definiendi, & argumentandi edocti promptiores fiant, faciliusq; per reliqua procedāt. Cum igitur præceptū Aristotelis sit

A 3 VI

vt alicuius rei cognitionem indagantes, quid nomē significet, præcognoscant. nominum enim significatione ignorata ad rerum contemplationem ascendi non potest. Nos autem breuem quandam Introductionem ad Dialecticam Aristotelis paremus, quid nomen Dialecticæ sibi velit, exponamus oportet. Dialectica Græcè idem est, quod Latine disputatrix, vel dissertrix, quasi ars quæ disputare, & disserere doceat, quam Stoici partem Logicæ esse existimabant, duas Logicæ facientes partes, alteram inueniendi argumenta, & rationes, quibus verum à falso discernitur, alteram de inuentis iudicandi, illam Topicam, hanc Dialecticam vocabant. Dialecticorum tamen communis vsus iam nomen Dialecticæ vtriq; parti commune fecit, imò Logicæ nomen à Dialecticæ nomine non discernunt, præsertim cum apud Aristotelem talis distinctio Dialecticæ & Logicæ non inueniatur, at Logicæ à λόγος dicitur, quod Latine idē quod sermo, vel ratio est, quasi scientia sermocinalis, vel rationalis, id est, quæ versatur circa rationes, & sermonem: vocamus autem rationes discursus intellectus, quibus verū, vel falsum inquirimus, vnde Logicæ nomen latius patet, si eius etymologia inspiciatur, quàm Dialecticæ, cū Logicæ etiam Grammaticam, & Rhetoricam, quæ de sermone sunt, complectatur, qua parte verò idem quod rationalis est. Dialecticæ conueniat, & aliqua ex parte Rhetoricæ, quæ etiam ratione vtitur. proinde latissime sumpta Grammaticam, Rhetoricam & Dialecticam comprehendit quod quamuis ve-

rum

rum est, communiter tamen iam est receptum, vt quoties de Logica sermo fit, idem quod per Dialecticam intelligatur, præsertim apud Dialecticos, vocabula enim peculiariter secundum subiectam materiam accipienda sunt.

Quid sit Dialectica, de eius necessitate, materia, fine, & officio. in Cap. I I.

RTES omnes in hūc finem inuentæ sunt, vt per eas operationes nostræ, quas per naturam non ita facilitè, & perfectè præstare poteramus, absolutæ, & exactæ reddantur, quod in omnibus reperire est. homo enim potest scribere, pingere, luctari, texere, sed id imperfectè, & nõ sine errore: at si artem teneat, expeditius, & certius illa omnia exequetur: vnde ars rectè quicquam faciendi, aut cognoscendi dicitur promptitudo: ex quo factum est, vt cum multæ in nobis sint operationes, atq; inter se diuersæ, quas rectè exercere nõ poteramus, plures ad hoc inuentæ sint artes. Sunt autem in cõmuni tres operationes quædam exteriores, quæ circa aliquam materiam extra nos versantur, vt pingere, texere, agros colere. Sunt aliæ operationes exteriores, quæ tamen non in aliquam extra nos transeunt materiam, sicut loqui, sermoneari, dicere. Sunt aliæ in tertio genere interiores, sicut contemplari rerum naturas, considerare, verum cognoscere. Ad tres has operationes optimè exercendas multæ sunt adinuentæ artes. Ad operatio-

nes exteriores primi generis, sunt omnes illę artes, quę Mechanicę dicuntur, vt nemoraria, militaris, nautica, fabrilis. Ad operationes secundi generis sunt artes quę sermocinales dicuntur, Grammatica scilicet, quę rectę & congruę voces connectere docet. Rhetorica, quę elegantem: ac suis numeris absolutam reddit orationem. Ad operationes verò tertii generis, quędam ars adinuenta est, quę Methodum traderet, & viã sterneret, qua ad perfectã rerum contemplationem, & cognitionem venire possemus, & hæc Dialectica est: vnde sicut artes Mechanicas rectę faciendi, & operandi artes, Grammaticam congruę loquendi, Rhetoricam rectę dicendi, ita Dialecticam rectę intelligendi iure artem dixeris, nõ quod per Dialecticam res ipsas sciamus, aut cognoscamus, hoc nõq; aliarum munus est sciętiarum, sed quod Dialectica modum, & Methodũ præbeat, quibus rectã rerum cõtemplationem consequamur, propter quod instrumentũ, & organum sciętiarum & modus sciendi dicitur. Quod si Dialectica etiam circa sermonem versatur, id non est per se, nisi quatenus per sermonem operationes intellectus manifestatur: nec hoc etiam pacto circa quemcunque sermonem versatur, sed circa eum solum, quo aliquid verę, vel falsõ dicitur. De reliquis verò quę ad Dialecticam pertinent, dicamus oportet. Experientia enim constat, & Arist. vij. Polit. c. iiii. docet artes habere aliquam materiam, circa quam operentur, ars enim textoria circa filum, lignaria circa lignum, militaris circa arma versatur. Est etiã
cuiq;

cuique arti suus finis & officium, quorum nihil Dialecticę deest. Pro quo aduerte primò, quòd materia in aliqua arte duplex est, quædam propinqua, & proxima, circa quam talis ars versatur, vt ligna materia sunt artis lignariæ, fabrilis ferrum, quia circa hæc tales artes versantur: altera materia est remota, quam ars quidem præsupponit, non tamen circa eam primo versatur, quo pacto arbores materia lignariæ artis, remota tamen, ferrum militaris, lana textoriæ dicuntur, quia sine his materiæ proximæ non constant. Aduerte etiam præter hæc, in Grammatica, Rhetorica, & Dialectica duplicem esse materiam, alteram propinquã, vt in Grammatica sunt voces ad congruam connexionem aptæ in Rhetorica sermo ornatus, & elegans, in Dialectica verò operationes intellectus, vel sermo qui tales operationes manifestat, alteram autem remotã, quæ in his tribus artibus eadem est, nempe res omnes cum discrimine tamen. Grammaticus enim circa res omnes versatur de eis congruè loquendo, Rhetoricus ornate dicendo, Dialecticus viã ostendens, qua verè cognoscantur, & inde vero sermone, exprimentur, propterea hæc artes cõmunès dicuntur. Ex his apparet finis, & officium Dialectici. Finis enim eius est Methodum ostendere, qua res verè dignosci, & secerni queant. officium autem ea ministrare, quibus talis cognitio obtineatur, id autem fit diuidendo, definiendo, & arguendo. officium ergo ipsius definire, diuidere, & argumentari est. Instrumenta, quæ modi sciendi dicuntur sunt definitio,

tio, diuisio, & argumentatio, de quorum singulis
 introductorio modo nonnulla dicemus. Et primum
 de definitione.

Quid Definitio, & quotuplex sit. Cap. III.

CIRCA definitionem quatuor nobis bre-
 uiter considerata sunt. Primum, quid
 sit definitio. Secundum, quotuplex sit.
 Tertium, quæ sint leges bonæ definitio-
 nis. Quartum, qui modi argumentandi, & loquen-
 di per definitionem. Circa primum aduerte. Arist.
 j. To. c. iij. id quod nos definitionem vocamus, ter-
 minum vocare, translatione sumpta à termino, &
 limite, quo agri, vel areæ circumscribuntur: vt enim
 totum quod illius est areæ, intra talem terminum
 cõtinetur, nec quicquam areæ est extra terminum;
 nec aliud, quod non sit areæ, est intra: ita illa ora-
 tio, quæ omnes partes, quæ sunt in natura rei ita ex-
 plicat, ut nihil deficiat, vel redundet, dicitur termi-
 nus. Nos vocamus definitionem, quasi vndiq; cir-
 cumscribentem rei naturam. Est autem definitio iux-
 ta Arist. ij. Post. c. x. oratio ipsum quod quid est, si-
 gnificans, ac si dixisset, est oratio, quæ naturam ali-
 cuius manifestat. In qua definitione duæ sunt parti-
 culæ cõsiderandæ. Altera est, quod sit oratio, idest,
 aggregatio quædam multarum vocum & notionum,
 cum enim nature rerum quæ definiuntur, habeant
 plures partes, necesse est pluribus manifestentur vo-
 cibus, vnde vna sola vox non est definitio. Altera
 particula

Oratio:

particula est, naturam alicuius significans. Hoc po-
 nitur ad excludendas orationes multas, quæ defini-
 tiones non sunt, quia alicuius naturam non manife-
 stant, ex quo fit ut ista sit definitio, animal rationa-
 le, est enim oratio, & hominis naturam explicat, at,
 homo est doctus, oratio quidem est, definitio verò
 minimè, nullius enim naturam exprimit. Còtra hoc
 vnum posset argumentum opponi huiusmodi: Vna
 vox sola potest significare totam naturam rei, ergo
 definitio non est oratio, antecedens probatur, ista
 vox homo significat totum hominem, & integram
 ipsius naturam, ergo vna vox totam rem explicat.
 Ad hoc responderetur, dupliciter aliquam rem voce
 significari, & manifestari posse, vno modo distin-
 ctè, altero modo confusè, hoc exemplo poterit in-
 telligi, videre quandoq; possumus imaginem ali-
 quã confusè, cum totam simul còspicimus, nec ma-
 gis visus ad vnã quàm ad aliam partem inclina-
 tur: videmus etiam eandem distinctè, cum ad sin-
 gulas partes oculos conuertimus vel minimã quan-
 que lineam inspicientes, quod etiam intellectu con-
 templantes aliquando facimus, ita res significatur
 vna quidem voce confusè tamen, quia per eam to-
 ta simul representatur, at verò pluribus vocibus ea-
 dem res singulis singulas eius partes significanti-
 bus distinctè significatur. Modò responderetur, De-
 finitione debere significare rem totam non confu-
 sè, sed distinctè, propterea debere esse orationem.
 ex quo sequitur, nomen alicuius rei, & definitione
 eiusdem idem significare, sed nò modo eodem, sed
 alterum

alterum distinctè, alterum confusè, homo enim, & animal rationale eandem rem exprimunt, sed vox, homo, confusè, definitio verò animal rationale, distinctè. Cum igitur definitio alicuius naturam explicet fit, ut prima diuisione diuidatur iuxta diuisionem eius, cuius naturam explicat, quod duplex potest esse, alterum vox: aliqua significatiua, alterum res aliqua, vt enim res ipse suas habent proprias naturas, ita etiam & nomina sua sortiuntur naturas, quæ à significatione sumuntur, vt sicut homo est homo per animam, & corpus, ita & nomen nomen est, quia ex uoce, & significatione componitur. Possunt ergo & res, & nomina definiri, vnde exurgit duplex definitio; altera quæ dicitur nominis, altera quæ dicitur rei. Definitio nominis, quæ Interpretatio, & Etymologia aliquando dicitur, est oratio nominis significationem exponens. Hic autem vocamus nomen quacunque dictionem significatiuam, vt magnanimus est, qui magnum habet animum: infinitum quod non habet finem, vacuum est quod caret corpore: argumento autem est is definitionibus, sola nomina, non res definiri, quòd aliquando contingat similia nomina fictitium quid significare, multiplex quidem huiusmodi definitio assignatur, sed quia Grammatica est potius consideratio talis, prætermittitur. Definitio verò rei est oratio rem aliquam explicans, ut animal rationale, quæ hominis naturam manifestat.

Quo-

Quotuplex sit definitio rei. Cap. IIII.

RI P L E X est definitio rei, quædam essentialis, quædam causalis, quædam descriptiua, seu accidentaria. Essentiali, definitio est oratio genus & differentiam alicuius rei continens. Vocatur autem genus id quod naturæ definiti ita cõpetit, vt simul etiam de aliis prædicetur, vt in hac hominis definitione, animal rationale, animal genus est, quia cum de natura hominis sit, etiam de equo, capra, & aliis multis prædicatur. Est autem differentia, id quod cum de natura etiam definiti sit, cum genere iunctum ipsum determinat, & coarctat, vt pro sola re definita sumatur, sicut se habet in illa eadem definitione rationale, est enim in ipsa hominis natura, & coarctat genus animal, ut non equum, nec aliud præter hominem dicat, huiusmodi definitio dicitur Essentialis, quia naturam rei per ea quæ illi essentialia sunt, manifestat, idem enim natura, & essentia sunt, nec exactiorem modo petas horum declarationem, suo n. loco diligentius ista consideranda sunt. Definitio Causalis, est oratio, rei proprias causas manifestas. Causarum autem numerus quadruplex est, quædam causa est materialis, ea nẽpe, ex qua aliquid fit, vt ligna, & lapides materia sunt domus, as statua, corpus humanum ipsius hominis, altera est forma, ea scilicet, per quam res est, & quæ simul cum materia rem totam absoluit, ut anima rationalis hominis est forma, & figura statua, tertia est efficiens, à
 qua

qua aliud producitur, vt sol qui lumen producit, ipsius est efficiens causa, & ignis caloris, & sutor calcei, quarta est causa finalis, gratia cuius, seu propter qua aliquid fit vt beatitudo causa est finalis hois: ad beatitudinem enim creatus est, & sanitas est finis potionis amare. Ex his igitur causis, aut singulis aut pluribus, aut omnibus definitiones, causales fiunt. Sunt autem, qua per materia dantur, vt domus est ex lapidibus, lignis, & terra, reliquisq; partibus constructa. Zithum est potus ex aqua, hordeo, & lupulo confectus sub hoc definitionis genere, comprehenduntur definitiones, quibus res artificiate per ea ex quibus fiunt, definiuntur. Cōprehenduntur etiā definitiones, quae partes rei continet ut mundus est ex caelo, terraq; & ex naturis, quae intra haec iclu detur, constitutio. corpus humanum est quod ex erecto capite, pectore, manibus, ventre, pedibusq; constat, quas alii vocat partitiones. Cōprehenduntur etiā definitiones accidentium, quae per subiecta ipsorum assignantur, vt risibilitas est aptitudo hois ad ridendum: lumen est actus diaphani. Secundum genus Causaliū definitionum est per formā, ut homo est animal ex rationali anima constans, ad quod genus illae definitiones reducuntur, quibus cōcreta per abstracta definimus, ut album est qd' albedine afficitur, tertium genus est per efficiētē causā, ut dies est latio solis supra terrā. Ecclipsis est interpositio terrae inter solem, & lunam, tonitruum est extinctio ignis in nube. Possimus etiam his uti in obliquo dicentes, nox est priuatio luminis pronueniēs

sup

ex

ex latione solis sub terram. Quartum genus est per
 finalem causam, vt homo est animal ad summi boni
 perceptionem destinatum, domus est tegumen-
 tum ad incōmoditates extrinsecas propulsandas.
 Possunt etiam definitiones per plures causas simul
 assignari, ista. n. quatuor continet causas, homo est
 animal ex rationali anima & corpore in aeternam
 beatitudinem à Deo creatum. hæc autem duas, Ec-
 cliplis est priuatio luminis ex interpositione terræ,
 hæc autem tres, homo animal est ex anima & corpo-
 re in beatitudinem ordinatum. hic autē vnum ad-
 uerte, definitiones eas quæ per materiam, & formā
 assignantur, esse etiam essentielles, materia enim &
 forma ad rei naturā spectāt, ipsamq; componunt:
 vnde dici possent essentielles, at quia simul etiā cau-
 sę rei sunt, causales dicentur, distinctionis gratia so-
 lent aliqui eas essentielles Physicas nuncupare, reli-
 quas verò, quæ genere, & differentia constant, essen-
 tiales Metaphysicas. Tertia definitio est acciden-
 taria, quæ non quid res, sed potius qualis sit, si-
 gnificat, hæc autem est oratio rem per sua acci-
 dentia manifestans. Est autem duplex, altera,
 quæ per genus, & accidens proprium quod illi, so-
 li rei conuenit, assignatur, vt homo est animal ri-
 sibile, terra est elementum grauissimum, ignis
 elementum leuissimum, & hæc propriè dicitur
 descriptio. Ad hanc definitionem reducuntur ex,
 quæ dantur per effectus, vt iustitia est, quæ suum
 cuique tribuit, sol est autor diurnę lucis, homo est
 animal, quod loqui potest. Altera definitio acciden-

cccc

taria

taria est, quæ datur per accidentia communia, quorum singula pluribus rebus in sunt, simul tamen iuncta, non nisi rei, quæ definitur, vt homo est animal bipes implume, pulchrum, magni cerebri. Ad hoc definitionis genus aliquæ Poetarum descriptiones reduci possent, sed ista ulterius prosequi nõ presentis speculationis est, ne introductionis limites extra modum diuagantes transiliamus.

De legibus bonæ definitionis, De modo argumentandi, & loquendi circa ipsam definitionem. Cap. V.

MULTA quidem præcepta sunt ad benè definiendum obseruanda quæ diffuse vj. Top. Aristo. tradit, ex quibus tria omnibus definitionibus communia in presentè explicanda elegimus. Primum igitur præceptum, seu lex est, vt definitio, clarior sit definitio, cum. n. in hoc sit inuēta definitio, ut rē occultā manifestet, oportet, vt notior sit quā illud qđ definitur vt hæc definitio, animal à Deo creatum ad beatitudinē, naturā hominis magis manifestat, quā si vnica exprimat̃ voce nempe, homo: Huic præcepto aduersantur definitiones illæ, quæ per ignotiora, vel æquè ignota assignantur, ut si dicas, somnus est imago mortis, mors enim obscurior est somno. Aduersantur etiā, quæ idem per idem definiunt, ut si dicas, leo est animal quod est leo, Aduersantur tandem, quæ vocem Metaphoricam habent, vt homo est arbor inuersa. Secundum Præceptum est, Definitio

debet

debet reciprocari, & conuerti cum definito, id est de quocunq; prædicatur definitum, de eodem & definitio prædicari debet, & de quocunq; definitio, de eodem & definitum, ita vt nulli vnum competat, cui non & alterum. Huic præcepto aduersantur; qui solum per communia definiunt, quæ pluribus quàm definito insunt, vt homo est substantia sensibilis. Aduersantur etiam nominum Etymologia, quæ ob id non sunt propriè definitiones, cum pluribusq; definitis conueniunt, vt Theologus est qui de Deo loquitur, lapis est quod pedem lædit. Tertium præceptum est: Definitio nihil debet habere superfluum, vel diminutum, sed id rem explicare, vt nec deficiat, nec excedat: vnde non est bona definitio, homo est animal rationale coloratum, bipes, est enim superflua, cum coloratum, & bipes nõ sint in natura hominis, nec ista est bona definitio, homo est substantia rationalis, est enim diminuta, cum plura sint in natura hominis quàm ea, quæ in tali definitione actu continentur, est enim homo substantia corporea animata, sensibilis rationalis. Hæc sunt præcepta cuiuslibet bonæ definitioni necessaria, ita vt ex vnius defectu vitiosa reddatur definitio, vnde si quis velit definitionem aliquam bonã esse contendere, omnes simul leges illi inesse probare tenetur, at qui definitionem vitiosam esse contenderit, vel vnicam legem deesse, sufficet ostendere. Modus argumentandi in definitione duplex est admodum utilis. Alter est vt tam definitum quàm definitio de aliquo prædicetur, & tunc de quocun-

B que

que affirmatur definitum, affirmabitur & definitio, & de quocunq; definitio, pariter & definitum. Similiter est negatiuè, vt cōcha est aīal, ergo est corpus animatum sensibile: & cōtra, concha est corpus animatum sensibile, ergo est aīal: humilitas est habitus bonus, ergo est virtus: & cōtra, est virtus, ergo est habitus bonus. pariter etiā in negatione, vt simia non est animal rationale, ergo non est homo: è contrario non est homo, ergo non est animal rationale. Superbia non est habitus bonus, igitur nec est virtus, itē, non est virtus, ergo nec habitus bonus. Alter modus argumentandi est, quando aliquid de definito, vel de definitione prædicatur, & tunc quod affirmatur de definito, affirmabitur & de definitione, pari ratione quod negatur: & contra à definitione ad definitum, vt animal rationale est capax beatitudinis, ergo & homo, & homo est capax beatitudinis, ergo & animal rationale. Negatiuè pariter, vt habitus malus nō est expetēdus, igitur nec vitium, virtus non est spernenda, ergo nec habitus bonus est spernendus. Superest vt de modo loquendi per definitionem, dicamus. Duplex autem loquendi est modus, & interrogāti, & respondentis. Primum, petenti, quæ definitio est ista? Responde, vel est nominis, vel est rei, est causalis, vel essentialis, vel descriptiua. Petenti Secundo, qualis est hæc definitio? responde, est bona, vel est mala. Circa definitum etiā potest interrogās petere, quid est hoc, scilicet, quid est homo vel leo? Cui responde per definitionem essentialem vel Causalem. Secundo, quale est hoc? responde

ponde per accidentariam. Circa definitionem autem nominis solet peti, quæ est huius nominis significatio? Et respondetur per illius significationes. At circa Causalem secundum causarum numerum quadruplex fit interrogatio, vt à quo est cathedra? responde per efficientem. ex quo est? responde per materiam. per quid est? responde per formam. propter quid causam finalem petit.

Quid Diuisio, quotuplex, quæ ipsius præcepta sint. Cap. VI.

ST alius sciendi modus, qui dicitur Diuisio, qua utimur ad totius alicuius partes inuestigandas, vnde non minimum hæc definitioni prodesse solet, quæ ex partibus conflatur. Quid igitur sit Diuisio, & quotuplex, quæ ipsius leges, quibus modis per Diuisionem argumētari liceat, quis tandē sit loquendi modus tractare oportet. Diuisio oratio est totum in suas partes distribuens. oratio dicitur, non enim diuisio quæcunq; ad Dialecticum spectat, sed ea, quæ mente, & uoce fit, idest cum rem aliquam simul intelligentes singulas eius partes inuestigare, & uoce exprimere conamur, & propterea diuisio talis oratio dicitur, aliæ verò diuisiones, nempe, cum gladio lignum, vel aliud quiduis scindimus, Dialecticæ non sunt. Est igitur Dialectica diuisio oratio, qua de toto aliquo loquentes singulas eius partes enarramus, quæ diuisio manifestat eam quæ intellectu

B 2 con-

concepimus, ut totum hoc, bonum scilicet, assumptes in singulas suas distribuimus partes, vtile, honestum, & delectabile, in qua oratione duo sunt Alterum; totum illud, quod secatur in partes, & hoc diuisum dicitur: Alterum, ipsius enumeratae partes, & hæc membra diuidentia dicuntur. Ex vtroque autem constituta oratio diuisio est, quæ sicut; & definitio, in diuisionem nominis, & diuisionem rei primò diuidi potest, Diuisio Nominis est oratio qua vox in suas significationes distinguitur, vt canis significat sydus quoddam, significat & animal terrestre, hæc diuisio nominis. nõ enim res aliqua per eam in suas partes diuiditur, sed sola vox, Hæc Græci enumerationem vocabant. Tali autem diuisione nõ vnã vocẽ tantum, sed & orationẽ integrã in varios sensus quos recipit, distinguimus, quas orationes amphibologicas vocãt, vt aio te Aecida Romanos vincere posse. Cræsus Halim ingressus perdet quàm plurima regna. Diuisio Rei est cū res aliqua in suas partes, uel accidentia distinguitur, quæ triplex est. Prima Diuisio generis in species, hæc autem est, cum commune aliquod in minus communia, de quibus per se prædicatur, diuiditur, vt Elementorum aliud ignis, aliud aer, aliud aqua, aliud terra, hæc autem diuisio fieri aliquando solet per differentias ex quibus species constituuntur, ut animalium aliud rationale, aliud irrationale, idem est, ac, animalium, aliud hõ, aliud brutum. Altera diuisio est Totius in partes, ex quibus cõponitur, & hæc duplex solet esse secundum duplicẽ rationẽ partium,

ex

ex quibus componitur, sunt enim quædam partes, quæ ad naturam, & essentiam rei pertinent: quales sunt, forma, & materia, de quibus superius diximus, & secundum has fit diuisio quædam essentialis in partes, vt hominis alia pars anima, alia corpus. Vasis alia pars argentum, alia figura. Quædam sunt partes, quæ quantitatis rei, potius quàm naturæ, partes sunt, & secundum has fit diuisio, quæ in partes integrantes dicitur, quam aliqui partitionem uocant, vt corporis humani alia pars caput, alia brachia, alia thorax, alia venter, alia pedes, in his enim decorus partium ordo seruandus est. Similiter Terræ alia pars Asia, alia Africa, alia Europa. Tertia diuisio est quando subiectum aliquod in varia accidentia, quæ illi insunt distribuitur, vt hominum alius doctus, alius indoctus. hominum alius liberalis, alius prodigus, alius auarus, alius studiosus, alius prauus. Ad hanc Diuisionem pertinent, diuisiones eæ, quibus subiectum in suas potentias diuidimus, vt rationalis animæ alia potentia intellectus alia voluntas, alia memoria, animalis alia potentia sensus, alia appetitus, alia ad motum. Solet autem hæc accidentium diuisio adhuc dupliciter fieri, aliquando enim accidens in sua subiecta diuiditur, vt alborum aliud lilium, aliud nix, aliud Cignus & cætera. Virtutum alię in parte intellectiua, alie in sensitiua sunt. Aliquando etiam accidens in accidentia diuiditur, vt dulcium aliud flauum, aliud album.

cupis

B 3

cepta

cepta in diuisione obseruanda constituamus. Primum præceptum est, ne plura membra contineat, quàm par est, si enim aliquis diuisione prima animalin omnes suas species diuidat, nõ erit congrua diuisio: nam cùm diuisio rei manifestandæ gratia inuenta sit, si multa contineret membra, fastidium potius, & obscuritatem, quàm cognitionem pareret. Adde etiam quòd diuidentia membra quendam ordinem inter se petunt, quem si tam multa sint, obseruare difficillimum est. Circa hoc autem præceptũ tria attendenda sunt. Primum, vt si alicuius cõmunis generis species pauca sint, per illas diuisio fiat, vt elemẽtorũ aliud Ignis, aliud Aer, aliud Aqua, aliud Terra. Secundum, si species plurimæ sunt, tunc per aliquas species superiores diuisio procedat, & has rursus per alias diuidamus, vt animalium aliud homo, aliud brutum, Erutorum aliud aereum, aliud aqueum, aliud terreum: & hæc rursus per alia, donec ad vltima deueniamus. Tertium, potest etiam diuisio fieri per duas oppositas differẽtias, vt animalium, aliud rationale, aliud irrationale, sed horũ causas perscrutari, alterius negotij est. Secundum præceptum. Singula membra diuisionis debẽt esse inferiora diuiso, idest diuisum sub se plura debet amplecti, quàm singula membra, vnde non esset congrua diuisio, animalium aliud sentit, aliud mouetur: nam sentire ita commune est, sicut animal, cũ omne animal sentiat. Tertium præceptum. Omnia membra simul sumpta sint suo diuiso equalia, ita vt nihil contineatur sub diuiso, qd non sub aliquo

aliquo membro, nec aliquid sub membro, quod non sub diuiso: vnde nō est diuisio bona, animalium aliud rationale, aliud irrationale, aliud elemērum, hoc enim tertium membrum non est sub diuiso. Quartum præceptum est, vt membra inter se aliquam habeant æqualitatem, idest, vnum in altero non contineatur, vnde non est diuisio bona, animalium aliud irrationale, aliud bipes, vnum enim alterum includit, cum aliquod sit irrationale simul & bipes. Nec ista, hominum alius pius, alius literatus, cum sint homines pij simul & literati.

De modis argumentandi, & loquendi per Diuisionem. Cap. VII.

VADRVPLEX est modus, quo circa diuisionem argumentari possumus. Primus est à positione diuisi ad positionē alicuius ex mēbris diuidentibus, & è cōuerso, idest, de quocunq; ipsum diuisum affirmare verum est, de eodem aliquod ex diuidentibus membris affirmare verum erit, vt leo est animal, ergo rationale vel irrationale, similiter de quo mēbrum aliquod affirmatur, et ipsum diuisum affirmabitur, utequus est irrationalis, ergo animal. Hic tamen obseruandum est, vt à diuiso procedentes, non vnum membrū solum, sed omnia sub disiunctione colligamus, non enim valet hoc, est animal, ergo rationale: sed inferre oportet, ergo rationale, vel irrationale. At ab ipsis membris ad diuisum progredientes possumus,

B 4 mus,

mus, & ab omnibus simul, & singulis diuisum inferre, vt hoc est irrationale ergo animal. item, hoc est rationale vel irrationale, ergo animal. Obseruandum etiam alterum est, vt in partitionibus cum diuiso aliquid commune, quod de singulis prædicatur assumamus, vt mundi alia pars Africa, alia Asia, alia Europa, prædicatio sic est constituenda Africa est pars mundi, Asia est pars mundi, & Europa est pars mundi. Secundus, argumentandi modus à negatione diuisi ad negationem membrorum diuidentium, & econuerso, id est, si de aliquo diuisum negare verum est, de eodem, & membra diuidentia negare verum erit, vt lapis non est animal, ergo nec rationalis, nec irrationalis. Item, si membra negare verum est, & ipsum diuisum negare verum erit, vt lapis non est rationalis, nec irrationalis, ergo nec animal. hic autem modus aliter se habet quàm præcedens, à negatione enim diuisi procedentes omnia membra simul & singula licet negare, & ab ipsis ad diuisum regredientes non ab vno solo, sed ab omnium negatione procedere debemus, non enim valet, non est rationale, ergo non est animal, valet tamen, non est rationale neq; irrationale, ergo non est animal. Tertius modus est à positione diuisi, & negatione vnus membri ad affirmationem alterius, si fuerit diuisio bimembris, vel à negatione duorum vel trium, si fuerit plurium membrorum, id est, si de aliquo affirmas diuisum, & negas vnum, aut duo membra, affirmabis certè membrum reliquum, vt hoc corpus est elementum, & non est
ignis,

ignis, nec aqua, nec terra, ergo est aer, leo est animal, non rationale, ergo irrationale. Quartus modus est inter ipsa membra diuidentia ab affirmatione vnius ad negationem alterius, vt hoc est ignis, ergo non est aqua, hoc est caducum, ergo non est perpetuum, non tamen semper iste modus argumentandi valet, non enim sequitur, virtus est honesta, ergo non est delectabilis, vtrunq; enim est, nisi velis inferre, non eadem ratione est delectabilis, qua est honesta. Modus loquendi interroganti triplex est. Primum enim quærenti. Quæ Diu isio est ista? Responde per aliquam speciem ex superius assignatis, Secundò, Qualis est diu isio? Responde, bonam, vel malam. Tertio, Quot partibus constat hæc diu isio? Responde, duabus, tribus, secundum numerum partium, seu membrorum ipsius.

Quid Argumentatio, quæ species, quæ præcepta ipsius sint. Cap. VIII.

ARGUMENTATIO præcipuum est Dialecticæ Instrumentum, quo ad probandas veritates ignotas, falsitatesque repellendas vti solemus, hæc autem est oratio, in qua vnum ex altero consequi denotatur, idest, oratio, in qua propositio vna incognita, ex altera cognita probatur, & declaratur, vt spongia est animal, ergo est sensitua.

Dicitur

Dicitur autem oratio, quia vna vox Argumentatio non est. Dicitur, in qua vnum denotatur consequi ex altero, quia non sat est, vt vnum ex altero sequatur, vt argumentatio sit, nisi in tali oratione talis consecutio exprimat. vnde ista, Argumentatio non est: spongia est animal, & est sensitiua, licet vnum ex altero sequatur, nisi illud explicetur, dicendo, spongia est animal, ergo est sensitiua. ex quo fit, vt in argumētatione qualibet sint tres partes necessariae. Prima, illa propositio, ex qua altera infertur, scilicet spongia est animal, quæ dicitur, antecedens, seu argumentum. Altera, illa, quæ infertur. s. spongia est sensitiua, quæ dicitur, cōsequens. Tertia, illa coniunctio, ergo, vel similis explicans consecutionem, quæ dicitur, nota illationis: Tota autem oratio ex Antecedenti, seu Argumento, & consequenti, & nota illationis constructa, Argumentatio est. Argumentationis quadruplex est species. Syllogismus, Enthymema, Inductio, & Exemplum. Syllogismus est oratio, in qua ex duabus propositionibus inter se dispositis, tertia necessario colligitur, vt omne animal est substantia, omnis homo est animal, ergo omnis homo est substantia. prima propositio maior, secunda minor. tertia conclusio dicitur. Enthymema est syllogismus truncatus. i. qui ex vna propositione procedit ad alterius probationem, vt omnis homo est animal, ergo omnis homo est sensitiuus. Inductio est à singularibus sufficienter enumeratis ad vniuersale progressio, vt iste ignis est calidus, & ille ignis est calidus, ergo omnis ignis est calidus.

lidus. Exemplum est ex vno, vel pluribus particula-
 ribus vnus particularis propter similitudinē illa-
 tio, vt Deus pepercit Niniuitis pœnitentiam agen-
 tibus, ergo, & alijs peccatoribus parceret, si eos pœni-
 tuerit. Has species breuiter modo pro incipien-
 tium captu tractasse sufficiat, plura enim suis in lo-
 cis tradenda sunt. Nunc quæ Argumentationis præ-
 cepta sint, dicamus oportet. Est autem Vnum in
 præsentia solum obseruandum, vt in Argumenta-
 tione, vnum verè ex altero sequatur, & inferatur si-
 cut sequi, & inferri denotatur, quando enim talis
 consequentia, & illatio deest, argumentatio vitio-
 sa redditur, vt si dicas, homo mouetur, ergo currit,
 argumentatio mala est cum non bene inferatur ho-
 minem currere, ex eo quòd mouetur: potest enim
 moueri, & non currere, si tantum ambulet: at si di-
 cas, homo currit, ergo mouetur, argumentatio bo-
 na est, optimè enim colligitur, hominem moueri
 ex eo quòd currat, vbi diligenter debes aduertete,
 Vitium, vel rectitudinem Argumentationis nō cō-
 sistere in veritate, vel falsitate propositionum, ex
 quibus constat, sed in recta, vel non recta vnus ex
 altera deductione: potest enim fieri, vt Argumenta-
 tio bona sit ex propositionibus falsis, in quibus ta-
 men illatio recta est, vt homo volat, ergo homo ha-
 bet alas. potest etiam fieri vt Argumentatio vitiosa
 sit ex propositionibus veris recta illatione deficien-
 te, vt homo est animal, ergo habet duos pedes: pro-
 pterea Argumentatio vera vel falsa non est dicenda,
 sed bona, vel mala, signum vnum adhiberi potest,
 quando

quando consequentia mala est, nempe cum antecedens possit esse verum consequenti existente falso, non quod propter falsitatem propositionis mala sit, sed quòd in tali casu certum est non esse illationem rectam, cum in consequentia bona, si antecedens verum est, & consequens verum sit, ex vero enim non sequitur falsum. Reliqua in libro quarto tradentur.

*Quis sit disputandi modus obseruandus inter
scholasticos concertantes.*

Cap. IX.

DISPUTATIO veritatis alicuius indagandæ causa est, cum enim plurima nobis non statim manifesta sint, eò quòd multa simul eorum veritatem impeditia occurrant, nec facile sit ista discernere, Disputatione indigemus, qua, proposita re, alia omnia, quæ illius non sunt, separantes, veram eius naturam, consequamur, vnde effluxit, ut clara veritatis cognitio dicatur distincta, quasi segregata ab alijs multis, quibus rei veritas opprimebatur, & verbum Disputare optima Analogia deductum est, vt enim plantæ & vites putantur, reiectisque inutilibus, quibus suffocatae erant, purgantur, ita illa disceptatio, qua ea, quæ veritatem uelut suppresserant, reiciuntur, merito dicitur disputatio.

Prima Regula communis. Ex his id tam Respondenti,

denti, quàm Argumentanti obseruandum maximè videtur, ne finem hunc Disputationis, qui est, veritatem indagare, peruertant, dum manifeste falsa defendunt, vel circa res admodum perse notas tempus inutiliter consumunt. Vnde cauere oportet à proteruia, quod clare falsum est, sustinendo, vel quòd manifestum est pertinaciter negando. Poterit tamen propter scholasticorum exercitationem verum aliquando impugnari, & falsum aliquod defendi. Secunda Regula communis. Vtrique etiam id obseruandum est, vt id, cuius veritas inquiritur, & quod disputandum proponitur, quòd thema, vel positio, vel quæstio dicitur, attentè consideretur, & disputatio circa illud versetur, vel circa ea, ex quibus illius cognitio dependet, nec fiant extra rem digressiones, vel verba inaniter iactentur, aut repetantur. Tertia Regula cõmunis. Illud vtriq; obseruandum est, vt initio semel beneuolentiam comiter, & modestè captent: Is qui argumentatur, Magistri, circumstantium, & Respondentis: Respondens verò solius argumentantis, vterque autem ardorem aliquem ac vim modo seruato disputationi adhibeat, hoc enim, & disputantium ingenium acuitur, & circumstantium animi ad attentè, & sine fastidio, & non citra vtilitatem audiendum eriguntur. Prima Regula Argumentantis. Argumentans maximè obseruet vt suam argumentationem integram proponat aduersus id, quòd proponitur à Respondente defendendū semper præmittēs, sic argumētor, sic contēdo, vel simile, quòd postquam

postquam semel proposuerit, sinat Respondentem suas partes agere, nec interrumpat illum, donec aliquid negetur, vel respondeatur. Secunda Regula Argumenti. Si aliquid exiis, quæ fuerunt ab eo proposita, Respondens negauerit, alio argumento conetur illud probare, & postea sinat illum respondere. Si autem aliquid ei responderit, vel aliquam solutionem adhibuerit, quæ videatur vel falsa, vel dubia, uel non cum præcedentibus dictis, aut assertionibus Respondentis cohærere, vel tandem ei libuerit impugnare, illud alio argumento conetur repellere, quod dicitur replicare, & circa id poterit multoties eadem argumentandi methodo uti. Prima Regula Respondentis. Attente consideret ea, quæ ab argumentante apponuntur, quibus propositis fideliter eisdem verbis totam argumentationem bis reiteret, & in posteriori repetitione ante omnia inspiciat Antecedentis terminos, an aliquis patiatur multas significationes, vel ipsum antecedens diuersos habeat sensus, quod si ita fuerit, distinctione utatur, & illum eligat sensum, qui magis ad præsentem disputationem pertinere videatur, quo facto, obseruet Secundam regulam. Ut consequentiam aduertat, quæ si ei uisa fuerit uitiata, eo quod Consequens ex antecedenti non inferatur, consequentiã imprimis neget, quod fiet hoc pacto si resumpto antecedentis, siue verum sit, siue falsum, dicat. Transeat, quo verbo non asserit illud esse verum vel falsum, sed impertinens ad inferendum tale consequens, & resumpto Consequenti

sequenti dicat. Nego Consequentiam. Differt autem inter hoc, quod est negare consequens, & negare consequentiã. Negat cõsequẽs qui negat illud esse verũ, negat cõsequentiã qui illud siue uerum, sit, siue falsum, ex antecedenti negat inferri. Quod si Cõsequentiã & illatio bona uisa fuerit, uel quia necessaria, uel quia probabilis est, obseruet Tertiam Regulam. In posteriori repetitione Argumentationis neget antecedens. si enim admittit esse uerum, cum consequentia bona sit, consequens etiam erit uerum, quod erit oppositum eius, quod ipse defendit: Argumentans enim id semper inferre conatur, quod est contra positionem Defendentis: propterea uideat Respondens, ut in bona consequentia Argumentantis neget Antecedens, cuius si fuerit duplex pars, neget eam quæ prius illi falsa apparuerit, quãuis poterit etiam in consequentia non bona, sed apparenti, uel probabili cõcedere antecedens uerum, & negare consequentiam. Debet tandem quatuor uerbis uti Respondens. Distinguo. Nego. Concedo. Respondeo. Distinguo, dubia: Nego falsa uel malas Consequentias: Concedo, uera. Respondeo, quod ad difficultatis solutionem facit. In responsione autem obseruet Regulam ultimam. Cum Solutio ab eo petita fuerit, uideat, ne quicquam contra suas assertiones, uel contra aliquam aliam solutionem ab eo datum dicat, uel aliquid, ex quo facillè oppositum cõtra eum conuincatur. Hæ autem omnes regulæ usu, & exercitatione ipsa magis manifestabuntur, & in promptu erunt.

Quid

Quid sit Terminus in communi & Quotuplex.

Cap. X.

ABSOLVTIS instrumentis tribus, prout incipientium ingenio sat erat, ad simplicissima rursus Dialecticæ Elementa redeamus oportet, quæ Grammatici, dictiones, Logici, Terminos communiter vocant, & vt ab ipso nomine incipiamus Aristoteles Terminum docet esse extremum alicuius corporis, vel rei, extra quod nihil illius rei est, & intra quod omnia eiusdem rei, sunt, quo pacto duo extrema puncta vnius lineæ dicimus terminos lineæ, quia talis linea non habet vllam suam partem extra illa & omnes ipsius lineæ partes intra ea continentur, hac, Analogia vtimur in propositionibus ipsis, quarum extrema terminos uocamus. Sunt autem propositiones, quantum sat est modo cognoscere, orationes quibus verè, vel falsò aliquid exprimimus, & harum extrema, quorum vnum Subiectum, alterum Prædicatum est, termini sunt, vt in hac, homo est animal, homo, & animal, termini dicuntur, his enim clauditur illa propositio, sicut linea duobus finitur punctis. hoc autem pacto definitio termini est. Extremum, in quod resoluitur propositio, vt in subiectū, & prædicatum. Vocamus autem Subiectum id, de quo aliquid dicitur, Prædicatum verò, quod de aliquo dicitur, ut in hac propositione, homo est animal, homo subiectum, animal prædicatum est, atque ista duo sunt extrema, in quæ propositio illa ultimo

rimo diuidi potest, propterea termini dicuntur. Cum autem propositiones non solum vocibus, sed etiam scripturis, & ipso intellectu fiant, vt enim voce proferimus, homo est animal, ita intellectu cognoscimus, hominem esse animal, & idem scripturæ mandamus, imo propositio in voce explicat propositiones intellectus, sicut scriptura voces exprimit, solet communiter distingui triplex terminus. Mentalis, Vocalis, Scriptus. Mentalis terminus est cognitio correspondens termino vocali, vt enim vox homo est vnus terminus, & vnum extremum huius propositionis, homo est animal, ita cognitio in intellectu, qua cognosco talem vocem, vel rem per ipsam significatam, dicitur terminus Mentalis, seu notitia, vel conceptus, nam idem sunt. Pari ratione ista scriptura, homo, illi voci subordinata, dicitur terminus scriptus, vnde possent hic termini sic definiiri. Terminus Mentalis est extremum, in quod resoluitur ea propositio quæ est in intellectu. Terminus vocalis est extremum, in quod resoluitur propositio vocalis. Terminus scriptus est extremum, in quod resoluitur scripta propositio. Intellige semper de resolutione in subiectum & prædicatum, nam apud Arist. aliæ voces seu signa, quæ in propositione sunt, præter subiectum, & prædicatum, non censentur propriè termini, quales sunt, coniunctiones. Aduerbia, & quantitatis signa, vt omnis, nullus, aliquis. Terminus Mentalis seu conceptus duplex est, Alter non vltimatus, Alter vltimatus. Non vltimatus est cognitio, seu notitia, qua

C voces

voces seu scripturas significatiuas cognoscimus. Vltimatus verò est cognitio, qua res per tales voces, aut scripturas significatas cognoscimus, vt cum aliquis audit vocalem hanc propositionem, homo est animal, vel eam scriptam legit, prius vocum seu scripturarum singulare habet cognitiones, & hæ dicuntur conceptus non vltimati: posterius rerum significatarum habet cognitiones, & hæ dicuntur Conceptus vltimati, vnde ignari significationis vocabulorum solum habent conceptus non vltimatos. Conceptus Vltimatus duplex est, quidam directus, quidam Reflexus. Directus ille est per quem cognoscimus res per voces aut scripturas significatas, vt diximus. Reflexus est, alter conceptus, & cognitio, qua priores conceptus nostros cognoscimus, nempe cum intelligimus nos intelligere, & cognoscimus nos cognoscere: non solum enim res ipsas contemplamur, sed & tales contemplationes animum ad ipsas reflectentes contemplamur, & tales posteriores contemplationes seu cognitiones, conceptus vocamus reflexos. Quamuis autem Dialectica proximè circa hos omnes conceptus versetur, voces autem non nisi horum ratione attendat: tamen quia voces clariores sunt, & per eas magis quæ in intellectus sunt, nota fiunt, frequentius de vocibus in dialecticæ fit sermo. Et propterea vocales terminos deinceps explicabimus. Solet autem Vocalis Terminus primò diuidi in significatiuum, & Non Significatiuum. Significatiuus est, quæ ad aliquam rem manifestandam est impositus, vt homo animal.

Non

Non Significatiuus est, qui cum nullam rem significet pro se in propositione constituitur, vt, Dac est vox. blitiri est sonus. subiecta enim harum propositionum nullius rei significatiua sunt. At quia harum rarus est vsus ad terminos significatiuos Vocales transeamus.

De termino Vocali Significatiuo. Cap. XI.

SERMINVS vocalis Significatiuus est vox significatiua ad placitum, ex qua simplex componitur propositio. Vt autem, quod pacto terminus significet, percipi possit, quid signū, quid significare sit, aduertamus. Signū est, quod præter sui cognitionem, alterius etiam cognitionem inducit, vt fumus signum ignis est: ipsius enim cognitio cognitionem ignis etiam occulti facit. Duplex ergo Cognitio, quæ Notitia dicitur. Signo cuiuslibet respondet. Prior, ipsius met signi, Posterior, eius cuius notitiam iuducit. Signū duplex est. alterū naturale, alterum Voluntarium, quod ad placitum, seu ex Instituto dicitur. Signū Naturale illud est, quod ex natura sua seclusa hominū voluntate aliud facit cognoscere, sicut fumus est signum naturale ignis. Signum ad placitum, quod ex se alterius cognitionē nō inducebat, sed solum, quia homines, vel alia quæuis causa id alterius signum constituit, sicut sonitus campanæ signum est lectionis ad placitum. Signum tam Naturale quàm ex Instituto reperitur in rebus, & in vocibus. Signum Naturale in rebus, est res, quæ ex natura sua alterius

C 2 facit

facit cognitionem, vt vestigium signum est naturale animalis, & fumus ignis. Ex instituto verò est res quæ vt diximus nõ ex natura sua, sed hominum voluntate & instituto, vel alia extrinseca causa alterius, facit cognitionem, vt ramus appositus, signum est ad placitum vini vendibilis, & sonitus lectionis. In vocibus autem signum Naturale est vox, quæ ex se alterius facit cognitionem, vt gemitus est signum naturale tristitiæ, & brutorum voces naturalia signa suarum passionum sunt. Ad placitum autem est vox, quæ propter hominum voluntatem alterius cognitionem facit, quales sunt voces quibus loquimur, hæ enim non ex natura sua rerum & conceptuum signa sunt, sed quia linguarum authores has, vel illas voces rebus manifestandis adaptarunt huiusmodi signa vocales termini sunt, dicuntur enim significare ad placitum, quasi sint signa voluntaria, & ex hominum instituto rerum manifestatiua, apud logicos enim significare idem est, ac esse alterius signum, quod alij significare Instrumentaliter vocant, quasi voces quædam instrumenta sint, quibus res cõceptas exprimimus. Ex his autem manifesta fit termini definitio. Est enim illa particula, vox, loco generis ad excludenda realia signa, quæ termini non dicuntur, non enim fumus, aut sonitus campanæ termini sunt. dicitur, Significatiua ad placitum: ad excludendas voces brutorum, & eas hominum, quæ naturaliter significant, vt gemitus, suspiria, nec enim ista termini sunt. Dicitur denique, ex qua simplex componitur propositio.

ut

vt manifestetur totum illud, ratione cuius tales voces termini dicuntur, hoc autem est propositio, cuius extrema termini sunt. Ex his omnibus colligitur termino cuilibet, duplicem in intellectu respondere conceptum, alter est, Non vltimatus, qui ipse vocis cognitio est, alter Vltimatus, qui est ipse rei per talem terminum significata. Terminorum alius Aequiuocus, alius Analogus, alius Vniuocus. Aequiuocus est, qui significat plura vt plura sunt, vt hoc nomen Petrus respectu plurium, qui tali nomine nominantur, & Canis respectu canis latrabilis, & marini, & syderis cœlestis. Analogus est, qui significat plura propter aliquem ordinem ad vnum, vt homo respectu viui, & picti, & Nero, vt de Rege quodam & hominibus crudelibus propter ipsius similitudinem, vt dicitur & sanum, vt animal, quod sanitatem habet, & vrinā, & pomum, quæ ad sanitatem referuntur, significat. In quo Analogo obseruandum est plura esse significata, vnum principale, reliqua minus principalia. Principale illud est, ad quod significandū vox primò fuit imposita, vt illius vocis. Nero principale significatum est quidam rex, reliqua significata minus principalia sunt, scilicet, homines crudeles, qui propter illius similitudinem in crudelitate, Nerones dicuntur. Similiter principale significatum illud est, ad quod reliqua significata reducuntur, vt in sano. Significatum principale est animal habens sanitatem, reliqua enim eatenus sana dicuntur, quatenus ad sanitatem animalis ordi-

C 3   nantur,

nantur, nam vrida sana dicitur, vt sanitatis animalis signum est, & pomum sanum dicitur, quod ipfius animalis sanitati conducit. Vniuocus est, qui significat vnum, vel plura, vt in vno conueniunt, vt Petrus respectu vnius, & ista vox, homo. respectu viuorum, quæ quauis plures homines significet, eos tamen, vt in vna natura humana conueniunt, significat: in quo ab Aequiuoco differt, qui plura, vt plura sunt, nec, vt in vno conueniunt, significat. Sunt autem hic duæ regulæ aduertendæ, Prior est. Omnis terminus Aequiuocus vel Analogus potest esse Vniuocus, si ad vnum significatum comparetur, vt Canis. respectu latrabilis, & sanum respectu animalis. Posterior Regula, Quando terminus Aequiuocus restringetur ab vno significato, sumitur vniuocè, vt canis latrabilis ambulat. Analogus verò, cum sine restrictione est, stat pro principali significato, vt si dicas, homo currit, sumitur pro viuus, nisi restringatur à membro minus principali, dicendo, homo pictus est imago, vel ab aliquo signo demonstrante illud minus principale significatum, vt hic homo est benè pictus, si demonstres imaginem. Differunt autem hi termini quantum ad conceptus: nam sicut in Analogo, & Aequiuoco plura sunt significata, ita & plures correspondent vltimati conceptus secundum significatorum multitudinē, at Vniuoco, cum vnū significet, vnicus correspondet cōceptus. In conceptu verò nō vltimato nō differunt, vt enim sunt singulæ voces, seu termini, ita singulos habet conceptus nō vltimatos.

Cap.

Cap. XII.

TERMINORVM iterum alius Categori-
 catus, alius Syncategoriatus, alius
 Mixtus. Categoriatus est qui aliquid
 vel aliqua per se significat, vt homo, populus, al-
 bum. Syncategoriatus qui nihil per se signifi-
 cat, tamen alteri termino adiunctus illum facit ali-
 ter significare, vt omnis, nullus, non, quæ dicun-
 tur aequaliter significare, idest aliquem modum ap-
 plicant termino, cui iunguntur, quanuis hæc pro-
 priè non sunt censenda pro terminis, cum nec sub-
 iecti, nec prædicati locum habeant. Mixtus est, qui
 aliquid aliquomodo in se significat, vt doctè, sapiè-
 ter, qui dicuntur Categoriata in se includere. Pari-
 ratione ista propriè termini non sunt, sed verborũ
 modi, vt inferiùs dicemus. Solet Categoriati-
 cus terminus in Complexum, & in Incomplexum
 subdiuidi. Complexus est, cuius partes per se signi-
 ficatiuæ sunt, vt homo iustus. Incomplexus, cuius
 partes per se non sunt significatiuæ, vt homo. Illæ
 partes dicuntur per se significatiuæ, quæ retinent
 significationem, quam ante habebant, quando non
 erant simul iunctæ. Hoc autem, cognoscitur, cum
 totum nihil aliud significat quàm partes, quod non
 fit in hac voce, dominus. Vnde quatuor necessa-
 ria sunt ad terminum complexum. Primum, vt sit
 quoddã, totum, idest habeat aliquã vnionem pluriũ
 dictionũ, quod significatur in hoc quod dicitur,

C 4 cuius

cuius partes, si enim partes habet, totum est, vnde istæ voces, homo, animal, leo, non sunt terminus complexus, sed plures termini, cum nullam copulationem ad inuicem habeant. Secundum, vt hæ partes sint significatiuæ, ad excludendas voces simplices, quæ partes habent nempe Syllabas, sed hæ non significant. Tertium vt sic istæ partes significant, vt per se significant, id est vt earum significatio sit tota significatio totius, & totum nihil aliud significet, quàm partes, ad excludendas voces simplices aliquas cuius partes videntur significare, vt domus, dominus, non tamen est eadem significatio totius. Exigitur quartum, vt partes non significant eandem rem, tunc enim esset terminus Incomplexus, vt Marcus Tullius Cicero. Subdiuiditur iterum Categorematicus in Communem, & singularem. Communis, qui & Vniuersalis dicitur, est cuius significatio non prohibet illum à multis vniuocè participari, sicut equus, arbor, homo, quauis enim non esset in mundo, nisi vnus equus, una arbor, aut vnus homo, illi essent communes termini, cum ex parte suæ significationis apti sint ad multa vniuocè significanda, si multa essent, vnde Sol, Phœnix, sunt termini communes, si enim essent plures Soles & Phœnices his eisdem nominibus significarentur. Dixi, à multis participari, intellige, seorsum de singulis, aut binis, vnde Roma, Mantua non sunt termini communes, licet plura significant, quia non seorsum, non enim quilibet ciuis est Roma, aut Mantua, propterea

propterea potest sic definiri. Terminus communis est, qui plura diuisim significat. Dixi, vniuocè, quia hoc nomen Petrus potest pluribus adaptari, sed non vniuocè, ideo non est terminus Communis. Singularis est, cuius significatio prohibet illum à multis vniuocè participari, vt Petrus, vel aliter, qui vnum tantum significat, aut plura coniunctè, vt Roma, Mantua. Ex his liquet hoc Complexum. Petrus, vel Paulus, seu quoduis disunctum ex terminis singularibus esse terminum communem, cum de singulis seorsum prædicetur, demonstrato enim Petro, verum est dicere, iste est Petrus, vel Paulus. Idem etiam demonstrato Paulo, at si Copulatiuè sumantur, quodlibet complexum terminus est singularis, cum seorsum de multis non prædicetur. At complexa, quæ ex terminis communibus fiunt, siue ex vtroque communi, siue ex vno singulari, altero communi, tam copulatiuè quàm disiectiuè, termini Communes sunt, quia de singulis inferioribus aut saltem binis prædicantur, vt: homo, & leo: homo vel leo: Petrus & leo: Petrus, vel leo. Subdiuiditur Communis in Transcendentem & nõ transcendentem. Transcendens est qui omnia significat, vt Res, Ens, Vnum, Bonum, Aliquid, Verum, quæ hoc vocabulo ex singulis initialibus literis cõfictio clauduntur. Reubau. quamuis isti non propriè Communes existant, cum analogi sint. Non transcendentis est, qui limitatam habet significationem, vt homo. ¶ Singularium quidam Collectiuus, quidam
 bui Determinatus,

Determinatus, quidam Vagus, quidam Ex suppositione Collectiuus est, qui tantum plura coniunctè significat, vt Roma. Determinatus, qui vnum tantum significat, vt Petrus. Vagus, qui vnum significat indeterminatè, vt hic homo. Ex Suppositione, qui vnum significat, & potest plura significare, vt filius hominis, filius Cæsaris, supposito quòd vnum habuerit filium, & hi singulares in supponendo, communes in significando dicuntur.

Cap. XIII.

TERMINORVM Categorematicorum, & Incomplexorum alius est terminus Concretus, alius Abstractus. Iterum alius Cōnotatiuus, & alius Absolutus. Cōcretus est, qui ab alio denominatur, vt homo, album. Abstractus, à quo alius denominatur, vt humanitas, à qua homo, albedo, à qua album dicitur. Connotatiuus, qui significat aliquid per modum adiacētis. Absolutus qui significat per modum per se stantis. Differunt autem hæc quatuor. Adiacere. Per se stare. Significare. Connotare: duo priora competunt rebus significatis, duo posteriora terminis ipsis significantibus. Illa res adiacere dicitur largè vocabulo sumpto, quæ alteri inest, & in alio sustentatur, sicut vestes adiacent homini, & accidentia substantiæ, & partes toti, licet illud propriè dicatur adiacere quod alteri inest, & non est pars, nec de natura eius, sicut vestis, & accidentia propriè adiacent, Illud

lud verò Per se stat, quod alteri non adiacet, quan-
 uis alia sint in ipso, ut homo, animal, terminus igitur
 non dicitur Absolutus ex eo quod significet re-
 quæ per se stat, sed quia illã significat, ac si per se sta-
 ret, ut albedo, iustitia, nec terminus dicitur Conno-
 tatiuus, quia significat rem, quæ alteri adiacet, sed
 quia significat per modum adiacētis, siue adiaceat,
 siue non. Vnde duplex Connotatiuus, Extrinsicus,
 & Intrinsecus. Intrinsecus, qui significat per modũ
 adiacentis rem, quæ non adiacet, ut corporeus, ani-
 matus. Extrinsicus, qui significat per modum adia-
 centis rem, quæ propriè adiacet, & hic denomina-
 tiuus dicitur, ut album, vestitum. Significare autem
 est aliquid ex impositione manifestare, vt homo ho-
 minẽ significat. Connotare, est id manifestare quod
 ex impositione sequitur, vt album significat albedi-
 nem, vt adiacet alteri. Et quia adiacet corpori dici-
 tur connotare corpus. Alii quod nos dicimus Con-
 notare, vocant significare de Materiali quod nos
 verò Significare, dicunt Significare de Formali ut-
 trunq; tamẽ Cõnotatiuo in est, nec est idem Cõcre-
 tus & Cõnotatiuus, hõ. n. concretus est, non Con-
 notatiuus, licet omnes Connotatiui concreti sint,
 nec idẽ Abstractus quod Absolutus. Corpus. n. Ab-
 solutus est, nõ tñ Abstractus quãuis omnes Abstra-
 cti absoluti sint. His sub diuisionibus explicatis ite-
 rum Terminus à principio diuidit in Terminum
 Primæ intētionis, & terminũ Secundæ intentionis.
 Primæ intētionis ille est q ad res ipsas significãdas
 est impositus, ut hõ, album Secundæ intētionis est
 qui

qui ad significandos terminos & voces, quatenus res significant, est impositus. vt nomen, verbum oratio, definitio: propterea enim primæ intentionis dicuntur, idest, primæ impositionis, quia prius termini ad significandas res impositi fuerunt: posterius autem sunt etiam impositi alij termini ad ipsos priores terminos significandos, ideo secundæ intentionis, idest, impositionis dicuntur, vt sicut priores termini res significant, ita etiã posteriores ipsos terminos significēt, seu voces rerum significatiuas. Dico autem, rerum significatiuas, quia termini significantes solas voces secundū se primæ intentionis, vt hi, vox, sonus, gemitus, suspirium.

ad modum v. s. u. l. l. Cap. XIII.

VCVSQUE terminum vnumqueng; per se diuisimus. at si vnum alteri comparemus, complures existent terminorum species: alij enim sunt pertinentes, alij Impertinentes. Impertinentes sunt, qui ad inuicem sic se habent, vt nec repugnent inter se, nec se in bona consequentia inferant, vt album, iustum. hæc enim non repugnant, quia possunt vni inesse, aliquis enim potest esse albus, & iustus: nec se inferunt, non enim est bona consequentia, hoc est album, ergo iustum, nec econuerso, quia alterum sine altero esse potest. Pertinentes sunt, quorum alter alteri repugnat, vt album, & nigrum homo, & equus, non enim ista duo vni inesse possunt, vel similiter, quorum vnus alterum infert, vt homo, risibile. isti dicuntur Pertinentes Sequela, illi Pertinentes

nentes Repugnantia . Pertinentium sequela, alij se habent vt superior, & Inferior, vt homo & animal. Inferior est qui alterum infert, & non infertur ex illo, vt homo. Superior, qui ab altero tantum infertur, vt animal respectu hominis. Inferior excessus superior, excedens dicitur. Alij conuertibiles, qui se inuicem inferunt, vt homo, risibile, alij Synonymi, qui significat eandem rem, cum diuersa sint voces, vt vestis, indumentum. In his autem Pertinentibus sunt aliquot modi argumentandi obseruandi. Primus circa superiorem & inferiorem. Ex parte alicuius subiecti si de aliquo affirmatur inferior, affirmabitur superior, vt homo est animal, ergo est viuens, non autem contrà si de aliquo affirmatur superior affirmabitur inferior: non enim valet, hoc est viuens, ergo hoc est animal, quia viuens est superior animali: Negatiuè autem valet, contrà à superiori ad inferiorem, vt hoc non est animal, ergo non est homo, non autem, hoc non est homo, ergo non est animal. Secundus modus ex parte predicati, & tunc valet affirmatiuè & negatiuè, ex parte vtriusque scilicet, quicquid affirmatur, vel negatur de inferiori, affirmabitur vel negabitur de superiori particulariter tamen sumpto, vt homo currit, ergo aliquod animal currit, homo non est irrationalis, ergo aliquod animal non est irrationale. Similiter, quicquid affirmatur, vel negatur de superiori vniuersaliter tamen sumpto, etiam affirmabitur, vel negabitur de inferiori, vt omne animal est sensibile, ergo homo est sensibilis. Item nullum animal est in-

corrupti-

corruptibile, ergo homo non est incorruptibilis. Tertius modus argumentandi est inconuertibilibus & Sinonymis, in quibus sunt iidem modi, qui erant in definito, & definitione, nempe, de quocunque affirmatur, vel negatur vnus, affirmatur vel negatur & alter, & quicquid affirmatur vel negatur de vno, affirmatur vel negatur de altero, vt superius diximus. Pertinentium Repugnantia, alij Disparati, alij Contrarij, alij Priuatiui, alij Contradictorij, alij Relatiui. Disparati, qui significant res diuersas, vt homo, equus. Contrarij, qui significant res, quæ ab eodem subiecto mutuo se expellunt, vt calidum, frigidum. Priuatiui quorum vnus significat carentiam alterius cum aptitudine, vt videns, cæcum. dicitur enim cæcum, quod non videt, erat tamen aptum vt videret. Contradictorij, quorum vnus exprimit negationem alterius, vt currens, non currens, & tales termini negati infiniti dici solent. Relatiui sunt, quorum vnus significat ordinem ad alium, vt pater ad filium, & filius ad patrem. His omnibus vnus est communis argumentandi modus, nempe ab affirmatione vnus ad negationem alterius, vt hoc est album, ergo non est nigrum, homo est rationalis, ergo non irrationalis. Non autem valet à negatione vnus ad affirmationem alterius: non enim dicitur bene, hoc non est album, ergo est nigrum: potest enim aliquid esse nec albū, nec nigrum, quale est cælum. Si qua alia circa hæc supersunt, alibi dicenda sunt, atque hæc diuisiones sufficiant terminorum, quæ præcipuè necessariae visæ sunt.

De

De Nomine, & Verbo. Cap. XV.

NVNTIATIO Simplex ex nomine, & uerbo tāquā ex duabus partibus nomine, ut materia, uerbo, ut forma constat. Nomen autem est uox significatiua ad placitum sine tempore, cuius nulla pars separata est significatiua finita & recta. differunt Significare tempus, Importare tempus, & Significare cum tempore. Id, tēpus significat, quod impositum est ad explicādum, uel tempus totum, uel aliquam ipsius partem, ut hi termini, dies, hora tempus. Id connotat, uel importat tempus quod significat aliquid quod tempore determinato fit, ut cœna, prandium. Id cum tempore significat quod significat uel esse, uel aliquam actionem, uel passionem quæ fiunt in tempore, & ea significat prout fiunt in tempore, ut currit, uincit. Primum, & Secundum nomini cōueniunt. Tertium Verbo, & participio, non Nomini. propterea ad separandum Nomen à Verbo, & Participio in ipsius definitione ponitur illa pars, sine tempore. Adiungitur præterea, quòd nulla pars nominis separata significet, ad differentiam orationis, quæ nomen non est cū ipsius partes per se significant, ut dicemus. Nomen. n. incōplexus terminus est, quod si cōpositæ figure noīa ex partibus significatiuis constare uidentur, tales tamen partes, cum in compositione sunt, iam non significant, cuius signum est quòd aliquando etiam pristinum characterem amittant, quòd si aliquæ retineant id per accidens est,

est, nec necessarium. Dicitur præterea, finita, ad excludendas negatas voces, vt, non homo, non leo. quæ cum nihil certi aut determinati significet, simpliciter nomina dicendæ non sunt. additur vltimo, recta, propter obliquos casus, qui cum per se partes propositionis non sint nisi rectis adiuncti sint, nomina non sunt, sed nominum casus. Verbum est vox significatiua ad placitum cum tempore, cuius nulla pars separata est significatiua, finita, & recta, & est eorum, quæ de altero dicuntur, nota. In qua definitione aliquæ particulæ cum Nominis definitione communes videntur, quanuis non eadem ratione hic, & illic constituentur, hic enim dicitur, quòd nulla pars verbi sit significatiua per se, ad excludendas orationes ex pluribus verbis, vt curre re est moueri, legit, & studet sicut in definitione nominis excludebantur orationes ex pluribus nominibus, vt homo iustus. Præterea dicitur, finita, ad excludendum verbum infinitum, vt non currit, non vincit, quod cum nullam actionem determinatam significet, verbum non est. Circa quod aduerte: Verbum tria habere. Primum enim significat aliquam operationem, vt curro, cursum, disputo, disputationem, in quo cum nomine conuenit, ac propterea dicitur, vox significatiua ad placitum, sicut & nomen. Secundo illam significat, vt fit in tempore, in quo à nomine differt, sed cum participio communicat, propterea dicitur, cum tempore, ad differetiam nominis. Tertio illam vnit cum aliquo nomine subiecto, vt homo currit, & hoc proprium est

est verbo, ac propterea dicitur, est nota eorum quæ de altero prædicantur. quando autem audis, verbū infinitari, hoc intellige, quando negatio eius significationem destruit, vt idem sit, non disputat, ac est, non disputans. dicitur tandem recta, vt enim in Nominine solus rectus nomē dicitur, reliqui obliqui casus, ita Verbum præsentis Indicatiui, verbum est, præteritum, & futurum, casus verbi. hoc autē fit, quia propositio simplex non conflatur ex alijs modis præter indicatiuum, in quo præteritum, & futurum ad præsentis normam expenduntur. nam præteritum nihil aliud est, quàm quod fuit præsens, futurum quod erit præsens. ideo præcipua ratio verbi in præsentis consistit, quamuis non sit negandum præteritum & futurum verba esse, cum ex eis propositiones fiant.

De Oratione, & Enunciatione. Cap. XVI.

RATIO est vox significatiua ad placitum, cuius partes separatæ sunt significatiuæ, vt dictiones. Id autē significat, vt dictio, quod terminus est, vt sit sensus. Oratio est vox significatiua ex pluribus simplicibus terminis composita, nec obstat orationem aliquā ex propositionibus aliquando esse conflata, vt Deus est verax & homo est mēdax, tales enim orationes etiā ex dictionibus simplicibus cōponuntur, propterea orationes sunt. Oratio quædā Imperfecta, quædā Perfecta. Imperfecta est, quæ nō cōstituit quietū audiētis intellectū, sed suspēsam dimittit, vt si venires ad me.

D Sunt

Sunt autem illæ omnes orationes Imperfectæ, in quibus non est verbum, & in quibus est relatiuum cum vnico verbo, & in quibus sunt dictiones, quæ virtutem habent suspendendi, & non est nisi vnicū verbum, vt vbiunque, quodocunq;. Oratio Perfecta est, quæ perfectum generat sensum, & intelligētiā, vt homo studet. Harum quædam Enunciatiua, quædam Non Enunciatiua. Enunciatiua est, quæ cum perfectum generet sensum, verè vel falsò significat, vt Deus est iustus. Non Enunciatiua illa est, quæ cum perfecta sit, nihil veri, nihil falsi significat, qualis est oratio interrogatiua, imperatiua, optatiua, & similes, quas Dialecticus in vniuersum non curat, qui solum verum vel falsum indagat. Est igitur Enunciatio, quæ communiter Propositio dicitur. Oratio perfecta, quæ verè vel falsò significat, vt leo non est animal, homo disputat. est autem quædam simplex, quam Categoricalam, quædam composita, quam Hypoteticam alij vocant. Simplex est Enunciatio constans ex subiecto, copula, & prædicato tanquam partibus præcipuis. Subiectum id est, de quo aliquid dicitur, vt homo in hac propositione, homo est Dialecticus, quod aliquando vna dictio est, aliquando vna integra propositio, quoties est cum relatiuo, qui, & quoties materialiter accipitur, vt fit in hac, homo, qui est iustus spernit mundum, vbi totum id; homo, qui est iustus: locum habet vnus subiecti. similiter in hac, homo est animal, subiectum est, quia materialiter sumitur, & in his vtrisque illud verbum, quod in tali propositione,

ne, quæ subiectum est, inest, dicitur, minus principale. Copula est ipsum verbum. Prædicatum est id, quod de alio dicitur, sicut, Dialecticus in illa propositione, homo est Dialecticus. Euenit aliquando propositiones nõ habere aliquod prædicatum, & tunc copula totalis prædicati locum habet, & huiusmodi propositio, de secundo adiacente dicitur, vt homo est. aliquando præter copulã prædicatum aliud inest, & huiusmodi de tertio adiacente dicitur, vt Deus est bonus. Enunciatio Hypotetica est, quæ ex pluribus simplicibus principalibus, vel earum locum habentibus componitur, vt Virtus est sequenda, & vitium fugiendum. dicitur autem locum simplicium habentibus, quia Enunciationes aliquando fiunt ex orationibus, quæ licet simplices non sint propositiones, earum tamen virtutem habent, vt si homo studeret, esset doctus. Omissa igitur Hypotetica, ad simplicem manifestãdam prius accedamus.

*De Materia, forma, & qualitate Simplicis
Enunciationis. Cap. XVII.*

QUÆMADMODVM in re aliqua naturali quatuor præcipue Philosophi considerant, Materiam nempe, ex qua res facta est. Formam, per quam est, Passiones, & proprietates à tali re procedentes, quas qualitates vocant, & denique magnitudinem, & dimensionem rei, quæ quantitas dicitur. ita proportione quadam hæc quatuor in Enunciatione, quæ compositum quoddam est Logici speculantur. Enunciationis materia est

D 2 ordo,

ordo, & habitudo quadam inter subiectum, & prædicatum. Forma est ipsorum unio & connexio, quæ verbum importat. Qualitates sunt, quod affirmatiua sit, quod negatiua, vera, aut falsa. Quantitates autem, quod vniuersalis, particularis aut indefinita sit, vt suo ordine trademus. Cum igitur Enunciationis materia, sit habitudo prædicati ad subiectum, fit, vt cum tripliciter prædicatum se ad subiectum habere possit, triplex sit & propositionis materia. Prima est Naturalis Altera Contingens. Tertia remota. Naturalis est in qua prædicatum, vel est definitio subiecti, vel pars definitionis ipsius, vel subiectum, est de definitione prædicati, vt, homo est animal, homo est rationalis, homo est animal rationale, homo est risibilis. Similiter etiam harum negatiua. Contingens est, quando prædicatum sic inest subiecto, vt possit non inesse, vel, sic non inest, vt possit inesse, vt equus est albus, homo disputat. Remota est, quum prædicatum sic non inest subiecto, vt nunquam inesse possit, vt homo est leo, album est nigrum, & harum omnium negatiua. in eadem enim materia sunt negatiua, in qua & affirmatiua. De Forma autem Enunciationis nihil aliud, quàm quod de verbo dictum est, tractare modo oportet. Circa Qualitatem autem, Enunciatio Simplex, in Veram & Falsam, diuidi primò potest. Vera est, quæ remita se habere significat, sicut se habet, vt homo est animal. Falsa, quæ aliter significat, quàm res se habeat, vt homo est leo, nec eodem modo veritas vel falsitas in omni simplici Enunciatione sumenda est.

est Enūciationes nāq; de præterito & futuro ex præsentis ratione pēdent. tūc enim ppositio de præterito vera erit, si aliqua præsentis eiusdē præcesserit vera. Similiter & ppositio de futuro, si aliqua de præsentis futura sit vera, & tales Enūciationes de præsentis, dicunt ppositiones de Inesse, vt Petrus cucurrit, erit vera, si ista, Petrus currit fuit aliquñ vera. Si militer & ista Antichristus erit, est vera, si aliquñ ista Antichristus est futura sit vera. Præterea est etiā ppositio aliqua necessaria, alia ipossibilis, alia contingēs. Necessaria est, quæ significat ita rē esse sicut est, nec aliter se res habere potest, vt homo est aīal. Impossibilis, q̄ aliter significat, q̄ res se habet vel habere potest, vt homo est leo. Contingens est, quæ significat rem sic se habere, qualiter se habere, & nō habere potest, vt homo currit. Necessaria semper est vera. Impossibilis semper est falsa. Contingens aliquando vera, aliquādo falsa. Propositio in materia Naturali affirmatiua, est necessaria, vt homo est animal. Negatiua ipossibilis, vt homo nō est aīal. In materia remota cōtra, negatiua necessaria, vt hō nō est lapis, affirmatiua ipossibilis, vt hō est lapis. In materia verò cōtingēti vtraq; cōtingēs & affirmatiua, & negatiua, vt hō currit, hō nō currit. Enūciationū Simplicium quædam affirmatiua, quædam negatiua. Affirmatiua est cuius copula principalis affirmat, vt homo est aīal, Deus est verax. Negatiua, cuius copula principalis negatur, vt vitium non est virtus. Dico autē de copula principali, quòd negetur, vel affirmetur. nō enim habēda est ratio copulæ minus

negatiua

D 3 principalis

principalis, quam superius explicuimus. Erit enim Enunciatio affirmatiua si copula principalis affirmatur, etiam copula minus principali negata, qualis est ista, qui mecum non colligit, dispergit: & cōtra erit negatiua, copula minus principali affirmata, si tamē principalis negetur, vt qui sequitur Christum, non ambulat in tenebris. Dico etiam vt copula negetur vel affirmetur, quando enim negatio vnicum extremum negat, quod fit in terminis infinitis. Enunciatio affirmatiua erit, vt lapis est non animal, non homo est albus. Sunt autem Enunciationes aliquæ, quæ duas habent copulas principales, & simplices sunt formaliter, quamuis virtute compositæ sint, vt Petrus fuit, & est iustus, homo viuit, & viuet. in his accidit aliquando vnam copulam affirmari, & alteram negari, vt Petrus non venit, sed veniet, homo viuit, aut non viuet. & tales propositiones, quamuis formaliter mixtæ sint, quia partim affirmatiuæ, partim negatiuæ sunt, tamen virtute vel affirmatiuis, vel negatiuis adscribendæ sunt. Pro quarum cognitione, hæc regula est obseruanda, vt si fuerit sub disiunctione adscribatur negatiuæ, vt Petrus non viuit, vel citò morietur. si autem sub copulatione adscribatur affirmatiuæ, vt Petrus studet, & non studebit. Et hoc est quod alij aliter dicunt, nempe si talis propositio infert in bona consequentia affirmatiuam simplicem ipsa est affirmatiua, qualis est illa sub copulatione, valet enim Petrus studet, & non studebit, ergo Petrus studet, quòd si ipsa inferatur ex negatiua simplici, erit etiã negatiua,

negatiua, qualis est illa subdisiunctio, valet enim: Petrus non viuít, ergo Perrus non viuít, vel citò morietur. nam disiunctiua ex vna parte inferri potest. Ad hoc genus Enunciationum reducuntur illæ, in quibus est multitudo negationum. est enim malignantis naturæ. Quicquid post se inuenit, negat, & oppositum reddit: si inuenit affirmatum, negat, vt homo non est lapis: si inuenit negatum, iterum negat, & virtute affirmatum reddit. negare enim negatum est virtute affirmare, vt nullus homo non est animal, idest, omnis homo est animal: vnde dici solet, paritas negationum affirmat, imparitas negat. sed hoc intellige virtute. nam semper negatio negat, negat autem id solum, quod post se est, vt homo non est bonus, illa negatio nõ negat subiectum, sicut ista, nullus homo est bonus, nullus impius est gratus Deo.

De Quantitate Simplicis Enunciationis.

Cap. XVIII.

ENUNCIATIO simplex secundum quantitatem, quadruplex est, quædam Vniuersalis, quædam Particularis, quædam Indefinita, quædam Singularis. Vniuersalis est, in qua subiectum est terminus cõmunis signo vniuersali determinatus. vt omnis homo appetit bonum, nullus impius habet pacem. In his denotatur quòd omni indiuiduo subiecti prædicatum competit, vel ab eo remouetur. Particularis est, in qua

D 4 subiectum

subiectū est terminus cōis aliquo signo particulari determinatus, ut aliquis hō disputat, in qua denotatur q̄ non omni prædicatum conueniat, & nō ab omni remoueatur. Indefinita, cuius subiectū est terminus cōis cōiter acceptus, nullo tñ signo determinatus, ut homo currit. Hæ autem indefinitæ in materia naturali æquivalent vniuersalibus, & earū frequens est in scientiis vsus, vt homo est animal, huic æquiualeat, omnis homo est animal. Singularis est, in qua subiicitur terminus singularis, vel terminus cōmunis signo demōstratiuo determinatus, vt Paulus fuit decapitatus, iste homo est iustus. In his omnibus diligenter attende non esse habendam rationem prædicati, sed subiecti. quātuncunq; enim prædicatum sit commune, si subiectum singulare sit, & enunciatio singularis erit, vt Petrus est homo, seu Petrus est Omnis homo. Similiter etiā si subiectū commune sit, quanuis prædicatum sit, singulare, enunciatio cōmunis erit, ut aliquis homo est Paulus. Cum igitur triplex sit Enūciationis facta diuisio secundum species, aliquo modo, cum in Categoriā, & Hypotheticam. Secundum qualitatem, cū in Veram, vel Falsam, Affirmatiuam, & Negatiuam. Secundum quātitatem, cum in Vniuersalem Particularem Indefinitam, & Singularē diuisa est. Triplex erit etiam interrogandi & respondēdi modus. Quæ Enūciatio est ista? Qualis Enūciatio est ista? Quanta enūciatio est ista? Ad primum Responde, esse Categoriā, vel Hypotheticā. Ad secundum per qualitatem esse veram uel falsam, affirmatiuā, vel

vel negatiuā. Ad tertiū, Respōde p quātitatē, esse vniuersalē particularē, indefinitā, vel singularem.

De Enunciatione Hypoethetica. Cap. XIX.

SVPRA quid esset Enunciatio Hypoethetica definiuimus. Est enim ex simplicibus Enunciationibus, vel ex complexis locū simplicium habentibus, media aliqua cōiunctione composita. Huius tres sunt species, Conditionalis, Copulatiua, Disiunctiua. Cōditionalis, est in qua vna parte concessa posterior sequitur, vt si homo currit, homo muetur. Copulatiua, in qua coniunguntur partes p cōiunctionem copulatiuā, Deus est bonus, & iustus saluatur. Disiunctiua, in qua partes iunguntur per copulā disiunctionis, vt ego moriar, vel tu nou viues. Conditionalis diuidi solet in Causalem, Rationale, & particulariter Cōditionalem. Causalis, in qua coniunctio est causalis, vt quia Sol lucet, dies est. Rationalis, in qua est coniunctio illatiua, vt sol lucet, ergo dies est. Cōditionalis, in qua coniunctio est cōditionalis, vt si sol lucet, dies est. Hæ autem tres communiter conditionales dictæ & Consequentia quædā & simul Enunciationes sunt. Cōsequentiæ, quia in eis vnum ex alio denotatur inferri: Enunciationes, quia in eis verum vel falsum exprimitur. Vt consequentiæ sunt, bonæ vel malæ dicuntur, & ex antecedenti, & consequenti constant. Est autem antecedens in conditionali & causali, quod immediatum est post coniunctionē, quale est id, Sol lucet in his, si sol lucet, di-

es

es est, quia Sol lucet, dies est, reliquum est consequens. In Rationali uerò, quod antecedit coniunctionem, antecedens est. Earum autem trium rectitudo, vel uitium, ubi in bona, vel mala cōsecutione unius ex altero cōsistit, ut superius diximus. Qua partes uerò Enunciationes sunt, ueræ, uel falsæ, necessariae impossibiles, & contingentes sicut reliquæ dicuntur. Et quātum ad hoc, Rationalis à Copulatiua nō differt, ita ut possimus quatuor species Enunciationis Hypotheticæ constituere. Copulatiuam, Disiunctiuam, Propriè conditionalem, & Causalē. Ad Copulatiuam multæ Enunciationes reducuntur, hæ nempe, in quibus est aliquod aduerbiū tēporis vel loci, uel cōiunctiones aduersatiuæ, vel relatiua. ut dum lego uos auditis : ubi est magister, est discipulus: Paulus est Sanctus, sicut Petrus: tanta est turris quantus mons: qualis pater, talis filius, & multæ aliæ huiusmodi. Hic autem Hypotheticam pro composita Enunciatione accipimus, quamuis antiqui aliter eouocabulo usi sint, ut inferius trademus. Harum ueritas, & falsitas non eodem modo in omnibus pensanda est. Veritas. n. Copulatiuæ & rationalis in suarum partium omnium ueritate cōsistit, ut tunc Copulatiua uel Rationalis uera sit, cū omnes eius partes ueræ sunt. Vnde ista uera. Ignis est calidus, & aer est humidus, terra autem sicca. singulæ enim partes ueræ sunt. Eius aut falsitas ex partium falsitate, siue omnium, siue unius solum prouenit, aded ut si Copulatiua quatuor, aut quinque partes aut plures habeat, inter quas una inueniatur falsa,

falsa, tota etiam copulatiua falsa erit, qualis est ista, terra est grauis, & ignis leuis, & aqua non est Elementum, tota est falsa cum tertia eius pars falsa sit. Disiunctiua autē uera est, cum una eius pars est uere, adeo ut si plures partes ueræ simul aut falsæ sint tota etiā disiunctiua falsa sit. unde hæc uera est, ignis est calidus, uel non est calidus, Petrus stat, uel non stat: hæc autem falsæ, homo est animal, uel homo est risibilis, quia utraque pars uera. Similiter, homo non est animal, uel homo non est risibilis. ita sentiebant antiqui Græci, & Latini disiunctiuæ ueritate, uel falsitate, quanuis recentiores non admodum propriè Disiunctiuis utentes existimant Disiunctiuam, cuius non solum vna pars, sed etiam omnes ueræ sunt, & ipsam etiam esse ueram præsertim, quando disiunctiuæ fiunt ex partibus inter se non oppositis, ut Petrus ambulat, uel Paulus studet. tunc autem falsa est solum disiunctiua, cum omnes partes falsæ sunt. Conditionalis autem ueritas solum in illatione consistit, ut illa sit Conditionalis ueræ quæ consequentia sit bona, illa uerò falsa, quæ Consequentia sit mala, siue propositiones ueræ sint, siue falsæ, propterea dici solet, Conditionalis nihil ponit in esse, unde ista uera est nullo homine currente, si homo currit, mouetur, cum sit recta illatio, ista uerò falsa, etiam homine currente, si homo mouetur, homo currit, cum non sit recta illatio. At Causalis plura petit ad sui ueritatem, nempe, quod utraque pars sit uera, & antecedens sit causa consequentis; adeo ut ex unius ho-

rum

rum defectu falsa sit, unde ista est vera, quia ignis est calidus, ignis est leuis, non solum quia utraque pars vera est, sed etiã, quia antecedens, scilicet, ignis est calidus, est causa consequentis, quod ignis sit leuis. Ista verò est falsa, quia fumus est, ignis est, fumus enim non est causa ignis: Similiter & ista falsa est, nullo homine currente, quia homo currit, homo mouetur, cum prior pars sit falsa. Hæc omnia intellige in affirmatiuis Hypotheticis. nam negatiuæ opposito modo se habent. Sunt enim ad affirmatiuam rationem examinandæ. Negatiua enim est falsa, cuius affirmatiua vera, vera autem, cuius affirmatiua falsa.

De reliquis Accidentibus Hypotheticæ Enuntiationis. Cap. XX.

NON solum Hypotheticæ Enuntiationes ueræ aut falsæ, sed etiam necessariæ, impossibiles, & contingētēs sunt, ac reliqua accidētia, quæ simplicibus insunt, participant, quãuis non eodem modo omnibus accidant. Copulatiua enim Necessaria est, cum omnes eius partes necessariæ sunt, qualis est ista homo est animal, & Deus est unus. Illa autem Cōtingens est, cuius utraque pars est Contingens, & compossibilis, ut homo studet & leo currit. Dico autem, ut pars utraque sit compossibilis, idest, ut simul uera, vel simul falsa esse possit. nam cum incompossibilis est, idest, ut simul uera, vel falsa esse non possit, quamuis vtraque pars sit Contingens, Copulatiua

latiua non erit Contingens, sed potius impossibilis, qualis est ista, Petrus stat, & Petrus non stat. similiter ista, ego lego, & ego non lego. Potest etiam copulatiua contingens esse, quando vna pars est necessaria & altera Contingens, qualis est ista, homo est animal, & equus currit, nam ratione vnius partis contingentis poterit tota copulatiua, aliquando esse vera, aliquando falsa. Vera quidem, cū contingens simul cum necessaria fuerit vera. tunc enim vtraq; pars vera erit. falsa autem cum sola contingens, fuerit falsa, manente etiam necessaria vera, quia ex vnius falsitate tota copulatiua fit falsa. Illa vero est Impossibilis, cuius vel omnes partes sunt impossibiles, vel solum vna pars, vel tandem vtraque pars fuerit contingens, sed Incompossibilis, vt diximus: vnde ista est impossibilis homo non est animal, & homo non est rationalis est enim vtraq; pars impossibilis. Similiter & ista, homo non est animal & equus est hinnibilis. est enim vna pars impossibilis. Tandem & ista, Petrus stat, & Petrus non stat, quia cum vtraq; pars sit contingens per se, est tamen incompossibilis. Idem iudicium est de Rationali sicut de Copulatiua. Disiunctiua autem Necessaria est, cuius partes incompossibiles sunt, siue vtraque sit contingens, siue vna necessaria, & altera impossibilis, quales sunt istæ, homo est animal, vel homo non est sensibilis. Petrus stat, vel Petrus non stat. Contingens, cuius vtraque pars contingens, & compossibilis, vel cuius vna pars contingens, & compossibilis, vel cuius vna pars contingens, quales sunt istæ, Petrus currit, vel aliquis homo
studet

studet, est enim vtraq; pars contingens & compos-
 sibilis. similiter, homo non est animal, vel equus
 currit, est enim vna pars contingens. Similiter ista
 eadem ratione, homo est animal, vel equus currit,
 contingens est, cum possit esse vera, vel falsa, quan-
 uis secundum recentiores sustinentes veram esse di-
 siunctiuam, cum vtraq; pars est vera, ista vltima ne-
 cessaria est, quia vna pars est necessaria. Impossibi-
 lis autem Disiunctiuam est, cuius vtraq; pars impossi-
 bilis qualis est ista, vel homo non est animal, vel ho-
 mo non est rationalis, quanuis secundum antiquos
 etiam Disiunctiuam, cuius est vtraq; pars necessaria,
 est impossibilis, vt ista, vel homo est animal, vel ho-
 mo est rationalis. Conditionalis autem & Causalis,
 cum præcipuè in illatione quadam consistant, ma-
 ximè earum contingentia, necessitas, vel impossi-
 bilitas secundum illationem pensandæ sunt, vt Cõ-
 ditionalis sit necessaria in qua vnum ex altero neces-
 sariò sequitur, vt si homo currit, homo mouetur.
 Impossibilis verò, in qua vnum ex altero sequi non
 potest, vt si ignis esset calidus, ignis frigefaceret.
 Contingens verò, in qua vnum contingenter ex al-
 tero sequitur, hoc est, aliquando sequitur, aliquan-
 do non sequitur, vt si Petrus assidue lectionibus in-
 terfit, euadet doctus. Vnum autem præter hoc ha-
 bet Causalis, vt præter illationem vnus ex altero
 tanquam ex causa vt diximus, habeatur ratio par-
 tium, sicut in Copulatiua, quanuis enim vnum ex
 altero necessariò sequatur, tanquam ex causa si pars
 vtraq; necessaria non sit, Causalis non erit necessa-
 ria

ria sed contingens, vel impossibilis, vnde ista contingens est, quia homo currit, homo mouetur, ista impossibilis, quia ignis est frigidus, ignis est grauis. Hæc pari ratione intelligenda sunt in affirmatiuis, nam negatiuæ ex harum ratione discernuntur, vt sit negatiua impossibilis, cuius sit affirmatiua necessaria, & negatiua necessaria, cuius affirmatiua impossibilis, & negatiua contingens, cuius affirmatiua contingens.

De affirmatione & Negatione, ac Quantitate

Hypothetica. Cap. XXI.

T autem inter has, quæ Affirmatiuæ, quæ negatiuæ sint dignoscatur, duo obseruanda sunt. Alterum, est Coniunctionem in his se habere sicut in simplicibus enunciationibus verbum principale, vt quemadmodum simplex non dicitur affirmatiua nec negatiua, ob extrema solum affirmata vel negata, sed propter Copulam principalem, ita Hypotetica non dicatur affirmatiua, vel negatiua propter simplices, ex quibus componitur, sed pro ratione coniunctionis eas connectentis, quæ si negata fuerit, & Hypothetica negatiua erit: si affirmata, affirmatiua: vnde ista est affirmatiua, si nullus homo currit, nullus homo mouetur, quia coniunctio non est negata, ista verò negatiua, Non si homo mouetur homo currit. Idè in alijs intelligendum est. Alterum quod obseruari debet huiusmodi est, Negationem, quæ conditionalem,

nalem, & Causalem negat, non negare simplices Enunciationes, ex quibus componuntur, sed vnionem illarum, vt qui dicit, Non quia fumus est, ignis est, non negat quòd sit ignis, & fumus, sed quòd non sit ista vnio, & sequela, quod fumus sit causa, vt ignis sit: similiter in ista, Non si homo mouetur, homo currit. At in Copulatiua, & Disiunctiua negatio totum negat, & coniunctionem, & partem: vnde Copulatiua negata æquiualeat Disiunctiua, ex oppositis partibus & contradicentibus. Similiter, & Disiunctiua negata Copulatiua, vt, non homo currit, & homo mouetur, huic æquiualeat, nullus homo currit, vel nullus homo mouetur. Et hæc, non homo currit, vel mouetur, illi, nullus homo currit, & nullus homo mouetur. negatiua enim copulatiua disiunctiua affirmatiua, & disiunctiua negatiua copulatiua affirmatiua ex oppositis partibus æquipollent. Circa quantitatem verò Hypothesicæ, propriè nec vniuersales, nec particulares secundùm se sunt. cum enim quantitas Enunciationis in subiecto respectu prædicati sit, hæc autem prædicatum non habeant, non enim vnum de alio prædicant, sed quandam Enunciationum cõnexionem important, sit vt singulares sint reputandæ, & solam contradictoriam sortiantur oppositionem. Quòd si aliquando vniuersales, aut particulares vocantur, id est per quandam partium denominationem, quò, modo Syllogismi vniuersales, vel particulares iuxta propositiones, ex quibus constant, dici solent. Præter hæc autem vnum est attendendum,

dum, esse quasdam Hypotheticas, quæ ex alijs etiam Hypotheticis componuntur, & hæc iudicanda sunt secundum cõiunctionem principalem. Dicitur autem ea principalis, quæ alias connectit, ut ista Copulatiua est, si homo currit, homo mouetur, & si homo studet, euadet doctus, duæ enim Conditionales per copulatiuam coniunguntur, similiter in alijs, quæ multis modis esse possunt. Tunc autem veritas & falsitas, Contingentia, & reliqua in istis debent considerari secundum Hypotheticas, ex quibus componuntur, sicut in illis Hypotheticis, de quibus locuti sumus, erat consideratio partium simplicium. Atq; hæc de Enunciatione tam simplici quàm coniuncta dicta sufficiant.

Finis Primi Libri.

E INTRO.

INTRODVCTIONIS
IN DIALETICAM
ARISTOTELIS
LIB. II.

De Suppositione. Cap. I.

VM de Termino, & Propositione huiusque tractatum sit, de his, quæ terminis accidunt, differere oportet: hæc autem sunt, Suppositio, Ampliatio, Restrictio, Alienatio, Diminutio, & Appellatio. Suppositio igitur est usus termini pro se, uel pro suo significato, ut in hac propositione, Hô est animi, uox illa, homo, loco rei cõstituitur. At uerò in hac, Homo est nomen, non pro re aliqua, sed pro se sumpta est. Voces enim non solum rerum signa sunt, sed earum loco dum de rebus disputamus substituuntur, cum res in disputationem proferre non semper possimus, hoc tamen priuilegio ipsæ voces gaudent, ut quando de eis disputatio fit, per easdem differamus, nihil earum loco collocantes, Ex quo duplex exoritur uocum suppositio. Altera quãdo uocibus rerum significatarum loco utimur. Altera cum pro se ipsis sumuntur. Prior Formalis, Posterior Materialis est. Suppositio materialis, est
usus

usus termini pro se, qualiter subiectum supponit in hac propositione. Homo est uox. huius suppositionis indicium est, cum prædicatum ipsi uoci, non rei per uocem significatæ conuenire denotatur, ut in illa propositione prædicatum, uox, non rei significatæ per illam uocē, Homo, sed ipsi uoci inest, propterea talis uox, Homo, materialiter supponit.

Suppositio Materialis duplex est, quædam Intrinsicæ, quædam Extrinsicæ. Intrinsicæ, est usus termini pro se, secundum id, quod sibi naturaliter inest, id est, quando uoci attribuimus ea, quæ non ex significatione ei adueniunt, ut Homo est sonus, Leo est uox, quæ suppositio etiam uocibus non significatiuis inest. Extrinsicæ, est usus termini pro se secundum id, quod ei ex significatione prouenit, id fit cum de uocibus aliquid enunciamus, quod illis ut significatiuæ sunt inest, ut Homo est nomē. Disputat est uerbum. Hęc autē suppositio in uocibus significatiuis tantum reperitur. Suppositio autem Formalis, est usus termini pro re quam significat, cuius quædam Propria, quædam Impropria.

Suppositio Propria, est usus termini pro re quæ propriè significat, id est ad quam significandam primò est impositus, sicut supponunt Termini in hac propositione, Homo currit. Impropria, est usus termini pro re quam impropiè significat, id est ad quæ significandam per similitudinem, vel figuram aliquam à propria significatione trāsferitur, ut iste homo est pictus. Iste homo est Nero, similiter de aliis figuratis locutionibus. Suppositio Propria, quædam est

E 2 Sim-

Simplex, quædam Personalis. Simplex, est vsus termini pro suo tantum immediato significato, id est pro re, quam primò ex se repræsentat, vt hæc vox Homo, in ista propositione, Homo est species. Supponit. n. non pro Petro, aut Paulo, uel alio quouis indiuiduo, sed pro homine in communi. Suppositio Personalis est, vsus termini pro suo mediato significato, vt Homo vincit, ubi, Homo, non pro homine in communi, sed pro inferioribus, scilicet Petro, vel Paulo sumitur.

Personalis quædam Discreta, quædam Communis. Discreta, est vsus termini singularis personaliter accepti, vel termini cõis signo demõstratiuo determinati, ut Petrus studet, hic homo contèplatur. Dico autè, Personaliter accepti, quia terminus singularis aliquãdo simpliciter supponit, vt in hac, Petrus est indiuiduum, quod tunc fit, cum nõ licet ex ipso inferre speciem, aut genus. non enim dices, Petrus est indiuiduum, ergo homo, vel animal est indiuiduum. Personaliter autem supponit, cum illa licet inferre, valet enim Petrus disputat, ergo homo disputat & animal disputat. Suppositio Communis est vsus termini communis pro suis inferioribus, ut Omnis homo appetit scire, ubi, Homo, pro singularibus hominibus accipitur.

Huius quædam est Accidental, quædam Naturalis. Accidental est vsus termini pro omnibus inferioribus secundum exigentiam temporis, quod importatur per copulam suæ propositionis, vt Omnis homo scribit, ubi subiectum pro præsentibus solum

solum secundum tempus illius verbi supponit. Naturalis est usus termini pro omni suo inferiori significato, ut Omnis homo est animal, supponit enim, homo, non solum pro presentibus, sed pro omnibus secundum quodcumque tempus, quod in propositionibus necessariis fit, quæ suppositio alibi est examinanda.

De suppositione communi, & signis indicantibus eam. Cap. II.

SUPPOSITIO communis, quæ usus termini pro suis inferioribus est, quædam est Distributiva, quædam Copulata, quædam Determinata, quædam verò Confusa.

Suppositio Distributiva, est usus termini communis pro omnibus suis significatis copulatiuè sumptis. Tunc autem terminus pro suis significatis copulatiuè sumitur, quando pro illis ita accipitur, ut in singula seorsum, respectu eiusdem prædicati, uel subiecti in propositione copulatiua resoluitur, ut subiectum in hac. Omnis homo currit, sic enim est resoluendum: Iste homo currit, & Iste homo currit, & iste homo currit, & reliqua demonstrando singula inferiora cum eodem prædicato. Suppositio Copulata est, usus termini cõis pro suis significatis collectiuè sumptis, quod fit cum pro illis seorsum, respectu alicuius subiecti, uel prædicati nõ accipitur, sed pro omnibus simul media coniunctione copulatiua, ut Omnes Apostoli Dei sunt duodecim, id est, Isti Apostoli, & isti, & alii simul sunt duodecim. Suppositio Determinata est usus termini

E 3 communis

cōmunis pro omnibus suis significatis disiunctiue, quod tum fit cum in singula seorsum respectu subiecti, vel prædicati vnus in propositione disiunctiua resoluitur, vt subiectum in hac, Aliquis homo currit. sic enim est resoluendum: Iste homo currit, vel iste homo currit, & reliqua similiter singularia. Suppositio Cōfusa est vsus termini communis pro omnibus suis inferioribus disiunctim, quod fit cū pro omnibus simul, & non seorsum respectu vnus subiecti vel prædicati sumitur, ut subiectum in hac, Ad equitandum requiritur equus, est enim resoluendum: requiritur ad equitandum iste equus, vel iste, vel alius, non tamen de singulis seorsum dices, Iste equus requiritur, vel iste equus requiritur, quia omnes istæ singulares sunt falsæ.

Cum igitur tot suppositiones existant, æquū est, vt quomodo termini supponāt ostendamus, at quoniam suppositionum varietas ex vi aliquorū signorum quæ in propositionibus sæpe sūt, prouenit, horum distinctionem & naturam primò aperiamus. Sunt aliquæ voces, quæ terminis adiunctæ eorum suppositiones uariāt, & aliter eos significare faciūt, quæ signa, quantitatis dicuntur. Inter hæc quædam Nomina, quædam Aduerbia, reperiūtur. Nomina, vt Omnis, Nullus Aduerbia, vt semper, Nunquam. Similiter quædam Syncategorematica, vt Omnis, Non, & Vel, quædā Mixta, vt Nemo, Semper, Nullibi, Itē quædā Affirmatiua, vt Omni. Semper quædam Negatiua, vt Nullus, Nullibi. Denique, quædam Vniuersalia, vt Nullus. Omnis, & Semper, quædam

quædam Particularia, vt Aliquis, Aliquando, Vel. Inter mixta vniuersalia computantur aduerbia numeralia, vt Bis, Ter. similiter & nomina, vt Duo, Tria, Quatuor, quando aliis nominibus non iunguntur. aliis enim adiuncta Syncategoremata vniuersalia sunt, sicut & omnis, Quicūque, & similia, quæ omnia aliquando diuisiue, aliquando collectiue sumitur. Diuisiue cum licet seorsum singularia separare respectu eiusdem prædicati, vt Quatuor homines, siue omnes homines currunt: Tūc enim licet resolvere. Iste currit, & Ilte currit. Collectiue autem cum non licet seorsum resolvere, vt Quatuor homines portant totum pondus. Omnes ciues sunt mille.

Præter hæc sūt alia signa partim vniuersalia partim particularia, ac proinde Media dicuntur: includunt .n. particularitatē, & vniuersalitatē, ut Alter, Neuter, Vterq;. Omne, pro speciebus singulorū resoluuntur. n. per, &, quæ vniuersalitas dicitur, & per, Vel, quæ particularitas est, vt Alter oculus est dexter, id est omnium duorum iste, vel ille. Neuter, id est aliquorum duorum, neque iste, neq; ille. Vterque, id est aliquorum duorum, iste & ille, similiter, Omne animal fuit in arca Noe, id est cuiusque speciei animalis, hoc uel illud indiuiduum fuit, & hæc signa Incompleta dici solent, hæc intellige quando incomplete sumuntur. aliquando enim completè sumuntur, & tunc distribuunt pro omnibus singularibus. hæc etiam omnia intellige de signis non impeditis, aliquando enim simul duo concurrunt, & uni

uerfale fit particulare, & particulare, vniuerfale, de quibus tradetur cognitio, cum de Aequipollentij differemus.

De regulis indicantibus suppositiones ratione signorum. Cap. III.

PROPOSITIS varijs signis à quibus terminorum suppositio dependet, superest vt regulas assignemus, quibus diuersorum signorum variæ manifestentur suppositiones.

Sit igitur prima Regula. Signa mixta vniuersalia tam affirmatiua, quam negatiua distribuunt categorema inclusum in se, particularia verò illud determinant, vt semper, id est in hoc tempore, & in hoc tempore, & reliquo. Nunquam, nec hoc tempore, nec hoc tempore. Aliquando, hoc vel illo tempore. At in terminos propositionis in qua sunt, variam potestatem habent. namq; negatiua distribuunt omnes sicut suum categorema, vt nunquam homo est leo, subiectum & prædicatum huius distributiue supponit, virtute illius mixti negatiui, vt sit sensus, omni tempore nullus homo est leo. affirmatiua verò vniuersalia confundunt, vt semper homo est albus, extrema confusa manent. At in his, quæ particularia sunt affirmatiua, vt aliquando homo est albus, extrema supponunt, ac si nulum signum ibi esset.

Secunda regula, Terminus communis communiter supponens, si sine signo fit, vel cum signo, Syncatego-

Sincategorematico particulari, supponit determinatè, vt homo currit, aliquis homo legit. Petrus, vel Paulus studet. hoc enim subiectum complexum, determinatè supponit. Cum autem in propositione signa Syncategorematica sunt, & vniuersalia, tunc affirmatiua sibi proximos terminos distribuunt, remotos postpositos confundunt, negatiua verò postpositos omnes distribuunt, vt Omnis homo est animal. Homo distribuitur, Animal, confunditur. Nullus homo est animal, totum distribuitur. Hoc intelligi debet, quando affirmatiua vniuersalia diuisiue tenentur. cum enim sumuntur collectiue, proximos sibi terminos copulativè supponere faciunt, vt Quatuor homines portant totum pondus. Tunc autem maximè copulativè sumuntur, cum singulis illius termini inferioribus cui iunguntur, nihil per se denotatur inesse, vt diximus, sed simul omnibus.

Tertia Regula. Verba quæ suam actionem in terminum communem primò applicant, virtutem habent proximos sibi confundendi, vt Promitto tibi equum, Parisijs venditur piper, quæ dicuntur signa specialia confusionis, & demum quicumque terminus ex alterius resolutione dependet, confusus manet, vt Bis cantavi Missam, Ad equitandum requiritur equus, vbi ille terminus, Missam, pendet ex resolutione adverbij, & terminus, Equus, ex resolutione gerundij.

Quarta Regula. Quoties obliquus cum recto coniungitur in vno extremo, iudicandū est de obliquo,

ac

ac si vnum esset extremum p se, quātum ad suppositi-
tionem, vnde in hac Equus hominis currit, deter-
minatè supponit. In hac vero, Equus cuiuslibet ho-
minis, distributiue. In hac vero Omnis equus ho-
minis, cōfusè, nec refert in hoc. quōd ante, vel post
rectum constituatur. Hæ regulæ Suppositiones ter-
minorum à signis singulis prouenientes indicant.
Quando autem bina concurrunt, tunc obseruandū
est. Quinta Regula. Cum virtus duorum signo-
rum cadit suprā aliquem terminum, tunc vel sunt
eiusdem virtutis, vel diuersæ. Si diuersæ fuerint, si-
gnum determinans maiorem habet virtutem quā
confundens, & distribuens: vnde in hac, Omnis
homo est aliquod animal, & in hac, Nullus homo
est aliquod animal, prædicatum determinatè sup-
ponit, signum verò distribuens maiorem habet vir-
tutem, quā confundens, vnde in hac, Omnis ho-
mo non est animal, prædicatum distributiue suppo-
nit hæc præsertim respectu prædicati intelligenda
sunt, nam respectu subiecti, maior est virtus distri-
buentis, vt patet in hac, non quidam homo currit:
subiectum enim distribuitur. Quando verò duo si-
gna eiusdem virtutis sunt, nempè quia vtrumq; di-
stribuit per se, mutuò se impediunt, & determinan-
ti æquivalent. vnde in hac, Non omnis homo est
animal, subiectum determinatè supponit, quia æ-
quiualeat isti, Aliquis homo non est animal, hoc in-
tellige respectu subiecti, nam cum talia duo suprā
prædicatum cadunt, illud supponere confusè fa-
ciunt, vt in hac, Nullus homo non est animal, quæ
isti

isti æquiualeat, Omnis homo est animal.

Sexta Regula. Signa incompleta immediatos terminos incompletè distribuunt, idest partim vniuersaliter, partim particulariter supponere faciunt, vt superius diximus, & inferius in eorum resolutione magis manifestabitur. Alia signa sunt præter ista, quæ partim affirmatiua, partim negatiua sunt, vt Præter, Tantum, & alia quæ exponibilia dicuntur, de quibus in Tertio Libro differemus.

De Resolutione Suppositionis Terminorum.

Cap. IIII.

DI ALECTICI ad manifestandam suppositionis vim & varios propositionum sensus ex diuersa terminorum suppositione prouenientes, in qua maximè earum veritas, seu falsitas consistit, vtuntur. Resolutione quadam, quam Ascensum, & Descensum vocant. Est autem Ascensus à singularibus sufficienter enumeratis ad vniuersale progressio. Descensus verò ab vniuersali ad singularia progressio, vt iste ignis calefacit, & iste calefacit &c. ergo omnis ignis calefacit, vel descendendo. Omnis ignis calefacit, ergo iste calefacit, & iste calefacit. Maxime autem vti mur Ascensu, quando ueritatem alicuius vniuersalis propositionis probare, & manifestare volumus propterea oportet vt omnia singularia quoad fieri possit enumeremus, præsertim cum sub distributo ascendimus, tunc autem sufficienter enumerantur

tur singularia, quando ex his quæ nobis nota sunt, cum probabilitate aliorum sic se habentium procedimus, vt si dicas, iste ciuis huius vrbs est albus, & iste est albus, nec apparet vllus qui non sit albus, etiam si omnes non numerentur, infertur, Omnis ciuis huius vrbs est albus, quia probabile est reliquos qui non apparent, nec numerantur, esse albos, cum maior pars visa sit alba. Descensu autem vrimur ad vniuersalis alicuius falsitatem ostendendâ, propterea non semper oportet ad omnia singularia descendere sub vniuersali distributo, cum falsitas ex vnus singularis defectu, veritas autē ipsius vniuersalis ex oium singulariū positione pueniat.

Tam Ascensus, quam Descensus quadruplex est. Copulatiuus, Disiunctiuus, Copulatus, Disiunctus. Copulatiuus est in quo singularia seorsum respectu vnus subiecti vel prædicati sumuntur in propositione copulatiua, vt iste homo est animal, & iste homo est animal, & reliqui singuli, ergo omnis homo est animal. hæc autem Resolutio debetur termino supponenti distributiue. Disiunctiuus est, in quo singularia singula per se respectu subiecti, vel prædicati vnus, sumuntur in propositione disiunctiua, vt iste homo currit, vel iste homo currit, ergo homo currit, & hæc debetur termino supponenti determinatè. Istæ autem duæ resolutiones ad veritatem & falsitatem propositionis manifestandâ, & probandam conducunt. Maximè autem inter est inter Ascensum copulatiuum, qui debetur termino supponenti distributiue, & Disiunctiuum, qui

qui debetur supponenti determinatè. Cum enim vterq; ad veritatem propositionis communis probandam, & declarandam ordinetur, necesse est, vt singularia per quæ ascenditur vera sint, cum discrimine tamen. in disiunctiuo enim sufficit vnus singularis veritas ad propositionis communis veritatem, vt Homo currit vera est si vel vnum singulare currat: propterea non oportet multa singularia numerare. At in Copulatiuo non vnus solum, sed omnium singularium, quæ sub illo termino sunt, veritas est necessaria ad vniuersalis veritatem, propterea omnia in Ascensu annumerare oportet. Oppositum autem obseruandum est in Descensu, quo ad vniuersalis falsitatem ostendendam. Tunc enim in disiunctiuo per omnia singularia descendere oportet, cum vnus aut plurium singularium falsitas propositionem particularem falsam efficere nõ sufficiat. In copulatiuo verò, vel ad vnum singulare satis erit descendere, propositio enim vniuersalis, ex vnus singularis falsitate falsa fit.

Præter has Resolutiones duas, Dialectici duas alias assignant, quibus suppositionis Copulatæ, & confusæ vim manifestent, ponuntq; Ascensum, & Descensum Copulatum, & Disiunctum. Copulatus est quum oia singularia simul sub copula cõiunctiua respectu vnus prædicati sumunt, vt Oës Apostoli Dei sunt duodecim, id est, Isti apostoli, Et isti, & alij simul sunt duodecim. Quæ Resolutio debet termino supponenti collectiue. Disiunctus est, quum oia singularia sub disiunctione sumunt, ita vt nõ liceat quodlibet

quodlibet per se sumere, vt Ad equitandum requiritur equus, idest requiritur iste, vel iste equus, in quo à disiunctiuo differt, sicut & copulatus, à Copulatiuo. In copulatiuo enim & Disiunctiuo singula singularia per se cum prædicato sumimus, quod fit in propositione copulatiua vel disiunctiua. Ac in Disiuncto & copulato singularia omnia simul cum vno prædicato in propositione categorica constituiamus. Ascensus & Descensus Copulatiuus, & Disiunctiuus quidam est Affirmatiuus, qui sub propositione affirmatiua fit, quidam Negatiuus, qui sub propositione negatiua: in illo singularia per propositiones affirmatiuas: in hoc per negatiuas enumerantur.

De regulis circa ordinem Resolutionis. Cap. V.

T propositionum veritas nota fiat, resol-
uendi ordinem aduertere oportet, qui se-
quentibus præpositionibus manifesta-
tur. Prima propositio. Nullus terminus
supponens Materialiter. Simpliciter, vel Singu-
lariter vllam habet singularium resolutionem:
vnde in his Homo est species, leo est nomé, Petrus
sedet, subiecta resoluenda non sunt.

Secūda propositio: Sub termino, vel aggregato
supponenti collectiuè, non est resolutio copulatiua
facienda, nec sub confusè supponenti, disiunctiua,
vt Ilte, & Ilte sunt duo, non dices, ergo iste est duo.
Similiter non dices Parisijs & Romæ venditur pi-
per

per, ergo Parisijs & Romæ venditur hoc piper, vel venditur hoc piper.

Tertia Propositio. Non est resolutio facienda sub duobus terminis simul, sed sub vno prius, & dū sub illo Resolutio fit alter immotus, id est eodē modo se habens, maneat, vt Omnis homo est omnis homo, sic resolue. Iste homo est omnis homo, & Iste homo est omnis homo. Non autem sic, Iste homo est Iste homo, & iste homo est iste homo.

Quarta Propositio. Terminus Mixtus vniuersalis affirmatiuus, vel negatiuus, prius in se resoluendus est copulatiuè ratione categorematis in eo inclusi, quàm resoluantur termini propositionis, vt semper homo currit, hoc tempore homo currit, & hoc tempore homo currit. Nunquā omnis homo currit, nec hoc tempore omnis homo currit. Bis cantauit Missam, semel cantauit Missam & iterum semel cantauit Missam, Facta autem resolutione Mixti, propositionis termini iuxta suas regulas resoluantur.

Quinta Propositio. Sub determinato ascende prius, quàm sub distributo, in descensu verò poteris etiam à distributo incipere, vt Homo nō est animal, non ascendes sub prædicato, sic Homo non est hoc animal, & homo non est hoc animal, ergo homo non est animal: nam singulares propositiones antecedentis sunt veræ, consequens vero falsum, quod fieri in consequentia bona non potest, talem defectum argumentandi vocant Dialectici. A pluribus determinatis respectu partium multitudinis.

Multicu-

Multitudinem vocant terminum distributum. Partes verò multitudinis singularia, quæ sub eo sunt. Poterit tamen sub tali distributo descendi, vt homo non est animal, ergo homo non est hoc animal, & homo non est hoc animal, tunc enim non dabitur antecedens verum, & consequens falsum.

Sexta Propositio. Sub distributo termino, vel complexo prius descende, quam sub confuso, licebit tamen sub confuso ascendere: non enim dices, Omnis homo est animal, Ergo omnis homo est hoc animal, vel Omnis homo est hoc animal, valet tamen ascendendo, Omnis homo est hoc animal, vel Omnis homo est hoc animal, ergo Omnis homo est animal. Idem intellige de aliquo termino vniuersali, à quo alter pendet, vt Ad equitandum requiritur equus, prius oportet resolvere illud gerundium in sua inferiora.

Septima propositio. Quandò termini eodem modo supponunt vel determinatè, vel distributiue, commodius est subiectum quam prædicatum prius resolvere, vt in hac, homo est animal, in qua termini determinatè supponunt, & in hac, Nullus homo est equus, in qua distributiue. Hæc omnia intelligenda sunt in propositione, quæ non habet signa exponibilia: ista enim prius resoluenda sunt, (vt dicetur inferius). Similiter intelligenda sunt in resolutione prima, facta enim resolutione distributi, confusus manet determinatus, & sub eo potest fieri resolutio, vt Omnis homo est animal, ergo Iste homo est animal, & Iste homo est animal, postea prædicatum

prædicatum resolue, Iste homo est hoc animal, vel iste homo est hoc animal.

Ultima propositio. In conditionali, seu causali propositione, subiectum consequentis prius est resoluendum, quàm termini antecedentis, vt in his: si omnis homo in gratia obierit, nullus condemnabitur. Si nullum alimentum suppedites animali, omne morietur. hæ sunt regulæ maximè in resolutione obseruandæ, quas sequentibus carminibus facilius quis memoriæ mandare poterit.

Simpliciter, pro vno, pro se vox sumpta quiescat.

Cernere confusum collectum spargere noli,

Cuiq; suum tribuens, tu primò mixta resolue.

Ne tangas voces binas, contemne priora,

Ultima contemplans quando deductio regnat.

Aspice signatum ascendens, commune relinque,

Ima petens confusa sinas, communia sime.

Elige subiectum quando fors postulat æqua.

De resolutione incompleta. Cap. VI.

IST alius Ascensus, & Descensus mixtus, partim constans copulatione, partim disunctione, qui debetur terminis incompletè supponentibus, quales sunt illi, qui cum his signis sunt, de quibus suprà locuti sumus, scilicet Alter, Neuter, Vterq;. hi enim terminum pro suis inferioribus binis supponere faciunt, ac propterea talis suppositio Duorum vocatur, sed id cum discrimine, nam Alter, binaria inter se distribuit, in se ip-

F   fis

sis uerò disiungit, vt Alter oculus est dexter, id est,
 horum duorum iste, vel iste est dexter, & horū duo-
 rum, iste vel iste est dexter. Vterque, uerò binaria di-
 siungit iter se, & in se copulat, ut Vterq; pes est clau-
 dus, id est horum duorum iste, & iste est claudus,
 vel horum duorum iste & iste est claudus. Neuter,
 idem prorsus facit sed negatiuè, vt Neutra manus
 est dextra, i. Harum duarum nec ista, nec ista dextra,
 vel Harū duarum nec ista nec ista est dextra. Est etiā
 aliud signum incompletum, Omnis, quod aliquan-
 do complete sumitur, sicut & præcedentia, & tunc
 distribuunt terminum cui iunguntur pro omnibus
 suis inferioribus. Aliquando, Omnis, incompletè
 sumitur cū termino generico iungitur, tunc autè
 distribuit species, disiungit uerò indiuidua specie-
 rum, vt Omne animal fuit in arca Noè, id est ex hac
 specie animalium hoc uel illud indiuiduum, & Ex hac
 specie hoc uel illud indiuiduum, quod idem est ac
 Cuiuslibet speciei animalis aliquod indiuiduum fuit
 in arca Noè, & talis suppositio dicitur Pro generi-
 bus singulorum, id est pro speciebus singulorum in-
 diuiduorum. Prior uerò dicitur, Pro singulis gene-
 rum, id est pro omnibus speciebus, & omnibus spe-
 cierum indiuiduis. Multum autem refert ad verita-
 tem propositionis, quod termini supponant com-
 pletè, vel incompletè: nam Completa suppositio
 petit ueritatè omnium inferiorum, nullo excepto,
 vt Omne animal currit, si uera futura est talis pro-
 positio, subiectumq; supponit completè, opus est
 vt omnia indiuidua specierum omnium animalis
 currant,

currant, si incompleta est suppositio sufficit ad ueritatem eius ut ex omnibus speciebus unum saltē indiuiduum, aut alterum currat quē sensum facit illa propositio. Omne animal fuit in arca Noè, eadem ratio est in aliis, nam Alter oculus est dexter, si suppositio sit incompleta, non opus est ad ueritatem eius, ut omnes oculi sint dextri, sed ut ex omnibus binariis unus saltem sit dexter.

De resolutione Relatiuorum. Cap. VII.

RELATIVORVM contemplationem ad Grāmaticū pertinere non est qui eat inficias, tamen quia sola cognitio talis ad ueritates, vel falsitates propositionum quæ à Relatiuis oriuntur dignoscendas nō sufficit, dialectico examine opus est propterea paucis ex grāmatica accersitis, ea quæ secundum Dialecticam in his obseruanda sunt trademus. Relatiuum igitur est sermonis antecedentis recordatiuum. Est autem duplex, aliud substantiæ, aliud accidentis. Relatiuum Substantiæ est, qui suum antecedens per modum nominis substantiui refert, nec refert utrum antecedens sit substantia vel accidens, siue nomen Connotatiuum, siue Absolutum, siue unum nomen, siue una oratio, dummodò unius substantiui locum habeat. Relatiuum Accidentis est quod refert per modum adiectiui, siue illud sit substantia, siue unum nomē, siue una oratio.

Relatiuum substantiæ, aliud Idētitatis, aliud Diuersitatis. Idētitatis est, quod pro eodē accipitur

F 2 pro

pro quo suum antecedens, siue pro eodem numero, vt Beatus vir qui timet Dominum, siue pro eodem specie, vt, In ligno vicimus, in quo peccauimus. Relatiuum Diuersitatis est quod pro alio supposito accipitur, quam suum antecedens, vt Petrus loquitur, & alter tacet. Dicitur autem suum antecedens referre in obliquo, scilicet, alter à Petro tacet.

Relatiuum accidentis simili ratione aliud identitatis, aliud Diuersitatis. Identitatis est, quod refert suum antecedens consignificando idem accidens, vt Petrus est iustus qualem oportet esse Christianum. Diuersitatis est, quod refert suum antecedens consignificando diuersum accidens, vt Augustinus fuit catholicus, & alius fuit Arrius. Relatiuum substantiæ Identitatis, quoddam Reciprocum quoddam Non reciprocum, regressionem quandam significat in suum antecedens, vt Omnis homo amat se. Mater diligit filium suum. Non reciprocum, talem regressionem non significat, qualia sunt reliqua relatiua signata. Relatiui accidentis resolutio ex eius significatione manifesta est: pro alijs autem sit.

Prima propositio: Relatiuum, Qui copulatiuum sensum facit. idem enim valet quod, Et ille: Bifariam autem potest in propositione constitui, Aliquando à parte vnius extremi, scilicet quando subiecto, vel predicato copulatur, vt Animal, quod est rationale est risibile, & tunc illa integra propositio est vna categorica, cuius subiectum, est propositio vbi relatiuum est, cuius verbum dicitur Copula implicationis. Aliquando non ponitur à parte

pro

vnius

vnus extremi alterius propositionis, sed ipsum per se relatiuum extremum constituit, vt Homo est animal, qui est risibilis, & talis propositio formaliter hypothetica est, & virtualiter Copulatiua. Est autē in vtriusq; resolutione magnum discrimen, cum enim hypotetica est, immediatē in copulatiua est resoluenda, vt Homo mouetur, qui aliquandō studet, resoluatur, Homo mouetur, & ille aliquandō studet. At cum categorica, est, non est immediatē in copulatiuam resoluenda, quousq; antecedens ipsius resoluatur, vt Omne animal quod est rationale est risibile, non est resoluendum, Omne animal est rationale, & illud est risibile, sed antecedens in singularia prius resoluatur, & facta singularium resolutione, poterit vnumquodq; singulare in copulatiuam resolui, nempē, Hoc animal quod est rationale est risibile, & hoc animal quod est rationale est risibile, postea, hoc animal est rationale, & illud est risibile.

Secunda propositio. In hypothetica, Copulatiua virtuali, vel formali, relatiuum refert suum antecedens restrictē, idest pro illo eodem, pro quo suum antecedens accipiebatur in sua categorica, vt Homo disputat, & ille cōtemplatur, ille scilicet homo qui disputat, contemplatur, idem inest relatiuo Diuersitatis, ut Homo legit, & alius audit, alius scilicet à legente audit. Cum autem relatiuum refert terminum supponentem copulatiuam, refert totam collectionem, vt Omnes Apostoli sunt duodecim, qui sunt in cœlo, scilicet, & illi omnes sūt in cœlo. Hoc

autem priuilegium habet disiunctiua propositio vt
relatiuum in ea non referat restrictè, vt homo lo-
quitur, vel ille tacet, ille scilicet, homo, tacet.

Tertia propositio. Relatiuum reciprocum, sup-
ponit sicut suum antecedens sigillatim, scilicet vt
resoluendo antecedens, resoluatur relatiuum cor-
respondens singulis inferioribus antecedentis, vt
Omnis homo est ipsemet, Ipsemet, refert hominè,
at cum resoluis Petrus est ipsemet, refert Petrum,
Paulus est ipsemet, refert Paulum, similiter omnis
mater diligit filium suum. Vbi obseruandum est,
non licere loco relatiui reciproci suum antecedens
ponere, nō enim idem est, Omnis homo odit se, &
Omnis homo odit hominem, nec Mater amat fi-
lium suum, & Amat filium matris. Licebit autem
id duobus locis facere, & cū reciprocum est tota-
le extremum, vt Omnis homo est ipsemet, idem est
ac, omnis homo est homo, & cum similiter antece-
dens est singulare, vt Petrus diligit se, & Petrus di-
ligit Petrum, dummodò antecedens vniocè suma-
tur. Quando verò Relatiuum non est reciprocum,
licet ipsius loco antecedens constituere, seruata re-
strictione, vt homo disputat, qui loquitur, idem est
ac Homo disputat, & homo disputans loquitur.
Ex quo sequitur, tale relatiuum supponere, sicut
suum antecedens supponeret eodem loco cōstitutū.

Quarta propositio. In resolutione obseruare
oportet, vt reciprocum simul cum antecedente re-
soluamus simul & non reciprocum, cum à parte
vnius extremi est, vti diximus. At cum proposi-

tio

tio hypothetica est, antecedens resoluatur relatiuo non reciproco manente inuariato, vt Animal est irrationale, & canis est illud, resolu. Hoc animal scilicet equus est irrationale, & canis est illud, vbi, Illud supponit pro animali sicut in priori: propterea consultius erit ponere antecedens loco relatiui, dū fit resolutio sub antecedenti, scilicet animal est irrationale, & canis est animal nempè irrationale.

*De Ampliatione.**Cap. VIII.*

VM supra terminos pro rebus secundum tempus per copulam importatum existentibus supponere docuerimus, superest vt modo explicemus quando termini pro pluribus, vel paucioribus quam tempus copulae exigit, supponant, quam Dialectici Ampliationem, vel Restrictionem vocant, quae multum veritati propositionum cognoscendae prodest cum ab ea & propositionum conuersio, & multiplex argumentandi modus pendeat. Est autem Ampliatio, extensio termini à minori ad maiorem suppositionem. quando enim terminus in propositione pro re secundum tempus praesens existente accipitur dicitur suum statum habere, at quando indifferenter & disiunctim simul pro praesenti, & alio accipitur tempore, dicitur Ampliari, vt in hac, Iusti viuent vitam pacificam, Iusti, non solum pro praesentibus, sed etiam pro futuris accipitur. Est autem diuersus Ampliationis modus in terminis singularibus, & in communibus, tam absolutis, quam connotatiuis.

F 4 Terminus

Terminus singularis cum vnum tantum significet, ampliatur quoad existentiam sui significati secundum varias differentias temporis. vt Petrus cucurrit, id est Petrus qui est, vel fuit, cucurrit, quæ dicitur Ampliatio temporum. Terminus autem communis cum plura significet, non solum secundum tempus, sed etiam secundum supposita varijs temporibus existentia, ampliatur, vt in hac Multi homines saluabuntur, subiectum nõ solum pro presentibus, sed etiam pro futuris ampliatur. Terminus autem Connotatiuus cum præcipuè formam significet secundum eam ampliatur, vt in hac, Album fuit nigrum, subiectum ratione albedinis ampliatur, vt sit sensus: hoc corpus quod modo habet, vel habuit albedinem, fuit nigrum. Triplex igitur Ampliatio est, Sola temporum, quæ inest singularibus. Temporum, & suppositorum, quæ inest communibus. Temporum, & Formarum, quæ connotatiuus conuenit terminis. Tempora autem secundum quæ termini ampliantur apud Dialecticos quinque sunt, Præsens, Præteritum, Futurum, Possibile, & Imaginarium, vt tunc terminus ampliari dicatur, quãdò secundum plures differentias vel omnes horum temporum disiunctim supponit. Dico autem Disiunctim, quia cum terminus secundum plura tempora. Copulatiuè accipitur, ampliatio non est, vt subiectum in hac Petrus est, & fuit doctus, non ampliatur, sed opus est, vt secundum plura tempora, vel omnia sub disiunctione accipiatur, vt, Petrus est, vel fuit doctus, siue tempora sint expressa, vt in exē

plo

plō præcedenti, siue virtute in vno verbo contineãtur, vt in sequentibus regulis manifestabitur, quæ plurimum roboris in cõmuni loquendi vsu habet.

Prima Regula. Verbum præteriti, ampliat suũ subiectum secundum duas temporis differentias, præteriti nempè, & præsentis: suũ verò appositum restringit pro tẽpore præterito. Verbum aut̃ futuri similiter subiectum secundum præsens, & futurum ampliat, appositum verò ad futurum restringit, vt Adam fuit ex limo factus. vbi, Adam, pro quodam supposito qui est, vel fuit, supponit. illud verò appositum, ex limo factus, restringitur pro eo, q̃ fuit. Et clarius, Petrus audiuit lectionem, Petrus, ampliat pro eo qui est, vel fuit, appositũ autem illud, lectionem, pro lectione præterita restringitur. Præterea domificator faciet domos, vbi, domificator, ampliat pro eo, qui est, vel erit, appositum autem, domos, restringitur pro his quæ erunt.

Secunda Regula. Terminus significans inceptiõnem, vel actionem, per quam res incipit esse, vel fieri, vel significans aliquam prioritatem ampliat terminos quibus suã significationem applicat, secundum præsens, vel futurum, vt pluuia incipit, s. quæ est, vel erit, Aedifico turrim, Petrus est prior Antichristo: contra verò terminus significans Desitiõnem, vel destructionẽ, vel Posterioritatẽ, ampliat ad tẽpus præsens, vel præteritũ, vt Comburo domũ, s. quæ est vel fuit. Destruo Basylicam, sum posterior Adamo. Tertia Regula. Verbum Potest, vel aduerbia illud in cludentia, scilicet, Possibiliter, Impos-

sibiliter

fibiliter, Necessariè, & nomina significantia possibilitatem existentiae ampliant suos terminos ad presens, vel prateritum, vel futurum, vel possibile, vt Rosa est corruptibilis, s. que est, vel erit, vel pot esse.

Quarta Regula: Verba significantia actum animae interiore, ampliant ad quinque temporum differentias, vt Alexander appetebat alium orbem, ibi, Orbis, ampliatur pro eo, qui est, vel erit, vel potest esse, vel saltem imaginabatur esse. Similiter intelligo Chimæram, Opto sanitatem.

De modis argumentandi in Ampliatione. Cap. IX.

VTILIS est admodum argumentandi modus in Ampliatione, vbi maxime obseruandum est, terminum Amplum se habere ad eundem non amplum, sicut terminus superior ad inferiorem se habet, vt enim superior amplectitur inferiorem, & alios preter illum, ita Amplus comprehendit minus amplum, & ipsum excedit. Homo enim dum ampliatur pro his, qui sunt, vel erunt, includit, se ipsum, vt supponit, solum pro his qui sunt iuxta quod sumitur primus modus argumentandi, vt enim valet à superiori distributo ad inferiorem affirmatiuè, vel negatiuè, scilicet omne animal currit, ergo homo currit, similiter, Nullum animal currit, ergo homo non currit: ita ab amplo distributo ad non amplum valet affirmatiuè vel negatiuè, vt Omnis homo potest disputare, ergo homo qui est, potest disputare, similiter Nullus homo potest

potest esse lapis, ergo nullus homo est lapis. Hoc autem vnum debet attendi, vt quando affirmatiuè argumentamur, ponatur constantia termini nō ampli, id est aliqua propositio affirmatiua, per quam denotetur illum terminum non amplum supponere, aliter argumentatio mala erit, poterit enim antecedens dari verum, & consequens falsum, vt putà si nullus esset homo præsens, tunc antecedens verum esset, scilicet Omnis homo potest disputare, ratione enim Ampliationis, subiectum supponit pro his qui possunt esse, cōsequens autem falsum, homo qui est potest disputare, cum nullus homo sit ex casu supposito. At si in antecedenti addatur constantia subiecti non ampli denotans illud esse, non dabitur antecedens verum, & consequens falsum, & in hunc vsus inuenta est à Dialecticis Cōstantia. Secundus modus. Sicut valet ab inferiori ad superiorem terminum particulariter sumptū affirmatiuè, vel negatiuè, vt homo currit, ergo animal currit, similiter homo non currit, ergo animal non currit, ita valet à non amplo ad amplum nō distributum, id est particulariter sumptum affirmatiuè vel negatiuè dummodò in negatiuo modo argumentandi ponatur Constantia non ampli, vt Homo disputat, ergo homo potest disputare, similiter aliquis homo qui est non potest disputare, & homo est, ergo aliquis homo non potest disputare.

Ex quibus fit, vt sicut non valet à superiori sine distributione ad inferiora, nec ab inferiori ad superiorè distributū, nō enim valet, Animal currit, ergo homo

homo currit, nec ualet, Homo currit, ergo omne animal currit, ita nec ualet à non amplo ad amplum distributum, nec ab amplo non distributo ad non amplum, non enim dices Homo potest disputare, ergo homo disputat, cum argumētum ab amplo sine distributione ad non amplum, nec similiter Homo non disputat, ergo homo non potest disputare, cum ex parte prædicati à non amplo ad amplum distributum argumentemur. In his argumētandi modis obseruandum est ne dum argumentamur à subiecto amplo distributo ad non amplum cōmittatur defectus ex parte prædicati, ab amplo non distributo ad non amplum argumentando nō .n. ualet, Omnis homo potest disputare, ergo Omnis homo disputat, quia prædicatum illud Disputare, manet amplum sine distributione, negatiue ualeret quidem quia negatio prædicatum distribuit, vt nullus homo potest disputare, ergo nullus homo disputat.

De Restrictione, Alienatione, & diminutione

Cap. X.

RESTRICTIO est, termini coarctatio à maiori ad minorem suppositionem, quæ opposita est Ampliationi. Fit autem talis termini restrictio maximè quatuor modis. Primò per Copulam implicationis, ut Omnis homo qui est iustus spernit mundum, ubi illud subiectum, Homo, restringitur vt pro iustis solum supponat, Secundo per

per additionem adiectiui in eodem extremo, vt vir sapiens amat scientiam. Dico autem in eodem extremo, cū enim adiectiuum in alio extremo quàm substantiuum sit, collocatur, nulla fit restrictio. si. n. dicas, Omnis homo est sapiens, subiectum, Homo, nō solum pro sapientibus, sed etiam pro omnibus hominibus supponit. Tertio per additionem obliqui à parte etiam eiusdem extremi, vt Omnis liber Aristot. est Græcè conscriptus, vbi subiectum, liber pro his solum quos Aristoteles scripsit supponit, & tunc obliquus dicitur Determinatio, rectus autem Determinabile. Tandem Quarto restrictio fit, per appositionem substantiui inferioris, vt Apostolus Paulus scripsit ad Romanos, ubi subiectum illud, Apostolus, restringitur, ut pro Paulo supponat. Oēs hæ additiones non mutant significationem, vel diminuunt, eorum quibus adiunguntur, sed solum ad pauciora supposita trahunt.

Sunt autem aliqua addita quæ terminum improprie supponere faciunt, & ex propria significatione in impropriam transferunt, ut duo leones marmorei sunt in foro, Homo pictus est in aula, in quibus subiecta pro significatis similitudinariis accipiuntur, & talis acceptio, Alienatio dicitur: est enim Alienatio, distractio termini à propria ad impropriam significationem. Sunt etiam addita diminuentia termini integram significationem, ut Aethiops est albus secundum dentes, qui termini diminuti, dicuntur, Dicta secundum quid. In his autē utrisq; attendere oportet, ne argumentemur a termino alienato,

uel

vel diminuto, ad eundem terminum absolutè, & simpliciter sumptum; non enim valet, Aethiops est albus secundum dentes, ergo est albus, nec valet, Duo leones marmorei sunt in foro, ergo duo leones sunt in foro.

Circa modū, verò argumentādi in Restrictione, idem obseruandum est quod in Ampliatione. Terminus enim non restrictus, habet locum superioris, seu Ampli: Restrictus verò inferioris, seu non ampli. Vnde est prior argumentandi modus, A non restricto distributo ad restrictum affirmatiuè vel negatiuè, dummodo in affirmatiuo argumentandi modo, ponatur Constantia restricti, vt Omnis homo disputat, & aliqui homines docti sunt, ergo omnis homo doctus disputat: similiter, Nullus homo currit, ergo Nullus homo albus currit.

Posterior modus, A restricto ad non restrictum non distributum affirmatiuè, vel negatiuè, constantia in negatiuo posita, vt Homo doctus non disputat, & Homo doctus est, ergo Aliquis homo non disputat. Similiter, Equus albus currit, ergo equus currit. Ex quibus fit, eadem ratione qua in Ampliatione, non valere à non restricto non distributo ad restrictum, vt, non sequitur, Equus currit, ergo equus albus currit, nec à restricto ad non restrictum distributum, similiter enim non sequitur, Omnis equus regis currit, ergo Omnis equus currit.

De

De Appellatione. Cap. XI.

APPELLATIO species quædam Restrictionis est, quæ maximè in adiectiuis terminis respectu terminorum, quibus iunguntur, reperitur, siue tales termini absoluti, siue connotatiui sint. Est autem Appellatio, applicatio significati formalis vnius termini, ad formale, vel immediatum significatum alterius. Vt si quis dicat Petrus est logicus magnus, hic terminus, magnus, applicat suum formale ad formale sui substantiui, denotatque Petrum esse magnum, & peritum logices, talisq; applicatio Appellatio dicitur, & terminus applicans suum formale, Appellans dicitur, is autem cui applicatur Appellatum. Fit etiam similis Appellatio in termino Absoluto, quando aliquid ipsius immediato significato conuenire denotatur, vt homo est species, Cognosco animal. Video petrum: In quibus propositionibus tales termini, nempe, Homo, Animal, Petrus, pro immediatè significatis sumuntur. Quauis autem in his usum & vim locutionis maximè inspicere oporteat, quasdam tamen regulas præscribere iuuabit.

Prima Regula, Quando terminus absolutus subiicitur prædicato, non conuenienti suo mediato significato, tale prædicatum appellat immediatum significatum ipsius subiecti, vt Homo est species, Animal est genus, prædicata enim illa homini, vel animali insunt, vt homo, & animal sunt, id est, vt conceptu communi cognoscuntur.

Secun-

Secunda Regula. Quando adiectiuus terminus cum connotatiuo opponitur à parte eiusdem extremi, appellat formale ipsius substantiuui, vt iste est monachus albus, Petrus est logicus magnus, in quibus denotatur, quòd ille sit albo habitu, & hic peritus logices. Cùm autem tales duo termini à parte extremi eiusdem non sunt, talis appellatio non fit, vt si dicas: Iste monachus est albus, non significat quod sit albo habitu.

Tertia Regula. Verba significantia actum animæ appellant formale, vel immediatum significatum proprii termini, cui iunguntur, vt cognosco venientem, Vidi Papam, in quibus denotatur me cognoscere aliquem venire, & me vidisse Papam, dum erat Papa. idem censendum est de quibusdam verbis applicantibus significationem suam terminis connotatiuis, vt facio calceum, construo domum, in quibus significatur me inducere formam in materiam, non autem quod faciam corium, vel lapides, ex quibus fit calceus, vel domus.

Quarta Regula. Nomina numeralia primitiua termino substantiuo iuncta multiplicant formam, & suppositum substantiuui, vt tres homines, id est tria supposita, habentia suas singulas peculiares res naturas: iuncta tamen adiectiuo multiplicant solum materiale, vt tria alba, id est tria corpora habentia albedinem, adeò vt si fieri possit vt vna & eadem albedo in tribus esset distinctis corporibus, talia possent tria alba dici, si album adiectiue sumatur. Aduertenda est autem hæc regula magis
pro

pro Theologia, quàm pro Logica. Circa modum argumentandi id obseruandum est, nè sub termino appellato argumentemur, & varietur, vel auferatur appellatio termini appellantis. Vnde non valet, Petrus est Logicus, & Petrus est magnus, ergo est Logicus magnus, nec valet, est Logicus magnus, ergo est Logicus, & est magnus, nec valet video venientem, Petrus est veniens, ergo video Petrum, nec similiter valet: iste facit calceum, Calceus est corium, ergo facit corium, nec similiter è conuerso.

De Enunciationis simplicis oppositione.

Cap. XII.

DE proprietatibus terminorum in propositione hucusq; tractauimus, Aequum erit modò de accidentibus ipsarum propositionum quæ adinuicem collatæ fortiantur, differere: ea sunt Oppositio, Aequipollentia, & Conuersio. Non autem hic de oppositione quæ inter res inuenitur agimus, secundum quam calor frigiditati, & albedo nigredini opponitur, nec de ea, quæ inter terminos, secundum quam alij Contrarij, alij Contradictorij, alij Relatiui, alij Priuatiui sunt: sed de illa quæ inter propositiones versatur. Est autem Oppositio, duarum propositionum vtroq; extremo eodem ordine participantium, secundum qualitatem, vel quantitatem repugnantiam.

Quadruplex autem est oppositio. Contradictoria, Contraria, Subcontraria, Subalterna. Contradictoria, est oppositio duarum propositionum se-

G cundum

cundum qualitatem, & quantitatem repugnātiū, nimirū quia altera vniuersalis, altera particularis, altera affirmatiua, altera negatiua, vt Omnis homo est albus, aliquis homo non est albus. Contraria, est oppositio duarum propositionum vniuersaliū, secundū qualitatem repugnantium, vt Nullus homo est albus. Omnis homo est albus. Subcontraria, est oppositio duarum propositionum particularium secundū qualitatem repugnantium, vt Aliquis homo est albus, Aliquis homo non est albus, nec hic indefinitam à particulari discernimus. Subalterna, est oppositio duarum propositionum sola quantitate repugnantiū, vt Omnis homo est albus, aliquis homo est albus: Nullus homo est albus, Homo non est albus. Harum duarum, propositio vniuersalis dicitur, subalternans: particularis verò, Subalternata. Sunt autem quædam particularius in omni oppositione obseruanda.

Primū est, vt utroq; extremo eodem ordine participant, id est idem habeant subiectum, & prædicatum: vnde istæ nullatenus opponuntur, Homo nō est animal, lapis non est equus: nec istæ, Homo nō est equus, Homo est animal. nec istæ, homo est animal, Animal non est homo.

Secundò obseruādum est, vt ista idemptitas extremorum sit in Nomine, In re significata, In integritate, In tempore, & loco. In nomine, vt sit eadē dictio categorematica, vnde istæ non opponuntur, Cicero scripsit, Tullius nō scripsit. Angelus est Dei, Angelus nō est Deus, Corpus est album, corpus nō est

est albedo. In re significata ne sit æquiuocatio: non enim opponuntur, Canis latrat, canis non latrat. In integritate, vt idem sit totale subiectum, & totale prædicatum: vnde omnia signa, omnes termini, qui partes extremorum efficiuntur, debent esse in vtraque propositione opposita: quare omnes hæ non opponuntur; Petrus non currit velociter, Petrus currit. Omnis equus regis possidetur à Rege, Aliquis equus non possidetur à Rege. Petrus est animal album. Omnis homo est omne animal. Homo non est animal. Dixi de terminis qui efficiuntur partes extremorum, alia enim signa, quæ totam propositionem signant, mutantur: nam negatio mutatur, & quantitas in aliquibus. In tempore, & loco vt oppositarum veritas, vel falsitas, sumatur à rebus secundum eundem locum, & tempus, vnde istæ nõ opponuntur: Petrus legit, Petrus non legit, si vna pro vno tempore, altera pro altero tempore sumatur, nec istæ, Ego sum in Diui Petri, Ego non sum in Diui Petri, si vna vno loco, altera altero à me proferatur.

Tertiò obseruandum est, vt proprietates terminorum non mutantur, scilicet Suppositio. Appellatio, & reliquæ. Suppositio aut̃ ea, quæ nõ prouenit ratione signorum quantitatis, hæc enim mutari debet, sed alia, qualis est, Materialis, Simplex, Personalis, ne in vna simpliciter, in altera psonaliter, vel materialiter supponat. Idem in Ampliatione, vt seruetur eadẽ Ampliatio: licebit tamen in p̃ria negatiua, terminos magis amplos esse, q̃ in affirmatiua,

G 2 vnde

vnde istę opponuntur, Omnis homo disputat; Nul-
lus homo potest disputare, In subcontrarijs verò
affirmatiuam magis ampliari, vt homo non dispu-
tat, homo potest disputare: debet etiam attendi, vt
seruentur præcepta Resolutionis terminorum, &
ordo ascendendi, vel descendendi idem sit in vtra-
que opposita propositione.

De quibusdam præceptis alijs in oppositione.

Cap. XIII.

PRAETER ea quę dicta sunt, obseruandum
est etiam, vt in omni oppositione, præter
Subalternam, mutetur qualitas, vt alte-
ra sit affirmatiua, altera negatiua. Quan-
titas autem non in omni mutanda est nisi in Con-
tradictoria, & Subalternam, vt altera vniuersalis, alte-
ra particularis sit. Contrarię enim vniuersales si-
mul, Subcontrarię verò particulares esse debent.

Hoc etiam seruandum est in vniuersalitate syn-
categorematica, qualis est coniunctio copulatiua,
Et, ac in particularitate qualis est, Vel. Quando
enim complexum copulatum est subiectum, in sua
Contraria propositione manet ipsa copula copula-
tiua, in sua verò Contradictoria mutatur in. Vel vnde
istę sunt Contrarię, Petrus, & iste equus est irra-
tionalis. Petrus & iste equus non est irrationalis:
istę vero Contradictorię, Petrus & iste equus est
irrationalis, Petrus vel iste equus non est irrationa-
lis. Quādo verò vtrunque complexum est per, Vel,
propositiones sunt Subcontrarię: Hoc autem in-
telligendum

telligendū est, quādo, Et, accipitur diuisiuè, & Vel, disiuunctiuè, & complexa constant ex partibus singularibus. Quādo enim copularim, vel disiuunctim accipiuntur habentur tales propositiones pro singularibus, inter quas sicut & inter singulares non est nisi sola oppositio contradictoria, & talia subiecta inuariata debent manere, quod idem censendū est de propositionibus de signo Collectiuo. Vnde hæc solum opponuntur cōtradiçtorie, Omnes Apostoli Dei sunt duodecim, Omnes Apostoli Dei non sunt duodecim, Similiter istæ. Isti Apostoli, & isti, & alij sunt duodecim. Isti Apostoli, & isti, & alij nō sunt duodecim. Præterea obseruandum est, vt in signis mixtis habeatur ratio categorematis inclusi in illis, quantum ad eius quantitatem, vt mutetur in Contradiçtoria, vniuersale in particulare, affirmatum in negatū, in Contraria seruetur vniuersalitas: in Subcōtraria verò particularitas. Vnde huius propositionis, Nunquam homo currit, Contraria est semper omnis homo currit. Contradiçtoria verò, Aliquando homo currit. Postremo obseruandum est, esse aliquot signa etiā Mixta, & syncategorematica, quæ non plenā habent vniuersalitatē, nec particularitatem, ac inde incompleta dicuntur, & in talibus propositionibus Cōtradiçtoria maximè reperitur oppositio. cauere autē oportet, vt in vna propositione fiat vniuersale, quod in altera erat particulare, aliter nulla erit oppositio. Vnde istæ non opponuntur. Vterq; homo currit, vterq; homo nō currit, seu neuter homo currit, cum in vtraq; ma-

neat eadem vniuersalitas, & particularitas, cum signum vtrunq; per Et. & per vel, exponatur, vt diximus. Iste tamē contradicunt. Vterq; oculus est dexter, Alter oculus nō est dexter, quia id quod in vna exponitur per vel, in altera exponitur per Et. & ita particularitas in vniuersalitate & è contrā mutatur, vt patet exponēti. Idem iudicādum est de nominibus & aduerbijs numerabilibus quæ incompletè vniuersalia sunt, ac proindè optimus contradicendi modus est toti propositioni negationem apponere: Bis cantauit Missam. Non cantauit bis Missam, Tres homines currunt, Non currunt tres homines. Complexa autem ex termino communi, vel ex terminis communibus, pensanda sunt tanquam termini communes in Contrarietate, & Contradictione, & alijs oppositionibus: Propterea eis debet addi signum vniuersale, vel particulare, hoc vno excepto, vt in Contrarijs maneat, Et. in Contradictorijs verò in vna, Vel, in altera Et. in vtraq; sub contraria. Vel. vnde istæ sunt contrariæ, Omnis homo, & equus currit, Nullus homo, & equus currit, istæ contradictoriæ. Homo & equus currit, Nullus homo vel equus currit. Iste subcontrariæ, Homo vel equus currit, homo vel equus non currit. Hoc intellige de subiecto, nam verbum complexū non debet mutari, Omnis homo currit, vel non currit. Nullus homo currit, vel non currit, sunt Contrariæ, nec oportet mutare illud. Vel.

Ex his non difficile erit oppositiones in propositionibus hypotheticis inuenire, cū enim
quantitatem

quantitatem non habeant, solam Contradictoriam
fortiuntur oppositionem, quæ facilis est in Condi-
tionali, & Causali per negationis appositionem, vt
si Sol lucet dies est. Non si sol lucet dies est. Quia
æstas est, calor est, Non quia æstas est, calor est. In
Disiunctiua verò & Copulatiua est parricularis a-
lius contradicendi modus. Nam Disiunctiua, &
Copulatiua ex partibus contradicentibus compo-
sità inter se contradicunt. Istæ enim Contradictio-
riæ sunt, Nullus homo est animal, & Nullus equus
est albus. Homo est animal, vel Equus est albus. Pos-
senteriam inter has Contrariæ, & subcontrarię se-
cundùm partes assignari, sed id intelligenti quæ di-
cta sunt, facere non erit difficile.

De Legibus oppositarum. Cap. XIII.

HÆC autem lex, & natura Contradictoria
rum est, vt in nulla materia vtraq; simul
vera, aut falsa esse possit, sed ex vnius ve-
ritate alterius falsitas, & ex falsitate veri-
tas sequatur.

Contrarium lex est, vt in materia Naturali, &
Remota altera vera, altera falsa necessariò sit: In
materia Contingenti vtraque falsa esse possit, nun-
quàm tamen vera: vnde ex vnius veritate alterius
falsitas colligitur, quia vtraque vera nequit esse,
tamen ex vnius falsitate alterius veritas non infer-
tur, cum vtrâq; falsam esse formaliter nõ repugnet.

Subcõtrariarum lex, in materia Naturali, & Re-

G 4 mota

mota eadem est cum alijs, in materia verò Contingenti vtraque vera formaliter esse potest, non tamé falsa: vnde ex vnius falsitate alterius veritas, non tamen ex alterius veritate, alterius colligitur falsitas.

Subalternarum lex est, vt in materia Naturali & Remota simul veræ, vel falsæ sint: in materia verò Contingenti altera vera, altera falsa potest esse, ita tamé vt si vniuersalis est vera, particularis sit vera, at si particularis falsa, vniuersalis sit falsa, nõ contra: potest enim particularis esse vera, & vniuersalis falsa. Sunt autem aliquot Regulæ pro vsu & cognitione oppositarum propositionum.

Prima Regula. Propositis duabus propositionibus oppositis, si Subalternans vnius est Contraria alterius, illæ sunt Contradictoriæ, verbi gratia, Omnis homo est albus, homo non est albus, sunt contradictoriæ: nam Subalternans illius negatiuæ quæ est ista, Nullus homo est albus, est Contraria prioris scilicet, Omnis homo est albus. Perinde est ac si dicamus, in Contradictorijs, Subalternans particularis est Cõtraria propositionis vniuersalis.

Secunda. Datis duabus oppositis, si affirmatiua inferat Contradictoriam negatiuæ, nec inferatur ab ea, illæ sunt Contrariæ, ac si dicas Contraria affirmatiua infert Contradictoriam negatiuæ: Omnis homo est albus, Nullus homo est albus, illa affirmatiua infert hanc, Homo est albus, quæ est contradictoria negatiuæ illius.

Tertia. Si ex contradictoria negatiuæ sequatur affirmatiua, illæ sunt subcontrariæ, Homo est albus,

albus, homo non est albus; ex Cōtradiçtoria huius negatiuæ, quæ est, Omnis homo est albus sequitur illa affirmatiua, Homo est albus, & non cōtra. Propterea illæ sunt Subcontrariæ, perindè est ac si dicatur, Contradiçtoria subcontrariæ infert aliam subcontrariam. Quarta. Si contradiçtoria vnius est Contraria vel Subcōtraria alterius, illæ sunt Subalterne; vt Omnis homo est albus, aliquis homo est albus. Contradiçtoria particularis est cōtraria vniuersalis, & contradiçtoria vniuersalis est Subcontraria particularis, ac propterea illæ sūt subalterne.

De Aequipollentia. Cap. XV.

AEQVIPPOLLENTIA est, duarum propositionum vtroque extremo eodem ordine participantium vis eadem à variis signis proueniens. Vnde tales propositiones, se mutuo inferunt, prodestq; hoc ad obscuras propositiones in clariores resoluendas. Sunt autem aliquot regulæ obseruandæ.

Prima regula: Datis duabus Contradiçtoriis cui que præponatur negatio, fit alteri æquipollens. Verbi gratia. Omnis homo est albus, Aliquis homo non est albus, Si priori addas negationem & dicas, Non omnis homo est albus, æquiualeat illi Aliquis homo non est albus: si huic addas negationem, Nō aliquis homo non est albus, æquiualeat huic, Omnis homo est albus. Vsus huius regulæ est, Quando tibi oblata fuerit propositio habens propositam negationem

gationem, cuius vis tibi ignota est, de me negationem, & quære illius Contradictoriam, nam huic æquipollebit cum illa negatione præposita.

Secunda. Datis duabus Contrarijs cuicunque postponatur negatio fit alteri æquipollens: Nullus homo est albus, Omnis homo est albus: si dicas Nullus homo non est albus, æquiualebit huic Omnis homo est albus: si dicas Omnis homo non est albus æquiualebit alteri Nullus homo est albus: Huius regulæ idem est vsus, sicut qui & primæ.

Tertia. Datis duabus subalternis, cuicunque præponatur, & postponatur negatio, alteri æquipollet, Omnis homo est albus, Homo est albus, si dicas Non omnis homo non est albus, æquipollet huic: Aliquis homo est albus, si autem dicas: Nō aliquis homo non est albus, æquipollet huic: Omnis homo est albus. Idem in his, Nullus homo est albus, Homo non est albus. Si enim dicas, Non nullus homo non est albus, æquipollet, Aliquis homo nō est albus: particulari verò huic nō cōgruè addes duas negationes. Huius pariter regulæ idem est vsus qui & aliarum. Est autem hæc negationis virtus, vt cadens supra terminum supponentem vniuersaliter faciat eum supponere particulariter, & cadens supra particulariter supponentem, faciat eum supponere vniuersaliter, affirmatum neget, negatum affirmet: vnde, Non omnis æquiualeat. Quidam non. Non nullus, Quidam. Non aliquis, Nullus. Omnis non, Nullus. at, Nullus non, Omnis. Quando ex his vltimis vnum cadit supra subiectum, alterū supra prædicatum,

dicatum, vt Omnis homo non est albus. Nullus homo non est albus. Ex hoc sequitur quod paritas negationum virtute affirmat, imparitas negat, quādo partes extremorum non efficiuntur, & tunc tertia negatio exercet suam virtutem post se, sicut si nulla precessisset. Aliquando Rhetores ornatus causa, & vt magis negantes explicent affectum, solent negationes multiplicare, praesertim quādo plura nomina ad vnum verbum referuntur, quorum vnum ab altero non pender, ita vt cum singulis verbū accipi possit, & tunc talis propositio negatiua est censenda, nec ex his strictis Dialecticorum regulis est pensanda. vt, Ille non veretur Deum, neque homines. Nullus homo, nullo loco, nullo tempore, nullo momento quiescit, idest Nullus homo, aliquo tempore, loco, aliquove momento quiescit.

De Conuersione. Cap. XVI.

CONVERSIONO est, duarum propositionum vnius ad alteram per extremorum transpositionem consequentia necessaria: cuius Antecedens dicitur Propositio cōuersa, consequens autem Propositio conuertēs. nec oportet sit mutua inter eas cōsequētia, hęc enim cōuersio est, Omnis homo est animal, ergo, animal est homo. non semp tamē valet cōtra à conuertēte ad conuersam. vt si cōuertat, Omnis homo est albus, ergo aliqd album est homo, non tamē contrā valet, aliqd album

album est homo, ergo omnis homo est albus. Conuerſionis tres ſunt ſpecies. Prima eſt Conuerſio Simplex, quæ in terminis dici ſolet, quando ex prædicato ſubiectum, & ex ſubiecto prædicatum fit, eadem quantitate extremorum, & qualitate ſeruata, quo pacto vniuerſalis negatiua, & particularis affirmatiua in ſe ipſas conuertuntur, vt Nullus homo eſt lapis, ergo Nullus lapis eſt homo, homo eſt animal, ergo Animal eſt homo. Secunda ſpecies eſt, quando extrema mutantur manente qualitate mutata tamen quantitate, quæ, Conuerſio in parte dici ſolet, quo modo vniuerſalis affirmatiua & negatiua conuertuntur, vt Omnis homo eſt animal, ergo Aliquod animal eſt homo, Nullus homo eſt lapis, ergo lapis non eſt homo. Tertia ſpecies conuerſionis eſt per Contrapositionem, quando manente eadem quantitate propoſitionis & qualitate, extrema tranſmutantur non ſolum quantum ad ordinem, ſed etiam quia ex finitis ſiunt infinita, quo modo vniuerſalis affirmatiua, in vniuerſalem affirmatiuam, & particularis negatiua, in particularem negatiuam conuertuntur, vt Omnis homo eſt animal, ergo Omne non animal eſt non homo, homo non eſt lapis, ergo Non lapis non eſt non homo. In hac autem conuerſione illud obſeruandum eſt, vt in conuerſione affirmatiuæ ponatur conſtantia conuertentis, non enim ſequitur Omnis homo eſt ens, ergo Omne non ens eſt non homo. Prior namq; eſt vera, poſterior falſa, quia ſubiectum non ſupponit, & eſt affirmatiua. In negatiua autem
pona-

ponatur Constantia subiecti conuersæ: non enim sequitur Antichristus non est bonus, ergo aliquid non bonum non est non Antichristus, nam ista posterior vera non est, cum cuncta quæ modo bona non sunt sint non Antichristus, quodd si Antichristus modo esset, & supponeret iste terminus, esset vera, Aliquod non bonum, scilicet ipse Antichristus, non est non Antichristus. Solent autem istæ conuersiones his carminibus exprimi.

Simpliciter Feci, conuertitur Eua per acci.

Asto per contra, sic fit conuersio tota,

Afferit, A, negat, E, sunt vniuersaliter amba.

Afferit, I, negat, O. sunt particulariter amba.

Literæ enim denotant propositiones conuertendas per A, intelligitur vniuersalis affirmatiua. per E, vniuersalis negatiua per, I. particularis affirmatiua. per, O, particularis negatiua. Circa hæc aliqua communiter obseruanda sunt. Primo; in conuersione accipiatur totale extremum, vnde quando expressum, non est debet fieri resolutio, vel quando aptè fieri non potest, debet fieri aliqua circumlocutio. Iste liber est Aristotelis, ergo Aliquod ens Aristotelis est iste liber, Nullus homo est omnis homo, ergo Nihil quod sit omnis homo, est homo. Cereus velociter currit. Currens velociter est cereus. Secundo. Obseruari debet genus suppositionis, vt non mutetur ex Simplici in Personalem, vel ex Materiali in aliam quamuis, vnde non valet, Homo est nomen, ergo Nomen est homo. Leo est species, ergo Species est Leo, nisi sit eadem suppositio.

Ter-

Tertiò, obseruetur eadem Ampliatio, non enim ua-
 let senex fuit iuuenis, ergo Iuuenis fuit senex. Sed
 debet aliquid assumi ad seruandam terminorum
 Applicationem, scilicet ille qui fuit iuuenis, est vel
 fuit senex, Basylica incipit esse, non valet Aliquod
 incipiens esse est Basylica, sed Aliquod incipiens
 est, vel erit basylica, similiter conuertatur, Adam
 est prior Antichristo, ergo, aliquod prius Antichri-
 sto est vel fuit Adam. Obseruanda est etiam Appella-
 tio si qua occurrerit.

Finis Secundi Libri.

INTRODVCTIONIS

IN DIALETICAM

ARISTOTELIS

LIB. III.

De Modalibus, & Exponibilibus.

*Quid & quotuplex Modus, & Enunciatio
Modalis Cap. I.*

DE Enuntiationibus absolutè prædicatum inesse subiecto enunciantibus, pariterque de compositis, & earum omnium proprietatibus hucusque egimus: Nunc de simplicibus quibusdam Enuntiationibus prædicatum cum aliquo modo enunciantibus, quas Modales uocant, differamus. Circa eas autem tria oportet speculari, earum, scilicet Aequipollentiam, Oppositionè & Cõuersionem, non.n.in his aliarum eadem obseruatur præcepta, & leges. Est autem Modus, parti vel toti
propo-

propositioni adiacens determinatio. Modi enim nō aliud sunt, quàm limitationes, & coarctationes eorum, quæ communia, & indifferentia sunt. Qui enim dicit, homo disputat, indeterminatè profert hominem, at cum dicitur, homo albus disputat, iā ratione illius adiecti subiectum restrictum est, tale enim adiectum modus dicitur.

Modus duplex est, alter, qui additur parti propositionis, nempe nomini, aut uerbo, quales sunt obliqui casus, & adiectiua nomina, quæ Modi sunt nominum, similiter aduerbia uerborum significationes determinantia, quorum præcipua consideratio grammatica est. Alter modus est, ipsius propositionis compositionem determinans, ut uerum, falsum, contingens: dicimus enim, hominem esse animal uerum est, hominem currere contingens est, qui modi totam ipsam propositionem ueram, vel contingentem esse determinant. Et quanuis multi huiusmodi modos Enunciationes Modales, de quibus est cōsideratio, constituere existimauerint, tamen ad huc inter huiusmodi modos distinguendum uidetur, sunt enim quidam Enunciationis cōpositionem ita determinantes, ut simul etiam eiusdem Enunciationis materiam dererminent ac indicent, & de huiusmodi præsens est disputatio. Est igitur Modus qualiter hic consideratur, vox significatiua, enunciationis compositionem ratione materiae determinans. Cum autem triplex sit materia, ut superius diximus, Necessaria, Remota, Contingens, triplex etiam modus erit, nempe, Necessariū, Impossibile

Impossibile, Contingens: nam & si ponatur quartus, scilicet Possibile, re tamen cum Contingenti idem est. En igitur . quid Modus, & quotuplex sit. Modalis autem Enunciatio est, quæ aliquo ex his modis est determinata, quæ pari ratione triplex est secundum modorum numerum, seu potius quadruplex, si modi secundum uocem considerentur. Est autē obseruandum, modos dupliciter vsurpari: uno modo Aduerbialiter, nempe cum dicimus, homo impossibiliter est lapis, Deus necessariò ē vnus, Petrus contingenter, seu possibiliter disputat. Altero modo Nominaliter, vt hominem disputare est contingens, Deum esse vnum est necessarium. Est autem discrimen, cum enim Nominaliter sumuntur, locū habent prædicati, & quæ simplex erat Enunciatio infinitiuum mutatur, & vnus habet subiecti rationem, vt si dicas, hominem disputare est cōtingens, vna est enunciatio Categorica, cuius subiectum totum illud est, hominem disputare, quod dici solet. Dictum Prædicatum autem residuum est, scilicet, est contingens, quod dicitur Modus, & pari ratione in alijs huiusmodi. Cum verò Aduerbialiter tenetur modus, enunciationis forma non mutatur, vt si dicas, homo necessariò est animal, equus possibiliter est albus. Vtcunq; autem, siue Nominaliter, siue Aduerbialiter modus sumatur, bifariam in enunciatione constituitur: vno modo intra ipsius extrema, seu intra partes dicti, ut homo possibiliter disputat, & hominē possibile est disputare. altero autem modo extrà totam Enunciationē vel

H dictum

dictum, siue ante, siue post, vt possibiliter homo disputat possibiliter, similiter, possibile est hominem disputare, vel hominem disputare est possibile, idem de alijs censendum est modis.

Solet autem à quibusdam non parum discriminis inter ista assignari. Cùm enim modus siue Nominalis, siue Aduerbialis medius est, modalem diuisam: Cum vero extra est, modalem compositam facit. Est autem Modalis diuisa, in qua prædicatum denotatur inesse supposito subiecti, quod maxime terminis connotatiuis accidit, vt si dicas, album possibiliter est nigrum, sensum diuisum facit, nempe, corpus illud, quod album est, posse esse nigrum, sed diuise, idest, non vt quando album est, nigrum sit. Similiter idem sensus est in istis, calidum contingenter est frigidum, ambulans possibile est sedere: scribentem contingit non scribere, in quibus omnibus prædicata suppositis, seu materialibus subiectorum conuenire denotantur. Modalis composita est, in qua partes dicti, vel Enunciationis etiam secundum sua formalia significata simul vniuntur, vt ambulans sedere est impossibile, sensus compositus est, nempe, impossibile esse, quod ambulans, dum ambulat, sedeat. Idem sensus est in alijs, scilicet, calidum esse frigidum impossibile est dum calidum est, seu impossibiliter calidum est frigidum, contingenter album est dulce. At quamuis ista distinctio sensus compositi, & diuisi sit verissima, & tales Enunciationes hosce sensus admittere recipiendum sit, non tamen refert

miris

H

(quan-

(quantum existimo) quòd modus in medio, vel extra ponatur, sed utrunq; collocetur, vtrunque sensum admittit, ac ideo distinguenda semper potius est, quamuis si aures consultamus, modus in medio còstitutus sensum diuisum facere videbitur, sed id nò semper est, nec in Aristotele habet fundamētū.

De qualitate, & quantitate Modalis.

Cap. II.

DE enunciatione de Modo aduerbiali, nunc prætermissa postea dicemus. Interim de ea, quæ Modo constat nominali tractemus, ac primum de eius qualitate, postea vero de quantitate. Modalis igitur, & vera, & falsa dicitur. Eius tamen veritas & falsitas secundum modi naturam pensanda est, & non solum ab eo, quod res est vel non est simpliciter, quod hisce regulis fiet manifestum.

Prima Modalis de necessario vera est, cuius dictum reducitur ad propositionem necessariam, vnde ista hominem esse animal est necesse vera est, quia dictum illud reducitur ad propositionem hanc necessariam homo est animal. Falsa autem est, cum eius dictum reducitur ad propositionem vel impossibilem, vel contingentem. istæ enim falsæ sunt, hominem non esse animal est necesse, & equum esse album est necesse, ipsarum enim dicta ad propositiones reducuntur, quarum altera est impossibilis, scilicet homo non est animal, &

H 2 altera

altera contingens, quâuis vera sit scilicet, equus est albus. Tales autem propositiones, in quas dicta reducuntur, dicuntur propositiones de inesse.

Secunda regula. Enunciatio de Impossibili est vera cuius de inesse, nempe illa propositio ad quâ dictum resoluitur, est impossibilis. Unde ista vera est, hominem esse equum est impossibile, cum reducatur in illam, homo est equus, quæ est impossibilis. Illa uerò falsa est, cuius de inesse, vel est necessaria, vel cōtingēs, ob quam rationem istæ falsæ sunt, hominem esse animal est impossibile, & equum esse album est impossibile.

Tertia Regula. Enunciatio de Possibili vera est, cuius de inesse non est propositio impossibilis, siue sit contingens, unde istæ veræ sunt, hominem esse animal est possibile, equum esse album est possibile, licet de præsentis nullus equus sit albus, unde aduerte, Illud in præsentis dici possibile, quod potest esse, siue sit, siue non sit, siue possit non esse, siue non possit non esse. Illa autem falsa est, cuius de Inesse est propositio nec necessaria nec cōtingēs, sed impossibilis, istæ nanq; falsæ sunt, hominem non esse animal est possibile, & equum esse canem est possibile, vtrunque enim horum Impossibile est. Pro Contingenti uerò non constituitur alia regula præter hanc eandem de Possibili, quia Contingens, vti hic consideratur, inter modos idem se significat quod Possibile, ut inferius dicemus. In his autem propositionibus de Inesse vnum attendi debet, vt seruetur idem tempus in ipsis, quod præ in dictis

dictis, unde ista, Petrus cucurrisse est contingens, reducenda erit in hanc de Inesse, Petrus cucurrit. Similiter in aliis temporibus, has tres regulas, de compositis oportet intelligere, diuisa enim prius resoluenda sunt ratione connotationis subiecti, vt hoc album possibile est esse nigrū, resoluatur, hoc quod est vel potest esse album, possibile est esse nigrum, cum ampliatiōe semper extremorum; postea reducatur ad suam de inesse cum materiali subiecti, scilicet, hoc est nigrum est possibile, idem in aliis modis: si. n. ad suam de inesse resoluatur immediatè esset falsa. scilicet. albū est nigrum est possibile, & tamē illa diuisa vera erat. præterea diuisa prius debet resolui in singulares, quando est de subiecto communi, & postea singulares ad de inesse reduci possunt.

Quarta Regula, Modales omnes veræ sunt necessariæ, Falsæ autem Impossibiles, nunquam Contingentes sunt. Quauis enim dicta Modalium aliqua necessaria, aliqua impossibilia, aliqua contingētia reperiantur, tamen ipsæ Modales si veræ, necessariæ, si falsæ, impossibiles sunt, unde ista necessaria est, equum esse album est contingens, quia ita est, nec potest aliter esse, quin sit contingens, equū esse album. ista autem est impossibilis, equum esse album est necessarium, & ita, hominem esse doctum est impossibile. pariter est impossibilis. Ex quo fit, vt aliud sit propositionem esse necessariā, & aliud esse de modo necessario; potest enim esse propositionem esse necessariam, & de modo cōtin

H 3 genti,

contingenti, uti diximus, & similiter esse Impossibile, & de modo necessario, tunc enim dicitur de modo necessario, vel de modo contingenti, quando cum talibus modis enunciatur, siue sit uera, aut falsa, necessaria, vel impossibilis. Inter hasce Modales quædam Affirmatiuæ, quædam Negatiuæ etiam reperiuntur, earum tamen negatio vel affirmatio non à dicto sed à copula ipsius modi petenda est, ut illa sit affirmatiua, cuius copula modi affirmata est quâtūcūq; dictū affirmetur vel negetur, istæ enim affirmatiuæ sunt hominē non esse aīal est impossibile, Petrum currere est cōtingēs, & similes. Illa uerò negatiua est cuius copula modi negatur, quâtūcūq; dictū affirmetur, vel negetur, istæ enim negatiuæ sunt, hominem currere nō est impossibile, equum non esse album nō est necesse, & aliæ huiuscemodi.

In Modalibus etiam quantitas inest, quædam enim est vniuersalis, quædam particularis. Dupliciter autem in his quantitas sumi potest. Altero modo ex parte ipsius modi, ut illa sit vniuersalis, quæ modum habet vniuersalem, illa particularis, quæ modum sortitur particularem. Sunt autem modi vniuersales duo, Impossibile, & Necesse, duo autē particulares, Contingens nempè, & possibile. Altero modo ex parte dicti, quod si fuerit vniuersale, & Modalis dicitur vniuersalis. Similis est ratio, si fuerit particulare, indefinitum, aut singulare. At quauis duplex hæc quâtitas in Modalibus inueniatur, præcipuè tamen in oppositione, & Aequipollentia earum, habenda est ratio quantitatis modi, ac pro

pterea

pterea censenda est vniuersalis, quæ modum habet vniuersalem, quantuncunq; dictum sit singulare. Econtra, Particularis erit, quæ modum habet particularem, quantuncunq; dictum sit vniuersaliter sumptum.

De Modalium Aequipollentia. Cap. III.

V M igitur quatuor sint modi, etiam erunt propositiones Modales secundum genus, quædam de Possibili, quædam de Contingenti, quædam de Impossibili, quædam de Necessario. Contingens autem dupliciter accipitur, vno modo vt opponitur necessario, vt idem sit contingens, & id quod potest esse, & non esse. Altero modo vt idem dicatur quod possibile, scilicet quod potest esse, & sic est superius ad necessarium: quod enim necessarium est, potest esse, non tamen omne quod potest esse necessarium, & sic sumitur in præsentem iste modus, non priori modo, vnde re non differunt Contingens & Possibile, sed voce tantum.

Quælibet autem harum quatuor propositionum quatuor habet sub se species. prima est in qua dictum & modus affirmantur, vt Petrum currere est possibile. Petrum currere est contingens. Petrum currere est impossibile. Petrum currere est necesse. Altera est, in qua dictum negatur, & modus affirmatur, vt Petrum non currere est possibile. Petrum non currere est contingens. Petrum non currere est impossibile. Petrum non currere est Necesse. Tertia est, in qua dictum affirmatur, &

H 4 modus

modus negatur, ut Petrum currere non est possibile, & sic consequenter in aliis modis. Quarta est in qua vtrunque negatur, vt Petrum non currere non est possibile: idem in aliis, quas omnes pro singulæ secundum sequens tibi figura manifestat, vbi positiones suos modos collocantur in singulis quadrangulis.

POSSIBILE.	CONTINGEN.
<i>Petrum currere est possibile.</i>	<i>Petrum currere est contingens.</i>
<i>Petrum non currere est possibile.</i>	<i>Pe. non currere est cōtingens.</i>
<i>Pe. currere non est possibile.</i>	<i>Pe. currere non est contingens.</i>
<i>Pe. non currere non est possibile.</i>	<i>Pe. non currere non est cōtingēs.</i>
IMPOSSIBILE.	NECESSE.
<i>Petrum currere est impossibile.</i>	<i>Petrum currere est Necessē.</i>
<i>Pe. non currere est impossibile.</i>	<i>Petrum non currere est necesse.</i>
<i>Pe. currere non est impossibile.</i>	<i>Petrum currere non est necesse.</i>
<i>Pe. non currere non est impossib.</i>	<i>Pe. trū non currere non est necesse.</i>

His cōstitutis aduertendum est, singulas vnus modi habere singulas aliorum modorum æquiuales, una enim de Possibili, quæcunque sit, habet alteram de contingenti, & aliam de impossibili, & aliam de necessario sibi equipollentes. Idem etiam fit in aliis aliorum modorum. quæ tamen propositiones æquipolleant, sequentibus regulis manifestabitur, quæ licet de vno modo sint, per eum tamen reliqui cognoscuntur.

Prima Regula. Propositio de Possibili vtroq; affirmato æquiualeat vni de Cōtingenti vtroq; affirmato.

in bon

A H

&

& alij de Impossibili de modo solum negato, & alij de Necessario de utroque negato, & sic omnes hæc quatuor propositiones sunt æquipollentes, Petrum currere est possibile. Petrum currere est contingens. Petrum currere non est impossibile. Petrum non currere non est necesse.

Secunda regula propositio de Possibili de dicto solum negato, æquiualeat vni de Contingenti de dicto solum negato, & vni de Impossibili de utroque negato, & vni de Necessario de modo solum negato, vnde hæc quatuor æquiualent. Petrum non currere est possibile, Petrum non currere est contingens. Petrum non currere non est impossibile. Petrum currere non est Necesse.

Tertia Regula. Propositio de Possibili de modo solum negato æquipollet vni de Contingenti de modo solum negato, & vni de Impossibili de utroque affirmato, & vni de Necessario de dicto tantum negato, vnde istæ sunt æquiuales. Petrum currere non est possibile. Petrum currere non est contingens. Petrum currere est impossibile. Petrum non currere est necesse.

Quarta Regula. Propositio de Possibili utroque negato æquiualeat vni de Contingenti utroque negato, & vni de Impossibili de dicto solum negato, & vni de Necessario de utroque affirmato, vnde istæ æquipollent. Petrum non currere non est possibile. Petrum non currere non est contingens. Petrum non currere est impossibile, Petrum currere est necesse.

Vnum tamen in his omnibus obseruandum est,

vt

vt quoties dictum est de subiecto communi, varie-
tur eius quantitas in propositionibus solum de ne-
cessario, vt si in alijs est particulare, in proposi-
tione de necessario fiat vniuersale, vel si in his est par-
ticulare, in illis fiat vniuersale. vnde istæ æquiu-
alent, hominem currere est possibile, hominem cur-
rere est contingens, hominem currere non est im-
possibile. omnem hominem non currere non est ne-
cesse. Vel si in illis assumatur vniuersalitas, in hac
debet deponi, aliter non æquiualerent. Sequentes
figuræ has omnes manifestant.

AEQVIPOLLENTES.

Petrum currere est possibile.
Petrum currere est contingens.
Petrū curr. non est Impossibile.
Petrū non curr. non est neceffe.

AEQVIPOLLENTES.

Petrum currere nō est possibile.
Petrum curr. non est contingens.
Petrum currere est Impossibile.
Petrum non currere est neceffe.

AEQVIPOLLENTES.

Petrum non currere est possibile.
Petrum non curr. est contingens.
Petrum non curr. non est Imposs.
Petrum currere non est neceffe.

AEQVIPOLLENTES.

Petrum non curr. nō est possib.
Petrū non curr. non est contingēs
Petrum non curr. est impossibile
Petrum currere est neceffe.

AEQVIPOLLENTES DE SVBIE-
CTO COMMVNI.

Hominem currere est possibile.
Hominem currere est contingens
Hominē currere non est imposs
Oēm ho. non cur. non est neceffe.

AEQVIPOLLENTES.

Hominem currere non est possib.
Hominē curr. non est contingens,
Hominem currere est impossibile
Oēm hom. non currere est neceffe

AEQVIPOLLENTES.

Hominem non curr. est possibile,
Hominem non cur. est contingens
Hom. non cur. non est impossibile.
Oēm homi. curr. non est neceffe

AEQVIPOLLENTES.

Hominē non curr. non est possib.
Hoīem non cur. non est contingēs
Hominem non cur. est impossibile
Oēm hominē currere est neceffe.

AEQVIPOLLENTES.

Si tamen ista facilius cognoscere desideras, per quasdam voces poteris ea in promptu habere, quæ sunt ab antiquis excogitatae, scilicet. Amabimus, Edentuli, Iliace, Purpurea: in quibus continentur quatuor vocales, A, E, I, V. A, designat modalem, cuiuscunq;

cuiuscunque sit modi affirmatiuam, de vtroque. E, negatiuam de dicto, affirmatiuam de Modo. I, negatiuam de modo, affirmatiuam de dicto, V, negatiuam de vtroque. Aduerte præterea in illis singulis vocibus esse quatuor vocales, prima significat de Possibili, secunda significat propositionem de Contingenti, tertia de Impossibili, quarta de Necessario. illæ ergo sunt æquipollentes, quæ vnica voce continentur, vt patet in prima voce Amabimus. prima enim est de possibili, & quia est, A, est tota affirmatiua. Petrum currere est possibile, secunda est de Contingenti & quia est, A, est tota etiam affirmatiua. Petrum currere est contingens, tertia est de Impossibili, & quia est, I, est negatiua tantum de modo. Petrum currere non est impossibile, quarta est de Necessario, & quia est, V, est tota negatiua. Petrum non currere non est necesse. Omnes hæc quatuor inter se sunt æquipollentes. similiter illæ, quæ alijs dictionibus continentur, seruando eundem ordinem. Quod si velis proposita aliqua modalis, eius Aequipollentes cognoscere, colloca eam in sua voce, & tunc sume alias secundum illam vocem: potest autem cognosci, in qua voce sit, si fuerit de possibili, considerando primas vocales, quæ ei conueniant, si fuerit de contingenti, considerando secundas, tertias verò, si fuerit de impossibili, quartas, si de necessario, verbi gratia, Petrum currere est impossibile, continetur in Iliace, vbi tertia est de Impossibili toto affirmato, tunc sumere oportet alias æquipollentes secundum vocalium ordinem,

conueniant

&

& qualitatem, prima est de possibili de modo solum negato, quia est, I, secunda de contingenti eodem modo. tertia est illamet. quarta est de necessario de dicto tantum negato, quia est, E, idem in alijsmodis vniformiter.

De Oppositione Modalium.

Cap. IIII.

EQUIPOLLENTIA Modalium respecta, facile est earum Oppositionem inuenire, omnes enim propositiones, quæ sunt in Amabimus, de quibus fuit prima regula superior, sunt subcontrariæ earum, quæ sunt in Edentuli, de quibus fuit secunda regula. Præterea omnes, quæ sunt in Iliace, de quibus fuit tertia regula, sunt contrariæ earum quæ sunt in Purpurea, de quibus fuit quarta regula. Præterea quæ sunt in Iliace, & in Amabimus contradicunt. Similiter & illæ quæ sunt in Purpurea, & Edentuli. Denique illæ, quæ sunt in Purpurea, & Amabimus, sunt subalternæ, & illæ pariter quæ sunt in Iliace & Edentuli, quæ omnia sequens figura manifestat.

AEQV. POLLENTES.

Petrū nō cur. nō est pos.
P. non cur. nō est cōting.
Pet. nō cur. est imposib.
Pet. currere est necesse.

P V R P V R E A

AEQVIPOLLENTES.

Petrum curr. nō est pos.
P. cur. nō est contingens
Pet. cur. est impossibile.
Pet. non curr. est necesse.

I L I A C E.

CONTRAR.

SVBALTERNA

CONTRADICTORIA

SVBALTERNA

A M A B I M V S.

Petrum cur est possibile
Pet. cur. est contingens.
P. cur non est imposib.
P. non cur non est necesse

AEQV. POLLENTES.

SVBCONTR.

E D E N T V L I.

Petr non curr. est posib.
P. non cur. est contingens
P. non cur. nō est impos.
P. currere nō est necesse

AEQVIPOLLENTES.

Quando autem Modales sunt de termino communi, tunc in earum oppositione obseruandum est, vt quoties dicta sunt oppositæ qualitatis, scilicet, alterum est affirmatum alterum negatum, tunc etiam mutetur quãtitas subiecti, ut in vna sit particulare, in altera vniuersale. unde si prima de Amabimus est hæc, omnem hominẽ currere est possibile, eius contradictoria erit ista vltima de Iliace, hominem non currere est necesse, & eius subcontraria ista prima de Edentuli, hominem non currere est possibile. quando verò dicta non sunt opposita secundum affirmationem, & negationem, non debet mutari quantitas. hæc autem regula semper vera est, tamen in contrariis licet manere eandem quantitatem vniuersalem, & in subcontrariis particularem, vnde istæ sunt contrariæ, omne animal non esse hominem est necesse, quæ est in Iliace, & omne animal esse hominem est necesse, quæ est in Purpurea, & istæ subcontrariæ hominem currere est possibile, hominem non currere est possibile, prior est in Amabimus, posterior in Edentuli. Hæc omnia intellige quando dicta sunt oppositæ qualitatis, aliter enim debet manere eadem quantitas in oppositis. In Subalternis verò, quarum una est de possibili, & altera de Necessario, obseruandum est, ne dictum in possibili sit vniuersale, & in necessario particulare, sed in utroque vniuersale, vel in necessario sit vniuersale, in propositione autẽ de possibili particulare, vnde istæ subalternantur, omne animal esse hominẽ est necesse, quæ est in Purpurea,

&

& omne animal esse hominem est possibile, vel aliquod animal esse hominem est possibile non tamen ista, omne animal esse hominem est possibile, aliquod animal esse hominem est necesse.

De Aequipollentia & Oppositione Modalium secundum Aristotelem, & ipsarum Conversione. Cap. V.

ARISTOTELES Secundo Periherm. quantum modum communem, quem hactenus secuti sumus in assignanda Modalium Aequipollentia, & Oppositione, non reprobet, alterum tamen verioremodum ipse docet, quem pro studentium exercitio non grauior exponere, & ad methodum quandam facilem reducere. Aristoteles igitur easdem modales quas superius enarrauimus, assumit, diuerso tamen ordine distribuit, Primo. n. loco eam, quae de necessario est, constituit: Secundo eam, quae de possibili: Tertio de contingenti: Quarto de Impossibili, cuius ratio optima est, id enim in anteriori loco ponendum est, quod ut antecedens se habet ad alterum, cum igitur Necessarium antecedit possibile (quod. n. necessarium est possibile est, non tamen omne, quod possibile est, necessarium est, cum hominem esse album possibile, sit non tamen necessarium) merito à Necessario, potius quam à Possibili incipiemus. Constituantur ergo quatuor rotuli, in quorum singulis sint quatuor propositiones aequipollentes ex eisdem Modalibus sumpto

sumpto initio ab ipsis de necessario, uti diximus, quæ facilius his distinctionibus nostris poterunt comprehendendi; nempe. Argutule. Vestigia; Sine metu. Mutabatis. Prima dictio est, Argutule, in qua sunt quatuor Aequipollentes, prima de necessario tota affirmatiua denotata per, A, nempe Petrum esse animal est necesse. Secunda de possibili tota negata denotata per primum, V, nempe, Petrum non esse animal non est possibile. tertia similiter negata de Contingenti per secundum, V, ut Petrum non esse animal non est contingens. quarta de Impossibili de modo affirmato, & dicto negato, scilicet, Petrum non esse animal est impossibile. hæ igitur quatuor æquipollentes sunt. Pari ratione pro aliis tribus poterunt eadem arte quatuor æquipollentes constitui incipiendo semper à necessario. Quod si oppositio nem in his quæris, considera eas, quæ sunt in prima, & secunda dictione, sibi mutuo esse contrarias, quæ autem in tertia, & quarta, subcontrarias, at quæ in prima sunt contradicunt ijs quæ sunt in tertia, quæ autem in secunda, ijs quæ sunt in quarta. Quæ omnia sequens figura manifestat.

I

AEQVIPPOLLENTES.

Perr. esse aīal est neces.
P. nō esse aīal nō est posi.
P. non eē aīal nō ē cont.
P. non esse anim est imp.

A R G V I V L E .

AEQVIPOLLENTES.

Pe nō esse aīal est neces.
Pe. esse aīal non est poss.
Pe. esse aīal nō est cōrin.
P. esse animal est impos.

V E S T I G I A .

CONTRAR

S V B A L T E R N A

C O N T R A D I C T O R I A

S V B A L T E R N A

M V T A B A T I S .

P. nō eē aīal nō est neces.
P. esse animal est possib.
P. esse animal est cōrin.
P. esse aīal nō est impos.

AEQVIPPOLLENTES.

S V B C O N T R A

S I N E M E T V .

P. esse aīal non est neces.
P. non esse aīal est possi.
P. non esse aīal est cōrin.
P. nō eē aīal nō ē impos.

AEQVIPPOLLENTES.

Oppositione autem & Aequipollentia utcumq; discussis, conuersionem earundem modalium superest explicare. Circa quam vnum ante omnia aduertendum est, Modales non esse conuertendas nisi secundum earum dicta, Modo, semper manente prædicato, & tunc sit.

Prima propositio: Modales omnes de modo necessario, possibili, contingenti, affirmatis, Impossibili verò negato, conuertuntur secundum sui dicti conuersionem, id est, si dictum fuerit uniuersale affirmatiuum, conuertatur per accidens, si uniuersale negatiuum, aut particulare affirmatiuum, simpliciter, si particulare negatiuum, non conuertatur: idem enim est iudicium de dictis, & de simplicibus Enunciationibus. Vnum tamen obseruabimus, ut quoties uniuersalis affirmatiua de necessario conuertitur, si fuerit de sensu diuiso mutetur impossibile, verbigratia, omnem hominem esse animal est necesse, cõuertatur, aliquod animal esse hominem est possibile, nisi enim sic conuertatur, multoties fiet malæ consequentiæ, ut patet in istis, omne nigrum esse corpus est necesse, non conuertitur, aliquod corpus esse nigrum est necesse, hæc. n. est falsa, illa vera. Similiter, omne Grammaticum esse hominem est necesse, conuertitur, aliquem hominem esse Grammaticum est necesse, Idem etiam obseruandum erit in uniuersali negatiua, præsertim in ijs quæ modum aduerbialem habent, ut inferius dicemus. Idem cõsendum de particulari affirmatiua, quod de ipsa uniuersali, ut mutetur Necessarium in

I 2 Possibile

Posibile quando verò sensus compositus fuerit, non est opus mutare modum.

Secunda Propositio, Modales ex Impossibili affirmato, & de Contingenti possibili, & necessario negatis, non conuertuntur, quoties dictum est uniuersale affirmatiuum, non enim ualet, omne animal esse hominem est impossibile, non est necessarium, ergo hominem esse animal est impossibile aut non necessarium. Idem dicitur de aliis modis negatis,

Tertia propositio. Modalis eadem, nēpè de Impossibili affirmato, & de aliis modis negatis conuertuntur, quoties dicta simpliciter conuerti possunt, cum sunt uniuersalia negatiua, aut particularia affirmatiua, ut nullum hominem esse animal est impossibile, conuertitur, nullum animal esse hominem est impossibile. Similiter, nullum animal esse hominem non est contingens, aut non possibile, non necesse, conuertitur, nullum hominem esse animal non est contingens, aut non possibile, uel non necesse.

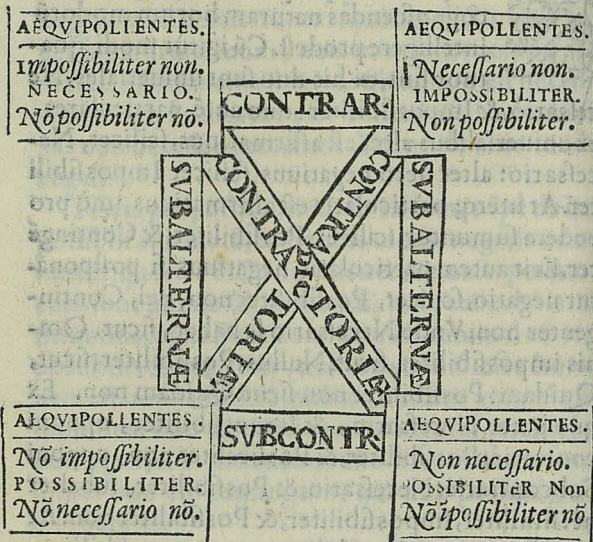
Quarta propositio, Nihil prohibet Modales per Contrapolitionem conuertere, quando dicta uniuersalia affirmatiua, aut particularia negatiua sunt, sicut & simplices Enunciationes conuertebantur, hoc tamen uerum & facile, sed tamen parum utile est.

De

De Modalibus de modo Aduerbiali. Cap. VI.

NON parum ad proprietates propositionū cognoscendas naturam horum modorū intelligere prodest. Cū igitur modi quatuor sint, ex his duo sunt uniuersales, *Necessario*, & *Impossibiliter*: duo autē particulares. ex uniuersalibus alter est affirmatiuus, scilicet, *Necessario*: alter uerò negatiuus, scilicet *Impossibiliter*. At uterq; particularis est affirmatiuus, imò pro eodem sumuntur, scilicet, *Possibiliter*, & *Contingēter*. Erit autem particularis negatiuus si postponatur negatio, scilicet, *Possibiliter non*, uel, *Contingenter non*, Vnde *Necessario* se habet, sicut. *Omnis impossibiliter*, sicut, *Nullus, Possibiliter*, sicut, *Quidam: Possibiliter non* sicut. *Quidam non*. Ex quo patet, *Necessario*, & *Impossibiliter*, opponi contrariē: *Possibiliter*, & *Possibiliter non*, opponi Subcontrariē: *Necessario*, & *Possibiliter*, subalter nē: similiter, *Impossibiliter*, & *Possibiliter non*. At *Necessario*, cum *Possibiliter non*: *Impossibiliter*: cum *Possibiliter*, contradictorie, ut sequens figura facillè manifestabit, Similiter, sicut *Omnis non*, ualeat, *Nullus*. & *Nullus non*, *Omnis*: ita *Necessario non impossibiliter non*, *Necessario*. Item sicut, *Nō omnis*, *Quidam non*: & *Nonnullus*, *Quidam*, æquivalent: ita, *Non necessario*, *Possibiliter non*: *Non impossibiliter*. Demum sicut *Non quidā*, *Nullus*, *Non quidam non*, *Omnis*: ita etiā: *Non possibiliter*

ter Impoffibiler, & Non poffibiler non, Necessario æquipollent, vt eade.n figura manifeftat.

Ex his facile erit, Oppositionem quamlibet inter ipsas propositiones inuenire, hoc enim ante omnia obseruandum est, vt in omni oppositione habeatur ratio tota ipsius modi, illæ enim erunt contrariæ, quarum modi sunt contrarij, vt istæ, homo necessario currit, homo impoffibiler currit,

rit, illæ subcontrariæ, quarum modi subcontrarij, quamuis subiecta sint vniuersalia, vt omnis homo possibiliter currit, omnis homo possibiliter non currit. Sic etiam in alijs oppositionibus, & tales propositiones dicuntur oppositæ de modo. Quod si præter modi oppositionem accesserit quantitas subiecti debita cuique oppositioni, magis opponuntur, & tunc dicuntur oppositæ de subiecto, & modo, vt si contrariis addatur vniuersalitas in vtroque subiecto. Contradictorijs in vno, Subcontrariis in neutro, Subalternis in vno tantum: vnde istæ sunt contrariæ de subiecto & modo, omnis homo necessariò currit, omnis homo impossibiliter currit: istæ subcontrariæ, homo possibiliter currit, homo possibiliter non currit: istæ contradictoriæ, omnis homo necessariò currit, aliquis homo possibiliter non currit: istæ subalternæ, Omnis homo necessariò currit, possibiliter homo currit, vel omnis homo necessario est animal, aliquis homo possibiliter est animal, tamen ratio præcipua oppositionis in modo consistit, vt ea sola ablata oppositio auferatur, ea verò posita ponatur. Ex quibus habes innumeras oppositiones, secundum quod multi sunt modi æquipollentes, & oppositio ex modis solis, & oppositio ex modis cum subiecto potest sumi; quorù exempla sunt facilia. Circa conuersionem autem non est aliquid peculiare præter ea, quæ diximus de simplicium conuersione, sed vniuersalis affirmatiua per accidens conuertatur, particularis autem affirmatiua,

tiua, & uniuersalis negatiua simpliciter: unde ista
 omnis homo possibiliter est animal conuertenda
 est in hanc, aliquod animal possibiliter est homo,
 hæc autem, nullus homo possibiliter est animal, in
 hanc nullum animal possibiliter est homo. Vnum
 autem aduertendum est, ut modus uniuersalis affir-
 matiuus, mutetur in conuertente in particularem
 affirmatiuum, ut ista creans necessariò est Deus, cõ-
 uertatur in hanc, Deus possibiliter est creans. Est
 etiam aliud aduertendum, Modum Impossibiliter
 in se habere negationē, ac propositionem reddere
 negatiuam, nisi ab alia negatione impediatur, Vn-
 de ista negatiua est, omnis homo impossibiliter est
 lapis, & conuertenda etiam in negatiuam, nempe,
 omnis lapis impossibiliter est homo, uel in hanc,
 nullus lapis possibiliter est homo: ista autem affir-
 matiua est propter duas negationes, nullus homo
 impossibiliter est animal, conuertenda in hanc ali-
 quod animal possibiliter est homo, uniuersalis. n.
 affirmatiua in particularem conuertitur. denique
 maximè ualor modorum est considerandus, ne eã,
 quæ est affirmatiua in uirtute, couertamus sicut ne-
 gatiuam, & id quod erat particulariter sumendũ,
 uniuersaliter sumamus. Particularis uerò negatiua
 de subiecto non est conuertenda, sicut nec reliquæ
 Enunciationes, non enim conuertes, aliquod ani-
 mal impossibiliter est homo, nec, aliquis homo pos-
 sibiliter non est Grāmaticus. Atq; hæc de istis Mo-
 dalibus quæ nulla ratione sunt paripendenda, cū
 horum modorum cognitio non mediocrem ad re-
 rum

rum naturas cognoscendas vsum exhibeat.

DE ENUNCIATIONIBVS.

De contingenti specialiter sumpto. Cap. VII.

BSOLVTIS Modalibus Enunciationibus, quæ ex prædictis quatuor modis componuntur, superest vt vnū alium modū, cuius Arist. in Prioribus meminit, explicemus: hic autem est Contingens non in ea significatione, qua superius vsurpabatur, illic enim contingens pro possibili sumebatur, vt illud esset contingens, seu Possibile, quod esse potest, siue possit non esse, siue nō possit non esse, idē de necessario, atq; etiā de existenti non necessario prædicabatur, hic autem pro alio contingens vsurpatur, pro illo nempe quod potest esse, & potest non esse, siue sit, siue non sit, & hoc contingens repugnat & cōtradicit nō solū necessario, sed etiā impossibili, quod enim necessarium, aut impossibile est, contingēs nō est, tale autem contingens vocant, specialiter sumptū. Huius natura est admodum consideranda, habent enim hoc propositiones de necessario, vt si affirmatiuum dictum est necessarium, negatiuū sit impossibile, & econtrā, si negatiuum necessarium, affirmatiuum impossibile, vt si hominem esse animal est necesse, hominem non esse animal est impossibile, & si hominem non esse lapidem est necesse, hominem esse lapidem est impossibile. Hoc idem habent Enunciationes de Impossibili, vt si vna opposita

sita sit impossibilis, altera sit necessaria: At de Contingenti Enunciationes, si dictum oppositum est cōtingens, & alterum necessariò erit cōtingens, vt si hominem esse album est cōtingens, etiam & hominem non esse album erit cōtingens, maximè in his, quæ de sensu diuiso sunt. Ex quo fit vt negatiua de Contingenti virtualiter sit affirmatiua, cum eã ex se inferat, quod non fit in aliis modis, cum vna opposita non inferat alteram, uti diximus: & hoc notare maximè oportet pro Syllogismis de Contingenti, traditis ab Aristotele in primo Priorũ, quos explicabimus in quarto libro. Enunciationes autè de Contingenti sic conuertere oportet: Affirmatiuæ enim vniuersalis & particularis conuertuntur, sicut reliquæ, in particularem affirmatiuam; at vniuersalis negatiua conuerti non potest in vniuersalẽ negatiuam, non enim conuertitur, nullum hominẽ esse album est cōtingens, in hanc nullum album esse cōtingens, poterit tamen particulariter conuerti. At particularis negatiua, quæ in aliis non conuertebatur, hic conuerti potest in particularem negatiuam: valet enim, aliquem hominẽ non esse album est cōtingens, ergo aliquod album non esse hominẽ est cōtingens, & hoc sufficiat pro Introductione huius in Aristotelẽ, vbi exactius hoc examinabitur.

De

De exclusiuis. Cap. VIII.

ENUNCIATIONIBVS Modalibus absolu-
 tis, quibus ratione modi peculiaris in-
 rat difficultas, nunc de quibusdam aliis,
 quæ ob aliquem terminū, vel signum in
 eis inclusum multas ac varias in ualore continent
 propositiones, ac propterea obscurum habent sen-
 sum p̄ illas inclusas, quæ clariores sunt, manifestan-
 dū, tractemus, quas Exponibiles propositiones uo-
 cant, quem tractatum eo antiqui Dialectici Proba-
 tiones terminorum appellarunt, quòd tales propo-
 sitiones per eas, quas in se includunt, quæ manife-
 stiores sunt, probari possint, hasq; exponentes vo-
 cant. Inter huiusmodi igitur Enuntiationes primū
 genus est earum, que aliquo signo exclusiuo tenen-
 tur, quale est tantum, solum, & similia, quarum du-
 plex est modus, quædam enim dicuntur de excluso
 extremo, nimirum cum tale signum prædicatū de-
 terminat, & ab eo exclusionem facit, vt, homo est
 tantum animal rationale: quædam absolutè exclu-
 siuæ dicuntur, cum tale signum totam modificat
 propositionem, quod fit, cum signum ex parte su-
 biecti tenetur, utroque autem modo bifariam fit
 exclusio, aut enim prædicatum est aliquis nu-
 merus, & tunc exclusio dicitur secundum plura-
 litatem, aut est aliqua alia res, & tunc exclusio
 dicitur secundum rem. Latè autem differunt
 Enuntiationes hæ duæ, nempe quando est ex-
 clusio

clusio in prædicato, aut quando est exclusio in subiecto, vt videre est ex sensu diuerso earundem enunciationum, hæc enim, prædicabilia sunt tantum quinque, si exclusio fiat in prædicato, vera est, facit enim sensum, prædicabilia non excedere numerum quinarium, quod verum est. at si exclusio fiat in subiecto, scilicet, tantum prædicabilia sunt quinque, propositio est falsa, quia facit sensum, nulla alia, à prædicabilibus, esse quinque; quod quidem falsum est. Vtriusque igitur modi expositio trahenda est. Et quidem eam, quæ est de excluso prædicato exponere facile est, si auferamus signum, & à prædicato remoueamus, si fuerit numerus, quemcumque; alium numerum, si fuerit res, quamcumque; aliam rem. Ista igitur, prædicabilia sunt tantum quinque; exponitur, prædicabilia sunt quinque; & non plura, similiter, homo est tantum animal rationale, exponitur, homo est animal rationale, & nihil aliud: at propositiones exclusiue de subiecto excluso non ita facile est exponere: diuidendæ enim prius sunt, habent se namque in quadruplici differentia, quædam sunt integræ affirmatiuæ, id est, in quibus ipsum signum & propositionis copula affirmatur, vt tantum homo est risibilis. Secundò quædam sunt harum oppositæ, quæ vnã habent præpositam negationem, vt, non tantum homo est risibilis. Tertio quædam sunt de copula negata, de signo autem affirmato, vt tantum homo non est risibilis. Quarto quædam sunt harum oppositæ de vtroque negato, vt, non tantum homo non est risibilis. Omnes autem istæ per
hypotheticas

hypotheticas propositiones resoluendæ sunt, quarum prior pars constet ex eodem prædicato, & subiecto ipsius exclusiua ablato signo, posterior autem ex eodem prædicato, & opposito subiecti, vt tantum homo est animal, exponitur, homo est animal, & nihil aliud ab homine, seu, nullum non homo est animal: non tamen omnes eodem modo exponendæ sunt, sed prima per copulatiuam, cuius prior sit ipsamet exclusiua ablato signo, posterior negatiua vniuersalis de opposito subiecti, vt diximus, vt tantum homo est risibilis, homo est risibilis, & nullum non homo est risibile. Huius autem negatiua disiunctiue est resoluenda, per partes contradictorias propositionibus prioris, vt, non tantum homo est risibilis, exponitur nullus homo est risibilis, vel, aliquod non homo est risibile. Tertia autem Propositio exponenda est Copulatiue, sicut prima, ita vt prior pars sit ipsa exclusiua ablato signo, quæ in omnibus dicitur præiacens, & posterior vniuersalis affirmatiua de eodem prædicato, & opposito subiecti sicut in alijs, vt tantum homo non est risibilis, exponitur, homo non est risibilis, & quodlibet aliud ab homine, seu omne non homo est risibile. Quarta exponitur per Disiunctiuam, sicut secunda ex partibus contradictorijs huius tertie, vt, non tantum homo non est risibilis, Omnis homo est risibilis, vel, aliquod non homo non est risibile. Vnde semper habenda est regula, vt prima, & secunda resoluantur contradictorio modo, similiter tertia & quarta, propterea vtile erit in resolutione

tionē secundæ, prius resoluerē primam, & in resolutione quartæ prius resoluerē tertiam.

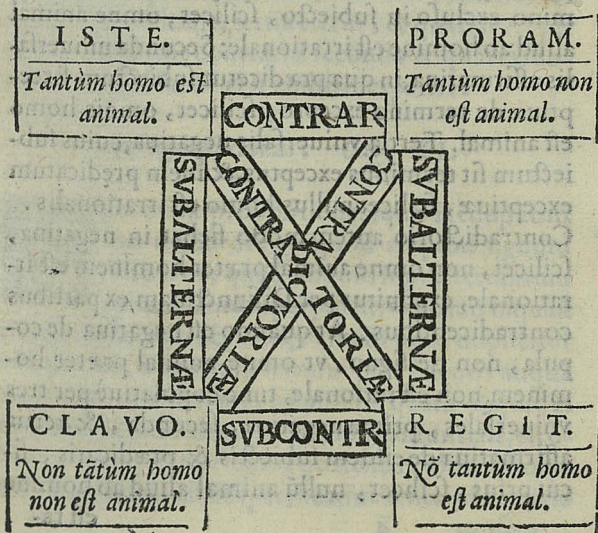
De Oppositione Exclufiuarum. Cap. IX.

NTEQVAM Oppositionem harum tradamus, non inutile erit aliquas dictiones assignare, quibus iuuenes promptiores sint in istis exclusiuis resoluendis. Sunt igitur hæc quatuor, *Iste, Regit, Proram, Clauo*: quæ suo ordine singulæ, singulis exclusiuis deseruiunt, obseruatis tamen illis duobus superius enarratis, nempe vt prima, & tertia exponantur copulatiuè, secunda & quarta disunctiuè. Similiter, vt prior pars constet ex eodem prædicato, & subiecto, posterior, ex eodem prædicato & opposito subiecti, obseruatis etiam quatuor vocalibus notandis pro aliis etiam, quæ inferiùs sequuntur. *A*, denotat vniuersalem affirmatiuam. *E*, vniuersalem negatiuam. *I*, particularem affirmatiuam. *O*, particularem negatiuam. Est igitur prima dictio. *Iste* pro exclusiua tota affirmatiua, scilicet, tantum homo est risibilis, denotat, vt prior sit particularis affirmatiua. Secunda vniuersalis negatiua, vt expositum est. *Regit*, pro negatiua, non tantum homo est risibilis, denotat, vt prior sit vniuersalis negatiua, posterior particularis affirmatiua, opposito modo Primæ. Aliæ etiam dictiones exponendæ sunt iuxta vocales suas. Est etiã, præter hæc consideranda vis signi exclusiui: quemadmodum enim signum vniuersale affirmatiuum distribuit immediatos terminos, & mediatos

diatos cōfundit: ita Exclufiuū oppofito modo, immediatos cōfundit, mediatos ditribuit, ut tantūm homo eft animal, homo cōfunditur, animal ditribuitur. Hinc eft, q̄ tales propofitiones conuertunt per vniuerfales affirmatiuas, vt tantūm homo eft animal, cōuertitur, omne animal eft homo. In negatiuis hoc non valet, quia negatio mutat virtutē ligni. Ex his Oppofitiones in Exclufiuis inuenire nō eft difficile, illæ enim quæ copulatiuè refoluuntur, fcilicet, prima, & tertia funt cōtrariæ, quæ verò difiunctiuè, vt fecunda, & quarta fubcōtrariæ, prima verò, & fecunda, tertia cum quarta cōtradictoriæ. Prima cum quarta, & fecunda cum tertia Subalternæ, vt fequens figura manifeftat.

POST Excludiua sequitur aliud propositionis genus, quod propositio Exceptiua dicitur, quæ signo aliquo exceptionis modificatur. quale est præter, & aliud simile, in quibus obseruandum est, ut terminus exceptus sit inferior termino, à quo sit exceptio, & talis terminus, à quo exceptio sit, distribuatur, aliter enim non fiet congrua exceptiua, vt omne animal præter hominem est expers rationis, propter quod antiqui talem propositionem per tres exponentes manifestabant, quando affirmatiua erat, quarum prima quidem esset vniuersalis præiacens cum termino excluso in subiecto, scilicet, omne animal aliud ab homine est irrationale; Secunda uniuersalis affirmatiua, in qua prædicetur subiectum Exceptiua de termino excepto, scilicet, omnis homo est animal. Tertia vniuersalis negatiua, cuius subiectum sit terminus exceptus, & idem prædicatum exceptiua, scilicet nullus homo est irrationalis. Contradictorio autem modo fiebat in negatiua, scilicet, non omne animal præter hominem est irrationale, exponitur per Disiunctiuam ex partibus contradicentibus. At quando est negatiua de copula, non de signo, vt omne animal præter hominem non est rationale, tunc copulatiuè per tres vniuersales, prima negatiua, secunda, & tertia affirmatiua de eisdem subiectis & prædicatis, sicut prius, scilicet, nullū animal aliud ab homine est ra-

est rationale, omnis homo est animal, & omnis homo est rationalis. Huius autem negatiua per Disiunctiuam ex partibus contradicentibus, vt, non omne animal præter hominem non est rationale. Quamuis autem hoc verum sit, clarius & distinctius resolutio fiet, si per duas tantum exponentes resoluantur, omisissis nempe secundis, nam cum exceptiua propriè non fiant, nisi cum exceptus terminus continetur sub eo à quo fit exceptio, non opus est, hanc exponentem addere. Poterunt autem tales exponentes, his dictionibus facilius retineri. Date, Prompti, Pœnam Pigro, quæ eadem via procedunt, sicut in Excludiuis, vt prima, sit pro prima exceptiua, & ita reliquæ suo ordine, similiter prima, & secunda contradicant, tertia etiam, & quarta. At prima & tertia sint contrariæ secunda & quarta subcontrariæ, vt facillè erit cuilibet experiri.

De Reduplicatiuis. Cap. XI.

VNT alia propositiones, quæ Reduplicatiua dicuntur, eo quod aliquod signum habeant, quod aliquid supra terminum præcedentè superponat, vt homo inquantum rationalis est risibilis, hæc autem signa dupliciter vsurpantur, aliquando termini præcedentis aliquam rationem manifestant, secundum quam aliquid ei denotatur conuenire, vt, ens, in quantum ens, est obiectum Metaphysicæ: color quatenus color, est obiectum visus, & tunc dicuntur specificatiuè teneri. Aliquando

K causam

causam prædicati important, ut homo quatenus rationalis, est risibilis, idest, causa cur homo sit risibilis, est quia rationalis est, & tunc quadruplex constituitur Reduplicatiuarum species, sicut in aliis. Prima est purè affirmatiuarum, homo in quantum rationalis, est risibilis. Secunda negatiuarum de signo, non omnis homo in quantum rationalis, est risibilis. Tertia negatiuarum solùm de copula, homo in quantum rationalis, non est risibilis. Quarta, est, in qua totum negatur, non omnis homo in quantum rationalis, non est risibilis. Et quanuis à multis harum quælibet per quatuor exponentes manifestari soleat, id tamen inutile videtur, commodius autem & distinctius erit ad causales reducere, & secundum has in omnibus de illis iudicare. Reducitur igitur prima ad Causalem affirmatiuam, quia homo est rationalis, homo est risibilis. Secunda ad causalem negatiuam, non quia homo est rationalis, homo est risibilis. Reducitur tertia ad Causalem affirmatiuam de solo consequenti negato, ut, homo in quantum rationalis, non est risibilis, idest, Quia homo est rationalis, non est risibilis. Quarta verò ad causalem negatiuam de consequenti negato, ut non omnis homo in quantum rationalis, non est risibilis, idest, non quia homo rationalis est, risibilis non est. Sic igitur exponi congruè potest Reduplicatiua, quando causaliter tenetur, nam quando specificatiuè tenetur, tunc nullo modo per causalem exponi debet, sed aliquo vocabulo clariori explicari, ut homo, in quantum homo, est species, idest ho

mo

mo cōmuniter sumptus, & in generali est species. Aliquando reduplicatio fit non in causa, sed secundum consequentiam solam, vt homo in quantum risibilis, est rationalis, sed hoc rarò, & tunc non per causalem, sed per Conditionalem fiet expositio scilicet, si homo est risibilis, homo est rationalis:

De Exponibilibus quibusdam Verbis.

Cap. XII.

PRAETER signa Syncategorematica sunt aliqua Categoremata, quæ cum obscurum reddat propositionis sensum, expositione egent, inter ista, est verbum Differt, Aliud, & Diuersum. Duplex harum propositionum constituitur species, prior affirmatiuarum, homo differt ab equo, vel, est alius seu diuersus ab equo, & talis per tres exponentes exponenda est, duæ priores sint affirmatiuæ, per quas extremorum existentia significetur, tertia negatiua eorundem extremorum inter se, vt homo est, & equus est, & homo non est equus. Posterior species est negatiuarum, quæ disiunctiuè contradictorio modo exponi debent, vt, homo non differt ab equo, homo non est, vel equus non est, vel homo est equus.

Sunt etiam alia duo Verba, quæ propositiones Exponibiles & affirmatiuas, & negatiuas constituunt, quæ sunt, Incipit & Desinit, hæc iunguntur rebus, quæ vnico instanti totum suum esse habent, aut perdunt, vel rebus, quæ spatio temporis, & suc

cessiue esse acq̄rūt, & dep̄dunt. Primi ḡnis sunt sub
st̄tia. Secundi sunt multa accidentia, & s̄m hoc va
riè talia verba exponenda sunt. Verbum incipit, quā
do iungitur termino significanti substantiam, est re
soluendum per copulatiuam, cuius prior pars sit de
præsenti affirmatiua, & posterior negatiua de præte
rito cum isto aduerbio immediatè, per quod deno
tatur temporis illius præteriti propinquitas cum ta
li præsentis, vt homo incipit esse, homo est, & imme
diatè ante hoc non fuit. Quando verò iungitur ter
mino significanti rem quæ successiue habet suum es
se, est resoluendum etiam copulatiue per hypothe
ticam, cuius prior pars sit de præsentis negato & fu
turo affirmato cum illo eodem aduerbio, calor inci
pit esse, calor non est. & immediatè post hoc erit.
Si verò talis propositio fuerit negatiua, disunctiue
contradictorio modo exponetur, vt calor non inci
pit esse, calor nunc est, vel, non immediatè post
hoc erit.

Verbum autem desinit iunctum termino signifi
canti rem, quæ totum esse suum simul habet, expo
ni debet per copulatiuam, cuius prior pars sit de
præsenti negato, & posterior de præterito affirmato
cum illo eodem aduerbio. Petrus desinit esse, Pe
trus non est, & immediatè ante hoc fuit. Pari ra
tione quando iungitur rebus successiuis, in hoc e
nim non est discrimen, motus desinit esse, motus
non est, & immediatè ante hoc fuit, negatiua autem
propositio disunctiue contradictorio modo est ex
ponenda sicut in alijs omnibus. Horum rationes &

causas

causas quærere, alius est, quàm nostra præfens patitur speculatio, est enim negotium Physicū, satis sit Dialectico modum exponendi noscere, cætera supponatur.

De Comparatiuis & Superlatiuis.

Cap. XIII.

VNT etiam aliæ propositiones quæ aliqua indigēt expositione, quales sunt propositiones de Comparatiuo, & superlatiuo. Propositio igitur de Comparatiuo tres habet exponentes. Prima est, in qua subiicitur subiectum comparatiui. Secunda, in qua subiicitur terminus comparatus. Tertia, in qua vnum cum altero respectu positiui confertur, cum aduerbio donante excessum, verbigratia, leo est fortior homine, leo est fortis, & omnis homo est fortis, & leo est magis fortis. Aliquando Comparatiuum sumitur abusiue, & tunc non ponit positiuum, vt melius aliquando dicitur minus malum. Quando autem propositio est negatiua, vt leo non est fortior homine disiunctiue contradictorio modo est resoluenda.

Superlatiuum verò aliquando sumitur negatiue, aliquando positiue, Cum positiue tenetur, resoluenda debet per Copulatiuam, cuius prior pars sit propositio ex subiecto & termino Superlatiui cōposita, posterior affirmatiua de Cōparatiuo cum termino cōparato vniuersaliter sumpto, verbigratia, Arist. fuit doctissimus Græcorum, Aristoteles fuit Græcus, & quocunq; Græco doctior. At quando te-

K 3 nctus

netur negatiuè, posterior propositio erit vniuersalis negatiua, in qua subiicitur terminus superlatiui cum Comparatiuo, & terminus comparatus est ipsum subiectum, vt Cicero fuit eloquentissimus Latinorum, idest, Cicero fuit Latinus, & nullus Latinus fuit illò eloquentior. Plures possent propositiones adduci, quæ expositione indigere videntur, sed obseruanti modum resoluendi prædictas, & sensum locutionis, non erunt difficiles.

Finis Libri Tertii.

INTRODVCTIONIS

IN DIALECTICAM

ARISTOTELIS

LIB. IIII.

De Argumentatione.

*De Argumentatione bona & mala, formali
& materiali. Caput Primum.*

ARGVMENTATIONVM partibus mate-
rialibus, nempè propositionibus, &
ipsarum partibus & accidentibus ha-
ctenus discussis, nunc tandem ipsam
argumentationem explicare aggredi-
mur. Est igitur Argumentatio, quæ Consequen-
tia dici solet, ratio in qua vnum ex alio inferri de-
notatur, vt superius declarauimus. Hæc autem du-
plici parte constat, & Antecedenti, & Consequen-
ti. Antecedens est illa propositio, ex qua altera in-
fertur. Dictio illa, qua talis consequutio vnus ex
altera denotatur, Nota illationis dicitur. Solet ali-
quando Consequentia vitiosa fieri, cum id quod
inferri denotatur, non ita sicut denotatur inferitur,
oppositum autem in consequentia bona accidit.

K 4 Hæc

Hæc omnia in primo Libro explicuimus, nunc ad alia, quæ illic propter incipientium captum inexplīcata omīsimus tranſeamus. Conſequentia, ſeu Argumentatio bona duplex eſt, quædam formalis, quædam materialis: Materialis, eſt oratio, in qua pars altera verè ex altera inferitur, ob rerum ſolam coniunctionem, vt Petrus eſt homo, ergo Petrus eſt ſubſtantia, quia enim homo neceſſario cum ſubſtantia coniungitur, ea ſola cauſa fit, vt ex tali antecedenti conſequens colligatur. Diximus autem ob eam ſolam cauſam, quia non propter modum colligendi, ſed propter rerum connexionem duntaxat illa fit illatio, ſi enim in conſequenti aliud colligeremus de Petro cum quo non neceſſario homo coniungeretur. Conſequentia vitioſa eſſet, vt ſi dixeris, Petrus eſt homo, ergo Petrus eſt albus, Po- teſt enim Antecedens verum, & cōſequens falſum eſſe, ex quo fit, vt illa Conſequentia non ſit bona propter illam formam & modum colligendi, ſcilicet, ex vno alterum inferre; ſed propter connexionem rerum ſignificatarum in Conſequenti, & Antecedenti. Vnde talis Conſequentia valebit in omnibus hiſ ſolum, in quibus talis connexio fuerit reperta: propterea licebit argumentari eadem ratione qua inferebatur, Petrus eſt homo, ergo eſt ſubſtantia, ita ſcientia eſt habitus, ergo eſt qualitas, Iuſtitia eſt virtus, ergo eſt habitus, Arbor eſt viuens, ergo eſt corpus: In hiſ enim omnibus eadem eſt connexio conſequentium cum ſuis antecedentibus, nempè ſuperiorum cum inferioribus.

Tales

Tales igitur consequentiæ, & aliæ huiusmodi materiales dicuntur, Argumentatio vero formalis, est oratio, in qua vnum ex altero inferitur non solum propter rerum connexionem, sed etiam propter modum colligendi, vt si dicas, Omne bonum est appetendum, Omnis virtus est bona, ergo Omnis virtus est appetenda: In hac enim argumentatione etiam si nulla esset rerum connexio, propter solam formam talem inferendi, vnum ex altero inferretur. Vnde fit, vt si talem formam applies aliis rebus quantumcunque inconnexis firma sit, & constans illatio, vt si dixeris, Omnis lapis est animal, Omnis homo est lapis, ergo Omnis homo est animal, optimè ex tali Antecedenti, Consequens colligitur. Talis consequentia formalis est, qua in omni materia in omni propositione simili applicata semper est bona: dico autem in Omni simili propositione, quia si applicetur dissimilibus propositionibus, apparebit quidem eadem, sed non erit. Similitudo autem duarum propositionum in his præcipuè consistit, primo vt sint eiusdem qualitatis, idest si vna est affirmatiua, & altera sit affirmatiua, si vna negatiua, & altera etiam negatiua: hoc intelligere oportet quantum ad copulas principales. Vnde istæ in qualitate similes sunt, animal: quod non est rationale, est risibile, homo qui currit, mouetur. Est enim vtraque affirmatiua. Secundo, vt sint eiusdem quantitatis, idest si vna vniuersalis & altera vniuersalis: si vna particularis indefinita, aut singularis, & altera eodem

dem modo. Tertio vt in utraq; eadem sit acceptio terminorum, scilicet eadē Suppositio, Ampliatio, Appellatio, & sub hoc intelligitur, vt si vna fuerit Modalis, & altera similiter eiusdē modi, vel æquivalentis, si vna Exponibilis, & altera, si vna de subiecto complexo, & altera, hæc omnia eatenus dicta sunt, vt cum formam Argumentationis aliquā, quæ in aliquibus propositionibus bona erat, velis aliis propositionibus applicare, obserues, vt tales propositiones in his tribus prioribus assimilentur, alias talem formam Argumentationis mutabis. Non enim eadem est forma, quæ est in istis, Omnis homo est animal, risibile est homo, ergo Omne risibile est animal, & ea, quæ est in istis, Omnis homo est animal, Tantum risibile est homo, ergo Tantum risibile est animal, cum propositiones huius non sint similes alterius; idem in aliis oportet dicere.

De Regulis Generalibus bonæ Consequentie Cap. II.

SUNT aliquot generales regulæ, quibus Cōsequentiarum & Argumentationum vis inferendo maximè manifestatur, quæ aliquibus principiis innituntur. Primum est, Ex vero non sequitur nisi solum verum, idest in bona Consequentia, si Antecedens verum est, oportet Consequens verum esse, in quo principio fundatur.

Prima Regula, Si Antecedens est possibile aut contingens, Consequens etiam contingens aut possibile

sibile aut necessarium. si verò Antecedens necessarium, Cōsequens erit necessarium. verbi gratia, Homo currit, ergo mouetur. Huius Argumentationis Antecedens contingens est, pariter etiam & consequens, vt enim homo potest currere, & non currere, ita moueri & non moueri. Præterea, homo est animal, ergo est substantia. Huius Antecedens necessarium & Consequens etiam necessarium. si. n. daremus oppositum, Antecedens esse necessarium & Consequens nō necessarium, tunc posset verum inferre sensum, quod fieri non potest, & patet, nā si Antecedens necessarium verum erit semper, si Cōsequens non necessarium poterit esse falsum, tunc igitur Antecedens verū inferet consequens falsum: vt homo videt, ergo homo est animal. Antecedens quidem possibile, Consequens necessarium. ex Possibili verò vel contingenti nunquam sequitur impossibile.

Secundum Principium. Falsum sequitur nisi ex falso. Huic innuitur altera Regula, Si Consequens est falsum, Antecedens erit falsum, si Consequens impossibile, etiam Antecedens erit impossibile, si consequens contingens, Antecedens non erit necessarium: aliter enim si Antecedens esset necessarium, esset semper verum, si autem Consequens contingens posset esse falsum, & tunc Antecedens verum inferret consequens falsum contra primū principium.

Tertium principium. Ex falso potest sequi verum, vel falsum, id est fieri potest, ut in bona Consequentiā ex Antecedenti falso sequatur aliquando Consequens

quens falsum, V.g. ista est Consequentia bona, Homo est lapis, ergo est corpus, vbi antecedens falsum infert consequens verum. Similiter & ista est bona, Homo est lapis, ergo caret sensu, vbi vtrunq; falsum, cui principio innititur.

Tertia Regula: Ex Antecedenti impossibili potest inferri Consequens aliquando impossibile, aliquando contingens, aliquando necessarium, vt patet in his consequentiis, homo est equus, ergo homo est animal: hic enim ex impossibili inferitur necessarium, similiter homo volat, ergo homo mouetur, ex impossibili sequitur contingens. Similiter etiam homo est leo, ergo homo est rugibilis: vtrūque est impossibile.

Quartum principium. Verum inferitur ex vero, vel falso, idest Consequens verum potest inferri aliquando ex Antecedenti vero aliquando ex Antecedenti falso, ex quo sequitur quarta Regula. Consequens necessarium inferri aliquando ex Antecedenti impossibili, aliquando ex necessario, aliquando ex Contingenti, vt patet in his consequentiis, homo est leo, ergo homo est animal: homo est corpus, ergo homo est substantia. Equus est albus, ergo equus est corpus.

Quinta Regula. In bona consequentia contradictorium consequētis infert contradictorium antecedentis, non autem contra. Valet enim, homo currit, ergo homo mouetur, non mouetur, ergo non currit. Non tamen valet à contradictorio Antecedentis, nō enim valet, Nō currit, ergo nō mouetur.

Sexta

Sexta Regula. Quicquid infertur ex Consequenti, infertur etiam ex antecedenti, & ex quocunque infertur Antecedens infertur etiam Cōsequens. V. g. homo est animal, ergo est uiuens. Si ex hoc Consequenti inferamus, homo est corpus, poterit etiam inferri ex illo Antecedenti scilicet, homo est animal ergo homo est corpus, quæ Argumentatio dicitur de primo ad ultimum. Similiter in eadem Consequenti, si illud Antecedens homo est animal, infertur ex altero Antecedenti, nempe, homo est rationalis, ex eadem poterit inferri idem consequens, nempe, homo est rationalis, ergo homo est corpus. Hæ sunt Regulæ pro Consequentiā bona obseruandæ, post quarum explicationem ad species ipsius Argumentationis discutiendas transeamus. habet enim Argumentatio quatuor sub se species, Syllogismum, Enthymema, Inductionem, & Exemplum, de quarum singulis ordine trademus, ac primum de Syllogismo qui omnium prima species est. Cum autem ex Syllogismo quidam sit hypotheticus, qui partem aliquam Antecedentis propositionem habet hypotheticam, quidam Categoricalis, qui ex simplicibus propositionibus conficitur, initium ab hoc sumemus, qui simplicior est.

De Syllogismo Categoricali & eius principijs. Cap. III.

SYLOGISMVS est oratio, in qua quibusdam positis, necessario aliud sequitur per ea, quæ posita sunt. Dicitur, Oratio, loco

loco generis : Additur. Quibusdam, vt intelligamus non vnā propositionem sed plures necessarias esse ad syllogismum. non. n. Syllogismus est argumentatio quæ ex vnica propositione alteram infert, sed quæ ex pluribus. Dicitur, Positis, vt notū sit, tales propositiones, ex quibus Syllogismus conficitur, aliquem inter se ordinem, & dispositionem habere, quam inferius trademus. Dicitur etiam, Positis, idest concessis, quia vis Syllogismi tanta est, vt si semel quis Antecedens admiserit cogatur & Consequens admittere ex virtute ipsius Antecedentis præconcessi, & hoc significatur in illo, quod dicitur, Ex necessitate aliud sequitur per ea, quæ posita sunt. Dicitur tandem Aliud, quia conclusio, quæ inferitur, semper est Enunciatio aliqua ab Antecedenti distincta : Non enim est Syllogismus, cum idem inferatur, quod erat in Antecedenti. Constat autem Syllogismus materia & forma: Materia quidem duplex est, remota, & propinqua : Remota, sunt termini : Propinqua, simplices propositiones, quarum subiecta, vel prædicata termini dicuntur. Hi uero termini, ex quibus Syllogismus remotè conficitur, tres solum sunt : Propositiones autem duæ, quæ Præmissæ dicuntur, quæ ex illis constant terminis. Cum igitur duplex propositio ex tribus terminis, quin bis vnus sumatur, componi nequeat, fit ut vnus illorum in utraque propositione repetatur, & talis, Medium in Syllogismo dici solet : ille verò terminus, qui cum Medio in priori propositione, quæ Maior dicitur assumitur

tur, Maior extremitas appellatur, ille verò alter, qui in posteriori propositione, quæ minor dicitur, subsumitur, Minor extremitas vocatur, vt exemplo hoc patet, Omne animal est sensibile, Omnis homo est animal: vbi, Animal, est Medium, Sensibile, Maior extremitas, Homo, Minor extremitas. Forma syllogismi est figura, & modus. Figura est ordinatio trium Terminorum inter se secundum debitam subiectionem, & prædicationem, idest illa dispositio, qua inter se ita disponuntur, vt vnus de Medio, vel Medium de altero, vel de vtroque prædicetur, vel vterque de ipso. Modus est ordinatio propositionum inter se, secundum certam qualitatem, & quantitatem, scilicet quod si vna propositio negatiua, altera sit affirmatiua, vel si vna particularis, altera vniuersalis, vel aliis modis, de quibus inferius dicemus.

Syllogismorū duplex est modus inferendi, prior eorum, qui directè concludunt, posterior eorum, qui indirectè: Ille syllogismus directè cōcludit, qui conclusionem infert, in qua Maior extremitas de Minori prædicatur, qualis est iste, Omne animal est sensibile, Omnis homo est animal, ergo Omnis homo est sensibilis. Ille verò concludit indirectè qui conclusionem infert, in qua Minor extremitas de Maiori prædicatur, vt Omnis homo est animal, Petrus est homo, ergo Aliquod animal est Petrus. Eorum autem qui directè concludunt, qui dam imperfectus. Perfectus est, qui nullius indiget, vt appareat necessario concludere, idest qui cōclusionem

clusionem ita clarè, & dilucidè necessariò inferit, vt lumine ipso rationis statim eius robur in concludendo perspiciatur, vt in isto, Omne animal est substantia, Omnis homo est animal, ergo Omnis homo est substantia. Imperfectus est, qui alicuius mutationis circa propositionem indiget, vt appareat necessariò concludere, idest qui verè necessario concludit, tamen nõ id apparet, quin prius fiat aliqua mutatio, scilicet, aliqua conuersio, vel transpositio propositionis, per quam ad perfectum reducatur, de qua reductione postea dicere oportet.

De triplici figura Syllogismorum, & Regulis communibus earum. Cap. IIII.

SYLOGISMORVM figura triplex est, iuxta triplicem Medij cum extremitatibus dispositionem. Prima, in qua Mediũ alteri extremitati subiicitur, & de altera prædicatur, vt Omne animal est substantia, Omnis homo est animal. Secunda, in qua de vtraque extremitate prædicatur, vt Omnis homo est animal, Nullus lapis est animal. Tertia, in qua vtrique extremitati subiicitur, vt Omnis homo est corpus, Aliquis homo est animal. Sub qualibet autem figura varij sunt Syllogismorum modicum, secundum quamlibet illarum multipliciter possint in quantitate, & qualitate ordinari propositiones. Sunt tamen quædam regulæ omni figuræ communes, quas generaliter obseruare oportet.

Prima

Prima. Ex puris particularibus nihil necessario sequitur, id est quando vtraque præmissa est propositio particularis, vel Medium in vtraque particulariter supponit, tales præmissæ erunt inhabiles ad inferendum aliquam conclusionem. Vnde iste Syllogismus nihil valet, Homo est animal, Equus est animal, ergo Equus est homo, semper enim Medium debet in vna vel vtraque præmissa vniuersaliter supponere, quòd si fuerit aliquod complexum diuisiue, sufficiet vt vna pars in vna, altera in altera distribuatur, vt Omnis homo, & Equus currit, Sortes & Brunellus homo, & omnis equus sunt, ergo Sortes & Brunellus currit.

Secunda. Ex puris negatiuis nihil sequitur. id est quando vtraque præmissa fuerit propositio negatiua, nihil ex tali dispositione sequetur formaliter. Vnde iste Syllogismus est nullus, Nullum accidens currit, Nullus homo est accidens, ergo Nullus homo currit. Dixi, formaliter, quia aliquando infertur conclusio, sed id non prouenit ex vi Syllogismi & propositionũ dispositione, sed propter naturam quorundam Terminorum, qui adinuicem vnus de altero negatur, vt Nullus homo est lapis, Nullus Equus est homo, ergo Nullus Equus est lapis.

Tertia. Si aliqua præmissarum fuerit particularis, conclusio debet esse particularis, vt in hoc Syllogismo, Omnis musicus cantat, Aliquis homo est musicus, ergo aliquis homo cantat. In hac autem Regula id etiam obseruandum est, ne aliquis

L terminus

terminus particulariter supponens in præmissis, vniuersaliter supponat in conclusione. Vnde iste Syllogismus non valet. Aliqua substantia non est animal, Omnis homo est animal, ergo aliquis homo non est substantia. nam Maior extremitas supponebat in præmissis determinatè, in conclusione verò distributiue: Non autem valet à non distributo ad distributum.

Quarta. Si aliqua præmissarum fuerit negatiua, Conclusio negatiua erit. propter has autem duas regulas dici solet. Conclusio sequitur debiliorem partem, idest si particularis, vel negatiua fuerit aliqua præmissarum, talis erit conclusio.

Quinta. Medium non debet assumi in conclusione, aliter enim esset conclusio eadem cum vna ex præmissis, non enim valet, Omne animal est substantia, Omnis homo est animal, ergo Omne animal est substantia. Aliquando licet Medium in conclusione ponere ad seruandam proprietatem Termini, vt Cognosco Petrum, & Petrus est veniens, ergo Cognosco Petrum, qui venit: Non enim aliter valeret, scilicet, Cognosco venientem, tunc enim variaretur appellatio, & daretur antecedens verum, & consequens falsum.

*De principijs quibus nituntur Syllogismi perfecti,
& de modis perfectis prima Figura.*

Cap. V.

DVO sunt principia naturali lumine per-
specta, quibus humanum ingenium dis-
sentire nequit, & in his nituntur quatuor
modi Syllogismorum concludentium di-
rectè primæ Figuræ, qui modi perfecti ob id sunt,
& ad eos cæteri reducuntur.

Alterum principium est, *Quicquid affirmatur
vniuersaliter de aliquo subiecto, affirmabitur de il-
lo, de quo tale subiectum affirmatur*: quod prin-
cipium vocant, *Dici de omni*, in quo fundatur duæ
consequentia perfectissimæ, & Syllogismorum du-
plex modus. Prior, *Quando prædicatum vniuer-
saliter affirmatur de subiecto, vniuersaliter affirma-
bitur de eo, de quo tale subiectum etiam vniuersali-
ter affirmatur, vt Omne animal est substãtia, & Om-
nis homo est animal, ergo Omnis homo est substã-
tia, & iste dicitur primus modus figuræ primæ, sci-
licet Ex vniuersalibus affirmatiuis.*

Posterior est. *Quando prædicatum de aliquo vni-
uersaliter affirmatur, si tale subiectum de alio parti-
culariter affirmatur, etiam & prædicatum de eo-
dem particulariter affirmabitur, vt Omne animal
est viuens, Aliquod corpus est animal, ergo Ali-
quod corpus est viuens. Alterum principium est,
Quãdo vniuersaliter negatur aliquod prædicatum
ab aliquo subiecto, negabitur de eo etiam, cui tale*

L 2 subiectum

subiectum comperit, & hoc vocatur Dicitur de nullo, in quo fundantur duo modi syllogismorum perfectorum. Prior est. Quando prædicatum vniuersaliter negatur ab aliquo subiecto, vniuersaliter etiam negatur de omni eo, de quo subiectum vniuersaliter affirmatur, vt Nullum animal est lapis, Omnis homo est animal, ergo nullus homo est lapis. Posterior est. Quando prædicatum vniuersaliter negatur de subiecto, & subiectum tale particulariter de aliquo prædicatur, ab illo particulari illud prædicatum remouebitur, vt Nullum album est, nigrum, Aliquis homo est albus, ergo Aliquis homo non est niger. Hæc igitur duo principia per se nota quatuor modos perfectos constituunt in prima figura, vt primus sit vt vniuersalis affirmatiuus, Secundo loco collocetur vniuersalis negatiuus, Tertio particularis affirmatiuus, Quarto particularis negatiuus. Sic autem vocantur, quia per primū inferitur Vniuersalis affirmatiua conclusio, Per Secundum Vniuersalis negatiua, Per Tertium Particularis affirmatiua, per Quartum verò Particularis negatiua. Antiqui memoriæ causa carmina cōposuerunt, quibus omnes vtilis modi omnium syllogismorum cuiusque figuræ contingerentur. Sunt autem ista.

Barbara, Celarent, Darij, Ferio, Baralipon.

Celantes, Dabitis, Fapesmo Frisesomorum,

Cesare, Camestres, Festino, Baroco, Darapti,

Felapton, Disamis, Datisi, Brocardo, Ferison.

In quibus obseruandum est esse quatuor uocales;

A, E,

A, E, I, O. Per, A, inteiligitur Vniuersalis affirmatiua. Per, E, Vniuersalis negatiua. Per, I, particularis affirmatiua. Per, O, particularis negatiua. Similiter obseruandum est in singulis dictionibus esse tres Syllabas: si enim in aliquibus sunt plures, vltimæ sunt metri causa. Per primam syllabam intelligenda est Maior, per Secundam Minor, per Tertiam Conclusio. Duo prima carmina sunt pro prima Figura, in quibus si respicias quatuor dictiones primas, inuenies quatuor modos Syllogismorum per fectorum prædictos. Barbara, continet vniuersalẽ affirmatiuum, Celarent, vniuersale negatiuum, Darii, particularem affirmatiuum, Ferio, particulare negatiuum. Nec oportuit distinxisse alios duos Modos, in quibus ex duabus vniuersalibus affirmatiuis inferretur particularis affirmatiua, & ex duabus vniuersalibus, altera negatiua, & altera affirmatiua, inferretur particularis negatiua. Nã hi modi sub Barbara, & Celarent, continentur: Syllogismos enim qui infert vniuersalem, potest etiam particularem subalternatam inferre.

De Modis indirectè concludentibus in prima Figura, & de inutilibus modis eiusdem. Cap. VI.

PRÆTER quatuor prædictos modos perfectos, sunt adhuc in prima Figura alii quinque indirectè concludentes, sequentibus quinque dictionibus inducat. Primus est, Bara

L 3 lipton,

lipton, Ex duplici vniuersali affirmatiua, concluditur particularis affirmatiua, Omne animal est substantia, Omnis homo est animal, ergo Aliqua substantia est homo.

Secundus Celantes, Ex duplici Vniuersali, altera affirmatiua, & altera negatiua, concluditur indirectè vniuersalis negatiua. Nullum animal est insensibile, Omnis homo est animal, ergo Nullum insensibile est homo.

Tertius ē Dabitis, Ex Maiori vniuersali affirmatiua, & Minori particulari affirmatiua, cōcluditur particularis affirmatiua, Oē album est currens, Aliquis hō est albus, ergo Aliquod currens est homo.

Quartus est Fapelsmo, Ex Maiori vniuersali affirmatiua, & Minori vniuersali negatiua, concluditur negatiua, conclusio particularis. Omne album est coloratum, Nullus coruus est albus, ergo Aliquod coloratum non est coruus.

Vltimus est, Frisefomorum, Ex Maiori particulari affirmatiua, & Minori vniuersali negatiua, concluditur particularis negatiua, Aliquod nigrum est homo, Nullum album est nigrum, ergo Aliquis homo non est albus.

Sunt autem duæ regulæ Modis omnibus perfectis primæ figuræ conuenientes, quæ in modis indirectè concludentibus non habent vniuersaliter locum, quarum prior est. In Modis perfectis primæ Figure, Minori existenti negatiua, nihil sequitur, Vnde non valet, Omne album est coloratum, Nullus coruus est albus, ergo Nullus coruus est coloratus.

ratus. Huius regulæ ratio est, quia argumentamur à non distributo ad distributum ex parte Maioris extremitatis, cuius signum est, si enim talis extremitas in Maiori distribuatur, esset Syllogismus bonus, sed talis propositio esset à communi modo loquendi aliena. Vnde iste valet, Omne album est omne coloratū, Nullus coruus est albus, ergo Nullus Coruus est coloratus. Hæc tamen regula non habet locum in modis indirectè concludentibus. in Fapesmo enim & Frisefomorum valet Minori existenti negatina, vt diximus.

Posterior regula est. In primæ figuræ modis perfectis, Maiori existenti particulari, nihil sequitur, Vnde non valet, Aliquod coloratū est album, Omne nigrum est coloratū, ergo Omne nigrū est albū. Huius regulæ ratio est, quia Maiori existenti particulari, Medium in neutra præmissarum vniuersaliter sumitur, cuius signū est, si in vna distribuatur, ualebit, sed talis propositio erit inusitata, vt Aliquod coloratū est album, Omne nigrum est omne coloratum, ergo Omne nigrum est album. Hæc est ergo regula non valet in Modis indirectè concludentibus. nā Frisefom. valet Maiori existente particulari.

Ex his regulis simul cum prioribus communibus colligitur, non posse esse in prima Figura nisi quatuor modos perfectos, nam duæ propositiones quadrupliciter possunt secundum quantitatem ordinari, aut. n. vtraq; vniuersalis, aut vtraq; particularis, aut Maior vniuersalis, & Minor particularis, aut Maior particularis, & Minor vniuersalis. Quæque

L 4 autem

autem harum secundum qualitatem possunt adhuc quadrupliciter disponi: Quando enim utraq; est vniuersalis tunc aut utraq; est affirmatiua, & sic est primus Modus utilis ad inferendum in Barbara, aut utraq; negatiua, & hic est modus inutilis, quia ex negatiuis nihil sequitur, aut prima est negatiua & secunda affirmatiua, & iste modus est utilis in Celarent, aut maior est affirmatiua & minor negatiua, & iste est inutilis modus per priorem Regulam positam. Item, quando utraq; est particularis tunc aut utraq; est affirmatiua, vel utraq; negatiua, vel prior affirmatiua & posterior negatiua, vel prior negatiua, & posterior affirmatiua, & in his omnibus nullus reperitur modus utilis, quia ex puris particularibus nihil sequitur. Si verò Maior sit vniuersalis, & Minor particularis, aut utraq; affirmatiua, & iste est modus utilis in Darij, aut utraq; negatiua, & tunc est inutilis, aut prior negatiua, posterior affirmatiua & est utilis in Ferio: vel Maior est affirmatiua & Minor negatiua, & iste est inutilis, quia in prima figura Minori existenti negatiua, nihil sequitur. Postremò potest esse Minor vniuersalis, & Maior particularis, aut utraq; negatiua aut utraq; affirmatiua, vel prior affirmatiua posterior negatiua vel prior negatiua, & posterior affirmatiua, & nullus ex istis modis est utilis, quia maiori existenti particulari nihil sequitur in prima Figura. Vnde solū super sūt quatuor modi, duo collecti ex prima cōbinatione, duo alij ex tertia q̄ modi sunt illi prædicti, inclusi quatuor dictionibus primis.

De

De Regulis Secunda figura, & eius Modis.

Cap. VII.

SECUNDA figura est, in qua Mediū prædicatur de vtraque extremitate, cuius Figura tres Regulæ speciales sunt. Prima. Quando Maior est particularis non valet Syllogismus. Non enim sequitur, Aliquod coloratum est album, Nullum nigrum est album, ergo Nullum nigrum est coloratum. Ratio huius est, quia ex parte Maioris extremitatis argumentamur à non distributo ad distributum, Vnde si aliqua uia fuerit per quam talis extremitas in conclusione nõ distribuatur, valebit Syllogismus, ut Aliquod coloratum est album, Nullum nigrum est album, ergo Nullum nigrum omne coloratum est.

Secunda. Ex puris affirmatiuis nõ ualet Syllogismus, Omnis homo est animal, Omnis leo est animal, ergo Omnis leo est homo. Huius ratio est, quia in neutra præmissarum Medium vniuersaliter sumitur, cuius signum est, si in altera distribuatur, valebit Syllogismus, Omnis homo omne animal est, Omnis leo est animal, ergo, Omnis leo est homo.

Tertia. In Secunda figura semper conclusio negatiua debet esse. Hæc pendet ex illa Regula communi, Vna præmissa negatiua existenti, conclusio negatiua erit. In secunda Figura quatuor modi vtiliter inueniuntur, selecti, ex sexdecim modis, sicut in prima Figura. Designantur autem quatuor dictionibus primis tertii carminis, scilicet Casare, Came
fres

stres, Festino Barocco. Primus. Ex Maiori negatiua vniuersali, & minori affirmatiua vniuersali infertur conclusionem negatiuam vniuersalem directè, Nullus lapis est animal, Omnis homo est animal, ergo Nullus homo est lapis. Potest hic indirectè concludere, si Conuertens conclusionis inferatur, scilicet: Nullus lapis est homo.

Secundus est Camestres, Ex Maiori vniuersali affirmatiua & Minori negatiua vniuersali, infertur conclusio negatiua vniuersalis directè, Et quia negatiua conuertitur simpliciter, etiam hic modus potest indirectè concludere, Omnis homo est animal, Nullus lapis est animal, ergo Nullus lapis est homo, vel indirectè, Nullus homo est lapis.

Tertius est Festino, Ex maiori negatiua vniuersali, & Minori affirmatiua particulari sequitur, Conclusio negatiua particularis. Nullum iniustum est bonum, Aliquis homo est bonus, ergo Aliquis homo non est iniustus. Iste modus non concludit indirectè, quia particularis negatiua nec simpliciter, nec per accidens conuerti potest.

Quartus modus est, Barocco, Ex Maiori vniuersali affirmatiua, & minori particulari negatiua, Conclusio infertur particularis negatiua, Omne currens mouetur, Aliquis homo non videtur, ergo Aliquis homo non est currens. Eadem ratione nec iste potest indirectè concludere. Posset præter hos alius esse modus concludens indirectè, scilicet: Ex maiori affirmatiua particulari, & minori negatiua vniuersali, quem modum diximus ineptum ad conclu-

concludendum directè: Vnde valet, Aliquod coloratum est album, Nullum nigrum est album, ergo, Aliquod coloratum non est nigrum, qui modus correspondet Frisefon: qui erat in prima Figura, concludens indirectè.

De Tertia Figura, Regulisque & Modis eius. Cap. VIII.

TERTIA figura est, in qua Medium vtrique extremitati subiicitur, duo autem ei in sunt. Alterum est, Minori existenti negatiua nihil sequitur, vnde nō valet, Omne animal est corpus, Aliquod animal nō est lapis, ergo lapis non est corpus. Ex parte enim Maioris extremitatis arguitur à non distributo ad distributum, cuius signum est si in conclusione non distribuatur maior extremitas, valebit, vt Omne animal est corpus, Aliquod animal nō est lapis, ergo lapis nō omne corpus est. Alterū ē, In Tertia figura semp cōclusio est particularis. Vnde non valet Omnis homo est rationalis, Omnis hō est animal, ergo Omne animal est rationale. Arguitur. n. à nō distributo ad distributum ex parte Minoris extremitatis, cuius signum est, si illa minor extremitas distribuatur, valebit Syllogismus: sed tales propositiones efficiuntur de inconueto modo loquendi. Vnde valet, Omnis homo est rationalis, Omnis homo omne animal est, ergo Omne animal est rationale. In Tertia Figura sex modis vtilis inueniuntur, significati vltima

tima dictione tertij carmini, scilicet Darapti & sequentibus. Primus igitur est in Darapti. Ex vtraq; præmissa vniuersali affirmatiua sequitur conclusio particularis affirmatiua. Omne animal est substantia, Omne animal est sensibile, ergo Aliquod sensibile est substantia.

Secundus est in Felapton. Ex præmissis vniuersalibus Maiori negatiua, & Minori affirmatiua inferitur. Coclusio particularis negatiua, Nullum animal est insensibile, Omne animal est corpus, ergo Aliquod corpus non est insensibile.

Tertius est in, Disamis, Ex maiori particulari affirmatiua & minori affirmatiua vniuersali inferitur conclusio affirmatiua particularis. Aliquod animal currit, Omne animal est substantia, ergo Aliqua substantia currit.

Quartus est in Darisi, Ex maiori vniuersali affirmatiua, & minori particulari affirmatiua inferitur conclusio particularis affirmatiua. Omne currens mouetur, Aliquod currens est homo, ergo Aliquis homo mouetur.

Quintus est in Boccardo, Ex minori affirmatiua vniuersali, & minori negatiua particulari inferitur conclusio negatiua particularis. Equus non est homo, Omnis equus est animal, ergo Aliquod animal non est homo.

Sextus est in Ferison, Ex maiori vniuersali negatiua & minori particulari affirmatiua sequitur conclusio particularis negatiua. Nulla arbor est animal, Aliqua arbor est corpus, ergo Aliquod corpus

pus non est animal. Etiam in hac figura Syllogismi indirectè concludunt, quorum cõclusiones simpliciter conuerti possunt, quales sunt tres existentes in Darapti, Disamis, Datisi. Ex his omnibus patet, vnde viginti modos esse vtiles, nouem ex prima figura, quatuor ex secunda, sex ex Tertia. Patet etiam in prima figura concludi omnia genera propositionum, scilicet, Vniuersalem affirmatiuam, Vniuersalem negatiuam, & particulares affirmatiuam, & negatiuam. In secunda vero figura solum vniuersalem, & particularem negatiuas. In tertia particulares affirmatiuam & negatiuam. Patet etiã inter omnes propositiones particularem negatiuam pluribus posse modis Syllogizari. Concluditur enim directè in vno primæ, & duobus modis secundæ, & tribus tertiæ figuræ: Posthanc, particularem affirmatiuam, concluditur enim in vno primæ, & tribus Tertiæ. Post hanc, Vniuersalem negatiuam, quæ solum in vno primæ & duobus Secundæ concluditur. Vltimum locum habet Vniuersalis affirmatiua, quæ solum Syllogizatur in Barbara.

De Modis reducendi Syllogismos imperfectos ad perfectos. Cap. IX.

SUPERIUS Syllogismos imperfectos ad perfectos qui solum sunt quatuor primæ figuræ reducendos esse dicimus, vt eorũ vis, & in concludendo robur magis innotescat, prius tamen modum, quo id fiat, tradere oportet

oportet. Fit autem dupliciter ista reductio, aut per ostensionem, aut ad impossibile. Reductio per ostensionem, est cum aliquis Syllogismus ex illis imperfectis per conuersionem alicuius propositionis per eosdem terminos fit in aliquo ex quatuor perfectis, ut si fiat Syllogismus in Cæsare, Nullus lapis est animal, Omnis homo est animal, ergo Nullus homo est lapis reducitur ad Celarent ostensiuè, nempe per simplicem conuersionem Maioris, sic, Nullum animal est lapis, Omnis homo est animal, ergo nullus homo est lapis. Utinur autem hac ostensione, ut manifestemus conclusiones Syllogismorum optimè sequi ex suis præmissis. Vis autem probationis in hac Regula consistit: Quicquid sequitur ex consequenti bonæ consequentiæ, sequitur etiam ex antecedenti. Cum igitur sit bona consequentia à conuersa ad conuertentem. Quicquid sequitur ex conuertente, etiam sequetur ex conuersa. Talis autem Conclusio, sequitur ex Conuertente, ut manifestè patet in Syllogismo perfecto, ergo eadem conclusio bene inferebatur, etiam ex Conuersa, quæ erat præmissa Syllogismi imperfecti.

Reductio ad impossibile est, cum ex contradictorio Conclusionis cum aliqua præmissa infertur Contradictorium alterius præmissæ, & hoc in Syllogismo perfecto. Fiat enim Syllogismus in Barocco, Omne sensibile est animal, Arbor non est animal, ergo Arbor non est sensibilis. Si sumatur Contradictorium Conclusionis huius pro Minori cum eadem Maiori, inferetur in Barbara contradictorium

Minoris

Minoris præcedentis, vt Omne sensibile est animal,
Ois arbor est sensibilis, ergo Omnis arbor est animal.

Vsus huius reductionis est, cum quis negat conclusionem prædicti Syllogismi concessa Maiori, & Minori existimans consequentiam non esse bonã, ob idq; præmissas posse veras esse, conclusione existente falsa. Tunc aduersus huiusmodi hominẽ sumendum est contradictorium conclusionis, quã negat, quod tenetur admittere tanquã verum, cũ duo contradictoria simul vera non sint, & illud idẽ Contradictorium simul cum vna ex præmissis concessis inferetur Contradictorium alterius præmissæ etiam concessæ in modo perfecto, quem non possit ipse negare, vt teneatur admittere duo contradictoria, quod est maximè absurdum, vel consequentiã priorem affirmare & probare vt bonam, cum non possit consequens illius esse falsum, Antecedente existente vero: V.g. in Syllogismo prædicto, concedit quis, Omne sensibile est animal, Arbor non est animal, negat autem conclusionem, Arbor non est sensibilis, tunc argumentor, Contradictorium igitur erit verum, nempe, Omnis arbor est sensibilis, cum eadem igitur maiori, quæ data est vera, infero in Syllogismo perfecto Contradictorium minoris, sic, Omne sensibile est animal, Omnis Arbor est sensibilis, ergo Ois arbor est animal. Syllogismus hic in Barbara euidenter colligit ex præmissis veris concuisionẽ verã, quæ est cõtradiçtoria Minoris cõcessæ vt verã, nõ igitur dandũ fuit prædictorium illius cõclusionis verum esse. Ecce quo pacto cõvincitur.

IDENTON

Conclu-

Conclusionem in Baroco non potuisse esse falsam, præmissis existentibus veris. Ex quo constat talem Syllogismum esse argumentationem bonam, cum non possint præmissæ veræ esse, conclusione falsa. Hi igitur sunt duo modi Syllogismos reduçendi ad quatuor illos perfectos primæ Figuræ.

De Modo quo singuli Imperfecti ad Perfectos reducuntur. Cap. X.

QUæ autem Syllogismi, & qualiter, & ad quos perfectos reducuntur, manifestandum est. Omnes igitur Syllogismi cuiusque figuræ, reducuntur ad illos quatuor primos perfectos primæ, sed non eodem modo, nec omnes ad vnum: quod, vt facilius intelligatur, notandæ sunt quatuor consonantes, quæ in dictionibus præscriptis reperiuntur, prima, quæ est in principio cuiusque dictionis, & hæc denotat talem Syllogismum reducendum esse ad modum perfectum, qui tali litera incipit, vt qui incipit in, C, ad Celarent, qui, F, ad Ferio, qui, B, ad Barbara, qui D, ad Daru. Vnde Cæsare, Camestres, Celantes, ad Celarent reducuntur: Baroco & Broccardo, ad Barbara, Festino, Ferison, Fapesmo, Felapton, ad Ferio, reliqui ad Darij. Est etiam, S, & hæc denotat talem præmissam, vel conclusionem significatam per vocalem præcedentem, conuertendam esse simpliciter, vt Cæsare, ratione primæ nempe, C, indicat reducendum ad Celarent, ratione, S, notatur

notatur, Maiorem quæ significatur per, E ante, S, conuertendam simpliciter, Est etiam, P, & hæc notat conuersionem per accidens præmissæ notatæ in vocali præcedenti, vt Darapti denotatur, vt conuertatur ad Darii per solam conuersionem Minoris, vbi est, P, per accidens. Est præterea, M, & hæc denotat transpositionem præmissarum, vt ex Maiori fiat Minor. Deniq; est, C, & notat talem modum reducendum per Impossibile, sumpto cõtradiçtorio conclusionis loco præmissæ notatæ per vocalẽ antecedentem. Sub hac autem reductione includuntur modi imperfecti indirectè concludentes.

Cæsare igitur reducitur ad Celarent per conuersionẽ simplicem Maioris, Nullus lapis est animal, Omnis homo est animal, ergo nullus lapis est homo si dicas, Nullũ animal est lapis, Omnis homo est animal, ergo nullus homo est lapis.

Camestres etiam ad Celarent, per conuersionẽ simplicem Minoris, quod notatur, S, medio, & præmissarum transpositionem, quod notatur per illud, M, & simplicem conuersionem conclusionis, quod notatur per vltimum, S, verbi gratia, Ois homo est animal: Nulla arbor est animal, ergo Nulla arbor est homo: Reducitur sic, Nullum animal est arbor, Omnis homo est animal, ergo Nullus homo est arbor.

Barocco ad Barbara ad Impossibile, quod significatur per, C, cum eadem maiori, & cõtradiçtorio conclusionis posito pro minori, Omnis homo est animal, Arbor non est animal, ergo Arbor non

M est

est homo sic, Omnis homo est animal, Omnis arbor est homo, ergo Omnis arbor est animal. In Eadem obseruatione poterunt omnes alii facile reduci, quos pro exercitatione Iuuenum reducendos relinquimus. Quauis autem Barocco, & Boccardo per Impossibile reducantur, non ita hoc intelligendum est, quasi alii non reducatur, sed quod hi non ostensione, sed tantum per Impossibile reducantur. ceteri enim, & ostensione, & per Impossibile reduci possunt.

Quo pacto alij Modi ad impossibile reducantur. Cap. XI.

VM non solum illi Modi duo, sed etiã omnes alii ad Impossibile reducatur in eodẽ quatuor primæ figuræ, superest ut Modũ quo reduci possint, & ad quem ex illis quatuor reducantur, aperiamus. Nõ enim eadem via omnes, nec ad eundem modum, ad quem per ostensionem, reducuntur. Propterea aduertẽdum est primò, Syllogismos quatuor Secundæ figuræ reduci sumpto Contradictorio cõclusionis pro minori cũ eadem maiori, ex quibus inferitur cõtradictoriũ Minoris, vt fiat in Cesare Syllogismus. Nullus lapis est animal, Omnis homo est animal, ergo Nullus hõ est lapis. Reducitur sic iuxta prædictã regulã, Nullus lapis est animal, Aliquis hõ est lapis, ergo Aliquis homo nõ est animal, qui syllogismus est in Ferio. At Syllogismi Tertię Figuræ reducuntur contradictorio conclusionis sumpto pro Maiori, cum eadem Minori, ex quibus inferitur contradictoriũ Maioris

ris, vt fiat Syllogismus in Darapti, Ois homo est animal, Ois homo est risibilis, ergo Aliquod risibile est animal: Reducitur iuxta regulam sic, Nullum risibile est animal, Omnis homo est risibilis, ergo homo est animal, in Celarent.

In modis autē indirectis primæ assumendum est contradictoriū conclusionis pro Maiori, & Maior debet fieri Minor, ex quibus inferitur cōtradiatoriū Minoris mediatè, præter Celates, in quo Minor sumenda est pro Maiori, & Contradiatoriū conclusionis pro Minori, ad inferendū cōtradiatoriū Maioris, vt fiat Syllogismus, in Fapesmo, oē animal est sensibile, nullus lapis est animal, ergo aliquod sensibile non est lapis. reducatur ad barbara, omne sensibile est lapis, omne animal est sensibile, ergo omne animal est lapis. Aduertendū est secundo in Syllogismis ad Impossibile reducētibz non semper inferri Cōtradiatoriū præmissæ alterius Syllogismi primò & imediatè, aliquādo. n. inferitur cōtraria, vt in Darapti, aliquādo cōtraria conuertentis negatiuè, vt in Fapesmo, sed quia existis facillè est deducere cōtradiatoria, propterea asseritur, Syllogismum ad Impossibile inferre cōtradiatoriū. Aduertedū est Tertiò esse aliquot dictiones, quibus manifestatur ad quos modos primæ Figuræ, reliqui ad Impossibile reducantur, nempè Nesciebatis, Odiebam, Latare, Romanis, in quibus tria consideranda sunt. Primum, esse Quatuor vocales denotantes illos quatuor primæ figuræ, A, denotat Barbara, E, Celarent, I, Darii, O, Ferio. Deinde prima dictio ha-

et qsl

M 2 bet

bet quinq; Syllabas pro quinque modis indirectis primæ figuræ. Secunda quatuor pro quatuor modis Secūdæ. duæ vltimæ sex, pro sex modis Tertię. Postremò primæ Syllabæ significant primos modos, Secundę secundos, & sic consequenter in qualibet dictione. Vnde Nesciebatis, prima syllaba est pro Baralipton, notat reducendum ad Celarent. Secunda notat Celantes reducendum ad Darii, & sic consequenter. Pariter in secunda Figura, Odiebam, prima indicat Casare reducendum ad Ferio. Secunda Camestres reducendum ad Darii, eadem est ratio in aliis omnibus. Aduertendum est vltimò Aristotelem etiã duos ex prima figura modos particulares, reduxisse ad alios duos vniuersales ad Impossibile, sed non immediatè, sicut reliquos, sed mediatè. nam primò reducuntur ad Secundam Figuram, & ex Secunda figura per ostensionem postea reducuntur ad Barbara, & Celarent, vt Darij ad Impossibile reducitur ad Camestres eadem regula qua Syllogismi Secūdæ Figuræ reducuntur: nempe cum eadem Maiori, & contradictorio conclusionis pro Minori, ex quibus infertur contradictorium Minoris, vt fiat in Darii, Omne animal sentit, Aliquod album est animal, ergo Aliquod album sentit, reducitur Omne animal sentit, Nullum album sentit, ergo Nullum album est animal. Ferio autem reducitur ad Celarent, vt Nullus lapis est animal, Aliquod album est lapis, ergo Aliquod album non est animal, reducitur, Nullus lapis est animal, Omne album est animal, ergo Nullum album est lapis

lapis. Postea verò hos reducere ad Celarent ostendit facile est. Ex quibus omnibus patet quot sint syllogismorum modi, & quo pacto omnes ad illos duos vniuersales primæ, tanquam ad fontem reducuntur. Erit satis utile, si studiosi Iuuenes in his reducendis maximè exercentur, totum enim negotium logicum maximè ex natura Syllogismi recta cognitione, & speculatione dependet, ob idq; nos quosdã solum reduximus, vt iuxta regulas his exemplis illustratas reliquos inter se cõferentes reducerent.

De arte inueniendi Medium ad concludendum quaque propositionem. Cap. XII.

POSTQVAM vniuersos modos cõcludendi in qualibet figura ostendimus, superest, vt artẽ qua proposita quauis cõclusionẽ, Medium aptum ad eam concludendũ inueniatur, ostendamus. Hæc autem sequentibus continetur conclusionibus. Ante quas oportet supponere notitiã trium Terminorũ scilicet, mediij Antecedentis, Consequentis, & extranei. Illud mediũ dicitur Antecedens aliquem terminũ, quod infert illum vel tanquam inferius, vel tanquam conuertibile, vt homo est antecedens ad animal, & ad risibile. Illud dicitur Consequens alicuius, quod infertur ex illo, vel tanquam superius, vel tanquam conuertibile, vt animal est Consequens ad hominẽ, & hinnibile ad equum. Illud autẽ dicitur Extraneum, quod de illo non potest affirmari, ut homo ad Equum.

Est igitur prima Conclusio, Ad concludendum vniuersalem affirmatiuam, quod solum fit in Barba

ra oportet sumere Medium consequens ad subiectū, & antecedens ad prædicatum, id est terminum qui de subiecto prædicetur, & sit illo superior, & inferior prædicato V. g. ad cōcludēdū Omne animal est substātia sume corpus, Omne corpus est substantia, Oē animal est corpus, ergo omne animal est substantia, vel sume aliquod conuertibile cū subiecto, scilicet sensibile, sic, Omne sensibile est substantia, Omne animal est sensibile, ergo Omne animal est substantia. Secunda. Ad concludendam particularem affirmatiuā in Tertia figura, vel in prima per conuersionem particularis affirmatiuæ sumēdū est Medium, quod sit antecedēs ad utrūq; , scilicet subiectum & prædicatum, V. g. Ad concludendū, Aliquod animal est substātia, sume istud Medium homo, sic, Oīs homo est substātia, Oīs homo est animal, ergo Aliquod aīal est substātia. in Darapti. Tertia, Ad cōcludendā vniuersalē negatiuā in Cæsare, & Celarēt, sumēdū ē mediū extraneū ad prædicatū, & cōsequēs ad subiectū. V. g. ad concludendū, Nullus hō est lapis, sumendū est Aīal, vel, Risibile, sic, Nullū aīal est lapis, Oīs homo est aīal, ergo Nullus hō est lapis. vel Nullus lapis est aīal, Omnis homo est animal, ergo, Nullus hō est lapis. Quarta. Ad concludēdū eadē vniuersalem negatiuam in Camestres, vel Celantes indirectē, sumendū est Medium extraneum ad subiectū, & consequēs ad prædicatū, vt ad cōcludendū eandē, scilicet. Nullus homo est lapis, sume Inanimatum, Oīs lapis est inanimatus, Nullus hō est inanimatus, ergo, Nullus hō ē lapis.

Quinta.

Quinta. Ad concludendū particularē negatiuā in Tertia figura aut indirectè in prima, sumere oportet Medium antecedens ad subiectū, & extraneū ad prædicatum, vt ad concludendum, Aīal non est insensibile, sumatur, Hō, sic, nullus hō est insensibilis, Omnis hō est aīal, ergo Animal nō est insensibile.

Sexta. Ad inferendum particularē affirmatiuam indirectè in Baralipton, & Dabitis, sumendū est Medium antecedens ad subiectum, & cōsequēs ad prædicatum: vt ad concludendum, Aliquod corpus est equus, sumendū est, Viuens, sic, Omne viuens est corpus, Omnis Equus est viuēs, ergo Aliquod corpus est Equus. nec potest aliud Medium ad cōcludendum aptū sumi. si. n. altius hoc speculati fuerimus, inueniemus Mediū aliquod posse modis nouem se habere ad extremitates, ex quibus cōclusio Syllogismi constat, ex quibus modis, sex apti, tres verò inepti ad inferendū cōperientur. Primo. n. potest esse consequens ad subiectū, & prædicatū, id est superius vtraq; extremitate, & tūc est inutile, quia si superius est vtraq; extremitate, debet de vtraq; affirmatiuè prædicari, & faciet præmissas affirmatiuas in secunda figura, quod esse non potest. Secundo potest esse extraneum ad vtraq; extremitatem, & sic etiam est inutile, quia debet de vtraque negari, & sic faceret ambas præmissas negatiuas, quæ est combinatio inutilis. Tertiò potest esse extraneum subiecti, antecedens prædicati, & sic etiam est inutile, quia si est antecedens prædicati, denotat Maiorem esse affirmatam, in qua Maior ex

Dictiones

M 4 remitas,

eremitas, quæ est prædicatū, prædicetur de Medio, & si est extraneum Minoris extremitatis, vel negatur de illa, & tunc in prima figura esset minor negatiua, vel Minor extremitas negatur de ipso, & tunc talis Syllogismus esset in Tertia figura. Minori negatiua, quod esse non potest. Reliqui sex modi, quibus Medium potest sumi, sunt vtilis, & tales sunt supradicti, nam vel est antecedens ad vtrunq;, & tunc infert particulare affirmatiuam in Tertia figura, vel est consequens ad prædicatum, antecedens ad subiectū, & sic infert particularem esse affirmatiuam indirectè in Baraliptrum, & Dabitur, vel consequens ad subiectum, & antecedens ad prædicatū, & sic infert vniuersalem affirmatiuam in Barbara, vel extraneum subiecti consequens prædicati, & sic infert vniuersalem negatiuam in Camestres, & Celantes, vel est extraneum prædicati, consequens subiecti, & sic infert vniuersalem negatiuam in Celaret, & Cesare. Vel est extraneum prædicati, antecedens subiecti, & sic infert particularem negatiuam in Tertia figura, & indirectè in prima.

*De Dictionibus, quibus hæc regula facilius retinentur,
& de principijs quibus combinationes inutiles
examinatur. Cap. XIII,*

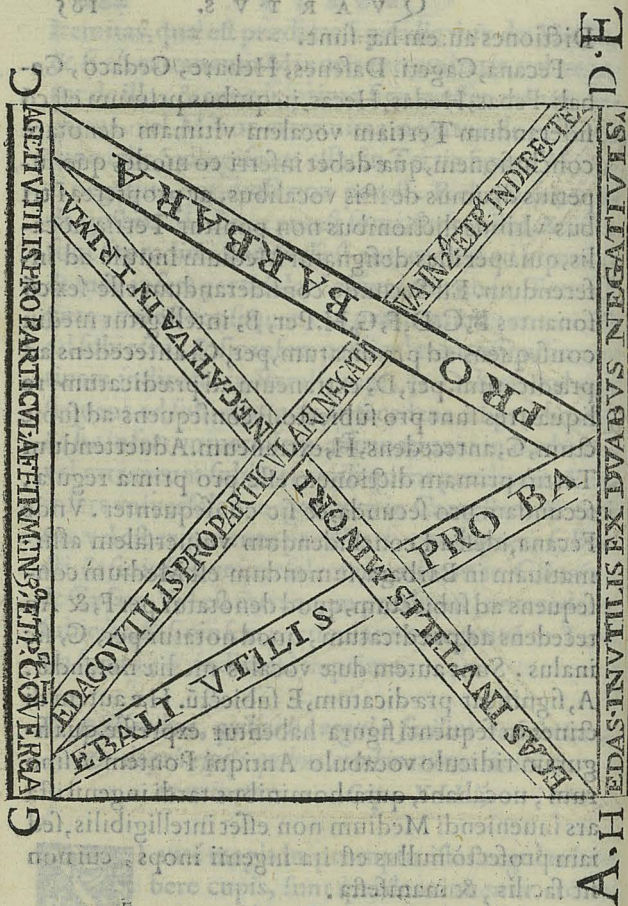

l autè magis in promptu istas regulas habere cupis, sunt quædam inuenta dictiones, quibus facilius cognoscamus, quo Medio quæq; propositio concludenda sit.

Dictiones

Dictiones autem hæ sunt.

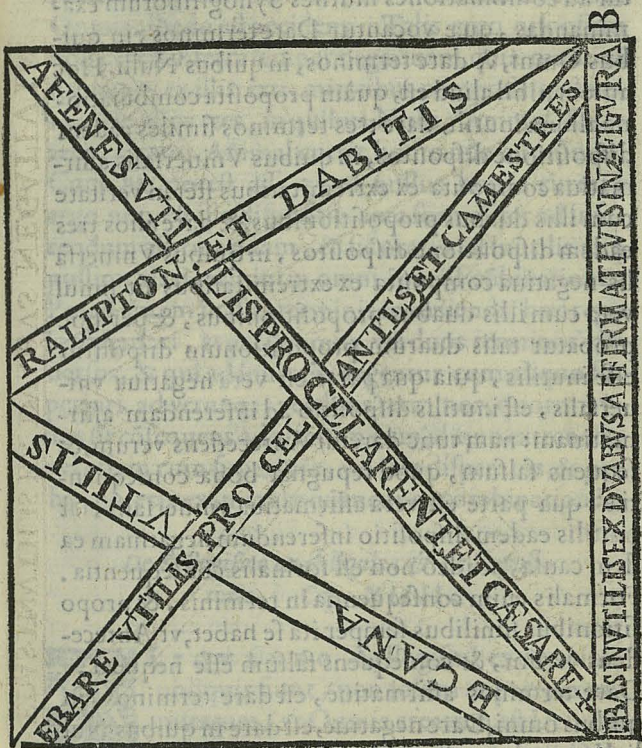
Fecana, Cageti, Dafenes, Hebare, Gedaco, Gebali. Febas, Hedas, Hecas, in quibus primum est cōsiderandum Tertiam vocalem vltimam denotare conclusionem, quæ debet inferri eo modo, quo superius diximus de istis vocalibus, ac propterea ī tribus vltimis dictionibus non ponitur Tertia uocalis, quia per illas designatur Medium inutile ad inferendum. Est Secundo considerandum esse sex cōsonantes B, C, D, F, G, H. Per, B, intelligitur mediū consequens ad prædicatum, per, C, antecedens ad prædicatum, per, D, extraneum ad prædicatum: reliquæ tres sunt pro subiecto. F. consequens ad subiectum, G, antecedens, H, extraneum. Aduertendum Tertio primam dictionem esse pro prima regula, secundam pro secunda, & sic consequenter. Vnde Fecana, id est ad concludendum vniuersalem affirmatiuam in Barbara, sumendum est Medium consequens ad subiectum, quod denotatur per F, & Antecedens ad prædicatum, quod notatur per, C, sic in alus. Sunt autem duæ vocales mediæ notandæ. A, significat prædicatum, E subiectū. Hæ autem dictiones in sequenti figura habentur expressæ. quæ figuram ridiculo vocabulo Antiqui Pontem Asinorum, uocabant, quia hominibus tardi ingenii ista ars inueniendi Medium non esset intelligibilis, sed iam profectò nullus est ita ingenii inops, cui non sit facilis, & manifesta.

D.E

A.H EDASINVTILISEX DVABVS NEGATIVIS.

A.H

B

F

Sunt autem duo principia, quibus Aristoteles vtitur ad combinationes inutiles Syllogismorum examinandas, quæ vocantur Dare terminos, in quibus Omni, & dare terminos, in quibus Nulli. Hoc autem nihil aliud est, quàm proposita combinatione aliqua inutili, dare tres terminos similes eadem dispositione dispositos, in quibus Vniuersalis affirmatiua composita ex extremitatibus stet in veritate cum illis duabus propositionibus, & dare alios tres eadem dispositione dispositos, in quibus Vniuersalis negatiua composita ex extremitatibus sit simul vera cum illis duabus propositionibus, & per hoc probatur talis duarum propositionum dispositio esse inutilis, quia qua parte est vera negatiua vniuersalis, est inutilis dispositio ad inferendam affirmatiuam: nam tunc daretur Antecedens verum, & sequens falsum, quod repugnat bonæ consequentiæ: qua parte est vera affirmatiua vniuersalis. est inutilis eadem dispositio inferendum negatiuam eadem causa, ac idè non est formalis consequentia. Formalis enim consequentia in terminis, & propositionibus similibus semper ita se habet, vt Antecedens verum, & consequens falsum esse nequeat. Dare terminos affirmatiuè, est dare terminos, in quibus omni, Dare negatiuè, est dare in quibus Nulli. V. g. volo probare hanc dispositionem esse inutilem, Animal est currens, Homo est animal, do tres terminos, in quibus Vniuersalis affirmatiua constans ex extremitatibus propositionum compositarum ex illis stet in veritate cum eisdem propositionibus

tionibus eodem modo dispositis, color, Accidens, Albedo sic, Color est accidens. Albedo est color, Omnis albedo est accidens. Talis ergo dispositio non potest inferre semper negatiuam, quia modo affirmatiua ex illis extremitatibus composita est vera. Do alios tres, in quibus Nulli, Animal, Currens, Homo. Animal currit, homo non est animal. Cum his potest esse quod nullus homo currat, ergo non est illa dispositio apta formaliter ad inferendum affirmatiuam, & sic oratio est inutilis: ita possunt dari termini in omni inutili cōbinatione. Potest autem in istis terminis inueniendis hæc regula obseruari, vt accipiamus vel duos terminos diuersos, & qui ad inuicem negentur cum aliquo superiori ad vtrunq; , vel duos terminos, quorum vnus sit cōsequens ad alterum cum aliquo extraneo, vel etiam cum superiore, vel tres disparatos, & per hos poteris examinare quancunq; combinatione.

*De Syllogismo ex obliquis, & de Expositio-
torio. Cap. XIII.*

ALIQUANDO Syllogismi ex terminis obliquis fiunt, non solum ex parte extremitatum, vt Omnis creatura est Dei, Angelus est creatura; ergo Angelus est Dei. Omnis creatura est Dei, est perfectio, In Deo est Iustitia, ergo In Deo est perfectio. sed etiam ex parte Medij, aliquando enim medius terminus est obliquus, vel in Maiori, vel in Minori, vel in vtraq; simul.

mul. Etiam obliquus varius esse potest iuxta casuū multitudinem. V. g. Cuiq; animali inest sensus, homo est animal, ergo homini inest sensus. In omni loco est Deus, Terra est locus, ergo in terra est Deus. Sunt autem in istis ista obseruanda. Primum vt extremitas, quæ fuerit obliqua in præmissis, ita maneat in cōclusionē, vt apparet in syllogismis positis. Secundo Quādo Medium est obliquum in vna præmissa, tunc illa extremitas, quæ cū medio obliquo pōnitur, debet in cōclusionē inferri in recto, & altera extremitas ī obliquo. V. g. Omnis entis est scientia, Corpus est ens, ergo Corporum est scientia.

Quādo verò in vtraq; est obliquum Mediū, extremitas inferetur vtraq; in recto, vt Nulla pax vera in est impio, Ocium inest impio, ergo ocium non est pax. Tertio Quādo in præmissa negatiua fuerit obliquus, in affirmatiua rectus, sequitur cōclusio de obliquo. Nulli aīali irrationali inest ratio, Equus est animal irrationale, ergo Equo non inest ratio.

Quando autem fuerit affirmatiua de obliquo, & negatiua recta, nō ita sequitur, nō enim valet, Homo non est Angelus, Omni homini inest intellectus, ergo Angelo nō inest intellectus. Præter hos Syllogismos aliquādo euenit, vt Medium in quibusdam sit terminus singularis, & hic Syllogismus Expositorius dicitur, qui maxime Tertiæ figuræ familiaris est, eò quod in ea Medium subiiciatur, propriū autem sit singularium terminorum subiici. Petrus est animal, & Petrus est currens, ergo Aliquod currēs est animal. Fiunt etiam Syllogismi Expositorij ex

Medio

Medio vniuersali, puta cum volumus alicuius generis, vel superioris inferius aliquod demonstrare, vt si fieret Syllogismus in Barocco. Omnis homo est animal, Aliquod album non est animal, ergo Aliquod album non est homo. fit expositorius si sumamus aliquod inferius sub Minori, scilicet, Aliquod album, quod non sit animal, nempè Niuem, & fiat Syllogismus, in Felapton, Nulla nix est animal, Omnis nix est alba, ergo aliquod album non est animal. Iste Syllogismus ab Aristotele vocatur Expositorius, quia per summptionem inferiorum probat vniuersaliter illud minoris precedentis, idest aliquod album non est animal, & talis etiam in aliis figuris à Tertia optimè fieri potest.

De sex potestatibus & tribus defectibus Syllogismorum.

Cap. X V.

SYLOGISMORVM potestates sex sunt, prima est plura concludendi, Syllogismus enim qui infert Vniuersalem, potest inferre eius Vniuersalis subalternatam, & inferens conclusionem, potest inferre eius conuertentem, & id quod sequitur ex tali conclusione.

Secunda est, Verū ex falsis syllogizādi, eadē enim forma Syllogismi aliquando verum ex vero deducimus, vt Omne animal est sensibile, Omnis homo est animal, ergo Omnis homo est sensibilis: Aliquando verum ex falso, vt Omnis leo est rationalis, Omnis homo est leo, ergo Omnis homo est rationalis.

rationalis: Aliquādo etiā falsum ex falso cōclusionē
 Tertia est, Circulariter syllogizandi: Est autem
 Syllogismus circularis ille, qui ex alterius conclu-
 sione cum vnius præmissæ conuertente infert alte-
 ram præmissam: hoc autem fit in terminis conuer-
 tibilibus, vt Omne corpus est compositum ex ma-
 teria & forma, Omne ens mobile est corpus, ergo
 Omne ens mobile est cōpositum ex materia & for-
 ma: Fit circularis conuersa Maiori, Omne compo-
 situm ex materia & forma est corpus, Omne ens
 mobile est compositum ex materia & forma, ergo
 Omne ens mobile est corpus.

Quarta est, Conuersiue Syllogizandi. Est autem
 Syllogismus conuersiuus, qui ex contradictoria,
 vel contraria prioris Syllogismi cum altera præmis-
 sarum tollit alteram, idest eius contrariam, vel cō-
 tradictoriam infert, quo maxime vtimur, quando
 alterius rationem euertere volumus, vt Omne al-
 bum currit, Omnis homo est albus, ergo Omnis
 homo currit: Fit conuersiuus ad tollendam Maio-
 rem, Nullus homo currit, Omnis homo est albus,
 ergo Aliquod album non currit. Potest etiā Maior
 eadem particularis fieri, & erit in Boccardo.

Quinta est, Syllogizādi per impossibile: Est autē
 hic Syllogismus qui ex contradictorio alicuius pro-
 positionis veræ negatæ cum altera propositione cla-
 rē vera, infert manifestē propositionem falsam, vt
 fiat regressus ad negandum oppositum propositio-
 nis negatæ. Verbi gratia, negat quis, Spongia
 est sensibilis, argumentabor sic, Omne animal
 est

est sensibile, Nulla spongia est sensibilis, ergo Nulla spongia est animal: Ista conclusio est falsa, ergo præmissa aliqua falsa, non maior, quia est manifestè vera, ergo minor, opposita ergo negata prius erat uera, hic autem oportet sumere Contradictorium, nam in Contrarijs ex falsitate vnus non sequitur veritas alterius, cum vtrunque falsum esse possit.

Sexta potestas est. Ex oppositis syllogizandi. Est autem iste Syllogismus, quo ex duabus contrarijs, vel contradictorijs inferitur conclusio, qua negatur idem de se ipso. Vtimur hoc contra proteruos, cõtraria, vel contradictoria admittentes, Verbi gratia. Nulla substantia est animal, Omnis substantia est animal, ergo Animal non est animal.

Sunt autem tres in Syllogismis defectus: Primus est, Petere principium. qui tunc accidit, quando idem per idem vel aliquid per æque, aut magis ignotum probatur, vt Omnis homo est homo, & Omnis homo est homo, ergo Omnis homo est homo. Secundus est, Non propter hoc accidere falsum, qui tunc euenit quando Syllogizando falsitas conclusionis illatę imputatur alicui propositioni in Antecedenti, quæ verè nõ erat causa falsitatis illius: hoc autem maxime fit in Syllogismis, in quibus est aliqua præmissa superflua, V. g. homo est animal, & omne corpus est viuens, Omnis lapis est corpus, ergo Omnis lapis est viuens, Conclusio est falsa, ergo illa pars Antecedentis est falsa, scilicet, homo est animal. Hic falsitas conclusionis imputatur propositioni, quæ non est causa, nam ea semota adhuc

N sequitur

sequitur Conclusio falsa.

Tertius dicitur Fallacia contrarię opinionis, hic autem est, quando assentimur duabus contrarijs, vel cōtradictorijs aut in Vniuersali, aut in propria forma expressis, vt qui admitteret, Omne animal est corpus, & Nigrum nullum est corpus, in communi admittit has, Omnis coruus est corpus, Nullus coruus est corpus, quę formaliter sunt contrarię. Hoc defectu admonemur, ne simus præcipites in concedendo, sed prius attentè consideremus, & omnia perpendamus, ne postea in contraria, vel contradictoria dilabamur.

De Syllogismo ex Modalibus. Cap. XVI.

ABSOLVTIS iam syllogismis, qui ex propositionibus simplicibus, ac modo vacanti- bus conficiuntur, non inutile mihi futurum visum est, si ea, quę Aristotelis fuisse de Syllogismis modalibus tractat, in breues & paucas redegero conclusiones, vt has Iuuenes prius facile edocti, se ad grauiores in eisdem disputationes melius & aptius accingant, ac propterea Conclusiones simplices ex obscuro, & perplexo Aristotelis contextu erutas, proponam, difficultates quę circa ipsas sunt, in proprium locum referuado.

Quintupliciter igitur possunt ordinari istę propositiones secundum Modos duos Necessario, & Contingenter, de his enim, præcipuus est sermo, nam alij præposita, aut postposita vna negatione, vel

vel altera, æquivalent necessario, vt constat ex superioribus, aut enim vtraque est de Necesario, aut altera de Necesario, altera de Inesse, quæ sine modo est, aut vtraque de Contingenti, aut vna de Contingenti, & altera de Inesse, aut tandem vna de Contingenti, altera de Necesario. Hic autem sumimus contingentes pro eo, quod potest esse, & non esse, quod dicitur Contingens specialiter sumptum, cuius naturam explicuimus libro Tertio & iuuabit lectorem illa eadem repetere.

Sit igitur prima Conclusio. In omni figura, & Modo cuiusque figuræ ex vtraque præmissa de Necesario, Conclusio sequitur de Necesario. Valet enim Omne animal necessario est sensibile, Omnis homo necessario est animal, ergo Omnis homo necessario est sensibilis. Similiter Nullus lapis necessario est animal, Omnis gemma necessario est lapis, ergo Nulla gemma necessario est animal. Idem in alijs modis, & figuris oportet existimare.

Secunda Conclusio. In prima figura Maiori existente de Necesario & Minori de inesse, sequitur conclusio de Necesario. In alijs vero figuris sequitur Conclusio necessaria, quæ est Maior Syllogismi reductione facta ad primam figuram. Vnde in secunda figura existente negatiua de Necesario, affirmatiua de Inesse, sequitur conclusio de Necesario, quia Negatiua fit Maior in reductione ad primam. In Baroco hoc nõ valet, quia nõ reducitur in terminis, nec in Bocco, neutra enim existenti de Necesario siue maiori, siue Minori, & altera de Inesse sequitur

N 2   quitur

quit de Necessario. In tertia vero figura si fuerit vniuersalis negatiua de Necessario, sequitur Conclusio necessaria, vt in Felapton, & Ferison, quâdo vtraque affirmatiua sit vniuersalis, vt in Darapti, siue sit Maior, siue Minor, sequitur necessaria: si altera particularis vt in Disamis, & Darisi, si vniuersalis fuerit necessaria, sequitur conclusio, alijs modis non contingit in his figuris.

Tertia conclusio. In prima Figura, vtraque contingenti in quatuor modis sequitur conclusio contingens, & in eisdem modis etiam sequitur, quando vtraque est negatiua vel Minor sola, sed imperfectè. Dico Imperfectè, quia opus est prius conuertere Minorem negatiuam in affirmatiuam, vel vtrâque negatiuam in affirmatiuam, quod licet in Contingenti, vt superius diximus. Vnde sequitur, Contingit nullum album currere, Contingit nullum hominem esse album, ergo Contingit omnem hominem currere, sed imperfectè sequitur, quia debemus mutare vtranque negatiuam in affirmatiuam, vt clarè, & manifestè sequatur. Similiter in alijs modis, Minori vel vtraque existenti negatiua.

Quarta Conclusio. In prima Figura, in eisdem modis quatuor seruata eadem qualitate, & quantitate propositionum, maiori existenti de Contingenti, & Minori de inesse, sequitur conclusio Contingentis specialiter dicti, at contrâ, Maiori existente de Inesse, & Minori de Contingenti, tam affirmatiua, quam negatiua, sequitur conclusio Contingentis non specialiter dicti, sed communiter, scilicet
pro

pro possibili, & Inesse sumpti, vt faciliè erit exemplis ostendere.

Quinta Conclusio. In eadem prima figura idem iudicium est de Inesse Necessario, & de Inesse solo. vt si Maior Contingens, & Minor Necessaria, sequatur cõclusio Contingentis specialiter dicti, scilicet pro eo, quod esse, & potest non esse. at si Maior de Necessario & Minor contingens, siue affirmatiua siue negatiua, Conclusio erit contingentis generalis. Quòd si necessaria fuerit Maior, & negatiua potest inferri conclusio de Inesse, ut Necessario nullū intelligens est equus, Contingēter omnis homo est intelligens, ergo Nullus homo est equus.

Sexta Conclusio pro secunda figura. Ex vtroque contingenti in secunda figura vtcunq; disponatur nihil sequitur, nec quando negatiua est contingēs, & affirmatiua necessaria vel de Inesse. At quando affirmatiua est contingens, & negatiua necessaria, vel de Inesse, sequitur Conclusio contingentis generaliter dicti, vt Necessario nullus equus est homo, Contingenter omne currens, est homo, ergo Contingenter nullum currens est equus.

Septima Conclusio pro Tertia figura. In tertia figura, ex vtraque de Contingenti sequitur conclusio contingens, & ex vna de Contingenti, & altera de Necessario, vel de Inesse, si contingens fuerit illa, quæ est Maior in reductione, in figura prima erit cõclusio Contingens specialiter dicti. si vero fuerit in reductione Minor, erit Conclusio contingentis generaliter dicti.

N 3 De

De Syllogismo hypothetico. Cap. XVII.

POSTquam de Syllogismo simplici hucusque latius differuimus, superest ut de Syllogismo hypothetico introductionis modo aliquid attingamus. Est igitur syllogismus hypotheticus, qui ex altera aut utraq; præmissa constat hypothetica. Huius tres sunt præcipuè species secundum hypotheticas propositiones, ex quibus conficitur. Est enim cõditionalis, Copulatiuus, Disiunctiuus. Conditionalis est, qui ex præmissa constat cõditionali, ut si sol lucet, dies est, sed sol lucet, ergo dies est. Fiunt autem in hisce duo modi Syllogismorum, quidam procedunt ex Maiori conditionali, & ipso Antecedenti solo pro Minori ad positionem eiusdem consequentis in conclusione, ut si est homo, est animal, sed est homo, ergo est animal, & hæc prima figura horum Syllogismorum esse potest, sub qua quatuor sunt modi; nam Conditionalis potest habere utraq; partem affirmatiuã, & tunc est primus modus, ut si sol lucet, dies est, sed sol lucet, ergo dies est. Aut utranq; negatiuam, & tunc est Secundus modus, ut si non est animal, nõ est homo, sed non est animal, ergo est homo. Aut priorem affirmatiuam & posteriorem negatiuam, & tunc est Tertius modus, ut si æstas est, frigus non est sed æstas est, ergo frigus non est: Aut priorem negatiuam, posteriorem affirmatiuam, & tunc est Quartus modus, ut si non est sanum, est ægrum, sed non est sanum, ergo est ægrum.

Quidam

Quidam alii syllogismi sunt, in quibus à tota cōditionali Maiori, & oppositio consequentis pro Minori, infertur oppositum Antecedentis pro conclusione, & hæc posterior figura horum dici potest, sub qua alii sunt quatuor modi similes præcedentibus. Aut enim est tota affirmatiua, vt si est homo, est animal, sed non est animal, ergo non est homo: Aut tota negatiua, ut si sol non lucet, dies non est, sed dies est, ergo sol lucet: Aut prior affirmatiua & posterior negatiua, vel contra, vt superius diximus.

Est alius Syllogismus Hypotheticus, qui dicitur Copulatiuus, quia ex copulatiua propositione procedit: Sunt autem tres modi horum, præsertim in copulatiuis negatiuis, idest in quibus negatio ipsam partium connexionem negat. Primus modus quando copulatiuæ partes non habent aliam negationem, quàm eã, quæ totam ipsam negat, tunc. n. valet à tota copulatiua pro maiori cum vna parte affirmatiua pro minori ad alterius negationem, vt non homo currit simul & sedet, sed currit, ergo nõ sedet, vel etiam, sedet, ergo non currit: à Negatiua autem non valet ad affirmatiuam, non enim dicitur, Non currit, ergo sedet.

Secundus Modus est, quando vtraq; pars habet aliam negationem præter negationem totius, tunc. n. valet à tota copulatiua, & vna negatione ad alterius affirmationem, vt Non homo non studet, simul, & non legit, sed non studet, ergo legit, vel etiã, Non legit, ergo studet, contra non valet.

N 4

Tertius

Tertius Modus quando vna pars habet negationem altera non, tunc enim valet à tota copulatiua, & parte affirmata ad partem negatam, vt Non homo currit, & non mouetur, sed currit, ergo mouetur. Hi sunt modi in copulatiuis negatiuis, nam in affirmatiuis non fiunt Syllogismi sed consequentia quædam, Omnis enim affirmatiua Copulatiua infert quamlibet sui partem, siue ambæ partes sint affirmatiuæ, siue negatiuæ, siue vna affirmatiua altera negatiua, vt homo currit, & leo est fortis, ergo homo currit, & ita in aliis omnibus poteris singulas partes per se inferre.

Est & Syllogismus disiunctiuus, qui ex propositione constat disiunctiua. in hoc autem procedimus semper à tota disiunctiua cum vna parte ad oppositam alterius, vel cum opposito vnius partis, ad positionem alterius partis. V. g. Aut est dies, aut est nox, est dies, ergo non est nox. vel aliter, Aut est dies aut est nox, non est dies, ergo est nox. hic autem argumentandi modus fit in disiunctiuis affirmatiuis, siue vtraq; pars sit affirmata, siue vtraque negata, siue prior affirmata, posterior negata, vel contra, prior negata, posterior affirmata: semper tamen debemus procedere vel ab vna parte ad oppositam alterius, vel ab opposita vnius partis ad alteram partem. Vnde valet quando vtraque pars est negatiua. Aut non est sanum, aut non est ægrum, sed est sanum, ergo non est ægrum, vel aliter. Non est sanum, ergo est ægrum. Idem fit quando vtraq; affirmatiua, & quando altera etiam est affirmatiua.

Possunt

Possunt autē duæ figuræ harū distingui sicut in Cōditionalibus, altera in qua pro minori ponimus priorem partem disiunctiua, aut oppositam eius, pro consequenti vero posteriorem, aut ipsius oppositam. Altera contrā, in qua pro Minori posteriore partem, aut eius oppositam ponimus, pro cōclusionē verò priorem, aut eius oppositā, qui omnes Syllogismi in eo fundantur, quod superius diximus, disiunctiuam esse veram, cuius vna sola pars est vera, reliquas falsas. Ex his, multi colliguntur disiunctiuorum Syllogismorum modi, quos per hanc artem & regulam facile erit diligenti lectori, & admodum vtile inuenire, & singulos per se distribuere. Qui plura de istis Syllogismis videre cupit Boet. legat peculiariter de his tractantem.

De reliquis speciebus Argumentationis.

Cap. XVIII.

VPEREST, vt breuiter quid aliæ argumentationum species sint explicemus: Enthymema, vt Boet. asserit, est oratio, in qua nō omnibus præmissis propositis festinata infertur cōclusio, vt homo est animal, ergo homo est corpus, dicitur etiam truncatus Syllogismus, quia ei deest aliqua præmissa, vnde ad Syllogismum reduci potest per additionem illius præmissæ, quæ deest: Reducetur enim illud Enthymema sic ad Syllogismū, *Omne animal est corpus, Omnis homo est animal, ergo omnis homo est corpus.*

In-

ni Inductio, quam alij Enumerationem vocant, est ab inferioribus ad superius progressio, vt iste ignis calefacit, & ilte ignis calefacit, & sic de singulis, ergo Omnis ignis calefacit. Fit etiam aliquando Inductio non à singularibus, sed à minus communibus, vt homo sentit, leo sentit & reliqua animalia, ergo omne animal sentit. Aliquando procedimus negatiuè, aliquando affirmatiuè, de quibus superius diximus in libro Tertio. hic autem attendendum est, vt omnia inferiora quoad fieri possit enumerentur.

Exemplum est ab uno singulari ad alterum propter aliquam similitudinem illatio, vt Deus pepercit Niniuitis pœnitentibus, ergo & nobis parceret, si pœnitentiam agamus. Potest exemplum aliquando à duobus, vel tribus singularibus sumi, semper tamen obseruanda est aliqua similitudo inter ea, in cuius virtute vnum singulare ex altero colligatur. Exemplo, & Enthymemate frequentius Rhetores sicut syllogismo, & Inductione Dialectici, vtuntur. Hæc sunt, quæ de argumentationibus, præsertim de syllogismis, Dialecticæ studiosos prædiscere oportet ante Aristotelis doctrinam, postea fusius, copiosius, ac exactius ista percepturos.

Finis Quarti libri.

INTRODVCTIONIS
IN DIALECTICAM
ARISTOTELIS
LIB. V.

De locis & fallaciis Syllogis-
morum.

De duplici Syllogismo secundum materiam.

Cap. I.

SYLLOGISMVS & forma, & materia, tanquam duplici parte intrinseca perficitur. Forma dispositio, & ordiuatio duarum propositionū inter se secundum debitam quātitatem, & qualitatem & trium terminorū dispositionem est, de qua abundè in libro Quarto locuti sumus. Materia proxima propositiones sunt, ex quibus cōstructus est. Hæ autē in duplici differentia se habēt, quædam. n. sunt Necessariæ, quæ semper veræ sunt, nec eas aliquādo falsas esse accidit: quales sunt illæ, in quibus definitio, vel pars aliqua definitionis, genus nempe, aut differentia de definito prædicatur: vt homo est animal rationale, homo est animal, homo est

est rationalis. Similiter illæ, in quibus aliqua in se parabilis proprietas de suo subiecto prædicatur, ut homo est risibilis, equus est hinnibilis, album est disgregatiuum visus, ignis est calefactiuus. Similiter & illæ, in quibus effectus de suis propriis causis prædicamus, vt animal rationale est risibile, frigiditas congregat, calor separat. Has Omnes propositiones necessarias vocamus. Quædã aliæ sunt, quæ Probabiles dicuntur, quasi probatæ, & receptæ vel omnium consensu, vel plurimorum, vel sapietum, & horum, vel omnium, vel plurimorum, vel maxime probatorum. Sunt enim quædã propositiones quarum nõ est ea euidencia, quin possit intellectus eis dissentire, tamen receptæ sunt iam ab omnibus tanquam veræ, vt Figulus figulum odit: Omnis mater diligit filium suum: Amicis est benefaciendum, Aliæ à plurimis, vt Diuitiæ sunt parandæ, Honores sunt expetendi. Aliæ ab omnibus sapietibus, vt Ex nihilo nihil naturaliter fit. Sol est maior terra. Aliæ à plurimis sapientibus, vt Non sunt infiniti mudi: non est corpus indiuisibile: Plura sunt rerum principia. Hæ enim olim receptæ fuerunt à plurimis philosophis, quamuis non omnibus. Aliæ à paucis, sed celeberrimis, vt Ideæ non sunt: Est quinta substantia præter elementa: Visus fit per intus susceptionem. Hæ enim à Peripatheticis probantur. Omnes hæ propositiones probabiles sunt, non quia veræ, aut falsæ sint: sed quia pro veris recipiebantur, & nulla videtur ratio euidens in contrarium. Sunt etiam & aliæ probabiles, quæ ex istis aliqua uia deducuntur, quas

quas aliqui Probabiles mediatas vocant. Ex his igitur vtriusq; propositionibus fiunt Syllogismi, quem admodum enim eadem forma circuli, aliquando in ære, aliquando in auro, vel in alia materia fit: ita & eadē forma & figura Syllogismi, aliquando propositionibus necessariis applicatur, aliquando verò probabilibus. vt si sumas ppositiones has necessarias, Oē animal rationale, est risibile, Oīs homo est animal rationale, ergo Omnis homo est risibilis. Syllogismus conficitur in Barbara. At si sumas has probabiles, Omne quod est bonum, expetendum est, Omnes diuitiæ bonæ sunt, ergo, Omnes diuitiæ sunt expetendæ. eadem fit in Barbara, forma. Si igitur materiam ipsam Syllogismi consideramus, duas Syllogismorum species constituemus: & illorum, qui ex necessariis constantur, & hi Demonstrantur, & eorum qui ex probabilibus, & hi Dialectici seu Topici dici solent.

De Demonstratione, & Dialectico Syllogismo.

Cap. II.

DEMONSTRATIO Syllogismus est, ex necessarijs propositionibus propriam Conclusionis causam exprimentibus compositus. Duo enim necessaria sunt ad hūc Syllogismū, qui Demonstratio dicitur: alterum, ut ex necessarijs cōtletur: ille enim qui ex probabilibus, aut alijs propositionibus, quæ nō necessariae sunt, componitur, demonstratio non est. Alterum, vt præmissa causa propria conclusionis sint: idest, in præmissis

conclusionis sint: id est, in præmissis cōtineatur causa vera, propter quam conclusionis prædicatum subiecto inest. Propter hæc igitur duo, ista demonstratio est. Omne compositum ex contrarijs corruptibile est, Omne mixtum corpus est ex contrarijs compositum, ergo Omne mixtum corpus corruptibile est. Omnes enim hæc propositiones necessariae sunt, & causa, quare corpus mixtum corruptibile est, in præmissis exprimitur, nempe quia ex contrarijs compositum est. Quo fit, vt in Demonstratione hi termini tres concurrant, Maior extremitas, & hæc est aliqua proprietas de subiecto mōstranda: ipsum subiectum, Minor extremitas, & causa proprietatis in subiecto, ipsum Medium. Fit aliquando demonstratio cū mediū est aliquis effectus, sed hæc nō simpliciter demonstratio dicitur. Hic Syllogismus qui demonstratio simpliciter dicitur, ē adeo efficax, et validus, vt non quamcunque cognitionem Conclusionis demonstratæ efficiat: sed claram, certam, ac infallibilem, quæ dicitur Scientia: ac propterea Demonstratio est syllogismus faciens scire, & Scire propriè, est rem necessariam per propriam causam cognoscere. Syllogismus Dialecticus, est Syllogismus ex probabilibus confectus. Non oportet autē vt semper ex vtraq; præmissa probabili procedat: aliquando enim ex vtraq; probabili fit, vt Omne bonum est amplectendum, Labor est bonus, ergo Est amplectendus. Aliquando fit ex vna probabili, ex altera necessaria, vt Omnis virtus est antepōnēda diuitijs, Iustitia est virtus, ergo Iustitia est antepōnēda diuitijs.

diuitijs. Maior probabilis quidem, Minor tamen necessaria, sicut homo est animal. Hic Syllogismus non est ad eò efficax, sicut prior, non enim scientiam conclusionis facit, sed opinionem, id est, cognitione quendam non admodum clarã, certam, & infallibile: secundum quã aliquãdo decipi possumus. Quod enim opinione tenetur, errori expositũ est. Tali syllogismo utimur circa quãlibet quæstionẽ dubiam, seu problema, probabiliter partẽ vtranq; probãdo. Est enim Problema, quæstio; seu interrogatio cõtradictionis alicuius vtranq; partem amplectens: vt an diuitiæ sint bonæ, nec ne, an scientia præstet sanitati nec ne, an honor sit anteponendus famæ nec ne. Horum vtranque partem probabiliter Dialectico syllogismo disputamus. Quædam enim logicæ pars, quæ Topica dicitur, ab alijs autem Dialectica, methodum, & viam docet probabiliter circa quamlibet problematis partem disputandi, in qua quædam communes regulæ, & Notæ continentur, ex quibus argumentorum copia suppeditatur, quæ in præsentia breuiter & clarè tradenda suscipimus.

Quid Locus & quotuplex in generali.

Cap. III.

LOCUS est argumenti sedes, Analogia seu similitudine sumpta à loco corporum. vt enim locus continet corpus, ita id à quo argumẽta extrahuntur tanquàm in eo contenta, locus dicitur. Ideo aliter etiam de-
finiri

finiri solet, nempe Locus est id, à quo ad propositā
 quæstionem conueniens trahitur argumētum. Præ-
 terea, quem admodum res occulta, & abscondita
 maximè loci in quo sunt ostensione inueniuntur: ita
 argumenta his, quos locos vocant cognitis appa-
 rent, ac propterea loci dicuntur. Vnde, definiri etiam
 solet, Locus est nota communis, cuius admonitu,
 quid in vnaquaq; re probabile sit, inueniri potest: ac
 si clarius diceretur. Est signum quoddam commune
 argumenta ostendens, quibus probabiliter circa res
 disputare possimus. Tandem quemadmodum in lo-
 cis varijs, varia procreantur, & pro locorum diuer-
 sitate diuersa producantur, ita non omnia argumē-
 ta, quæ circa res fiunt, ab eodem fonte procedunt,
 sed à diuersis: ac ideo hæc Loca uocantur. Locus du-
 plex est, alter, qui dicitur Maxima, alter, Differentia
 Maximæ. Locus maxima est propositio vniuersalis
 per se probabilis, cuius veritati multæ argumē-
 tationes Dialecticæ innituntur. V.g. fiant istæ argumē-
 tationes, Planta est viuens, ergo Planta est corpus
 animatum. Iustitia est virtus, ergo Iustitia est habi-
 tus bonus. Concha est animal, ergo Est viuens sensi-
 bile, omnes hæ, & similes, bonæ sūt. Quod si petas,
 cui innituntur omnes hæ, respondere oportet, has
 omnes huic inniti principio. De quocunq; prædica-
 tur definitio, de eodem & definitum potest prædica-
 ri. Talis propositio Maxima dicitur: Aduerte igitur
 partes definitionis: Dicitur propositio vniuersalis
 quid Maxima non solum & pro vna, aut altera argu-
 mentatione: sed pro multis circa quancunq; mate-
 riam,

riam, vt secundum prædictam maximam poterit argumentari in omnibus diffinitionibus quarumcunque rerum. Additur: per se probabilis: quia tales Maximæ Dialecticè non probantur, cum nullam illis probabiliorem assumere possimus propositionem, ad earum probationem: sed per se sunt probabilissimæ, & multæ ex eis sunt necessariae. Additur vltimo: cuius veritati multæ argumentationes Dialecticæ innituntur: vt intelligas, has Maximas non esse sumendas vt partes argumentationum, tanquam maiorem, aut minorem: sunt enim extrinseca principia, quæ argumentationem non de necessitate componunt, sed ipsam corroborant, & probare faciunt. quibus sublatis tales argumentationes nullius prorsus ponderis essent, ac propterea Maximæ dicuntur, quasi supra Minores & Maiores, quæ sunt Syllogismorum partes. Locus differentia Maximæ est, id quo inter se plures maxime distinguuntur & separantur, non enim omnes sunt eiusdem rationis, quædam enim argumenta vnius rationis, quædam alterius procreant, vnde variè denominantur, ac tales denominationes dicuntur loci differentia maximæ, vt à Contrarijs dicitur locus, à quo ducuntur argumenta probantia rem per sua contraria. à Definitione, à quo ducuntur argumenta probantia per definitionem. similiter à Causis, ab Effectibus &c. Sicut autem sub vna maxima multæ argumentationes cōcluduntur: ita & sub vna differentia maximæ plures maximæ continentur, vt sub hoc loco à Definitione continentur plu-

O

res

res maximæ, nempe. De quo prædicatur definitio, etiam definitum. Quod prædicatur de definitione, etiam de definito, & aliâ, de quibus dicemus. Ut autem quomodo has differentias liceat sumere cognoscamus, tres termini in his argumentationibus sunt aduertendi, Medius, Minor extremitas, & Maior. Hi autem cognoscuntur, si talis argumentatio, quando syllogismus non fuerit, ad eum reducatur, cum enthimemata, & inductiones ad syllogismi formam reduci queant, ut Arist. docet. V. g. Animal rationale est risibile, ergo, Homo est risibilis. Risibile est maior extremitas: animal rationale terminus est medius: homo verò minor extremitas. Ut autem locum, à quo argumentum procedit cognoscamus, inspiciendus est terminus Medius, & ab eo denominandus est locus: ut si inferens est de finitio, locus dicitur a Definitione: si definitum, a Definito, si causa, a Causis, si effectus, ab Effectibus & sic de reliquis. Locus differentie maximæ triplex est in generali. Internus, Externus, Medius. Internus est, a quo ducuntur argumenta probantia questionem per ea quæ sunt substantia rei, ut per definitionem, per definitum, vel per ea, quæ comitantur substantiam rei. Externus est, a quo argumenta petuntur, quæ probant rem per extrinseca, & repugnantia. Medius, a quo argumenta sumuntur, quæ rem per ea, quæ nec omnino intrinseca, nec omnino extrinseca sunt, probant, de quibus sigillatim est dicendum.

De

De loco Intrinseco.

Cap. IIII.

LOCUS Intrinsecus duplex est, Alter a sub-
stantia rei. Alter a Concomitantibus sub-
stantiam. Locus a Substantia est a quo ar-
gumenta ducuntur, quæ rem per ea, quæ
sunt substantiæ ipsius, vel eam significant, probât.
Est autem locus triplex, a Definitione, & definito,
a Descriptione, & descripto, ab Interpretatione, &
interpretato. Locus a Definitione est, habitudo
definitionis ad definitum, secundum quam defini-
tio ipsum definitum fert semper secum. Vocamus
autem hic definitionem, orationem explicantem
naturam rei per ea, quæ sunt de substantia ipsius:
qualis est definitio, quæ datur per genus, & differen-
tiam, vel per eas partes, quæ sunt rei substantia. Ab
hoc autem loco sumuntur quatuor modi argumen-
tandi, quatuor Maximis innixi: duo ex parte subie-
cti quæstionis, duo ex parte prædicati, vt sit quæ-
stio, an Iustitia sit virtus: potest primo probari affir-
matiue ex parte subiecti, ponendo ipsius definitio-
nem, scilicet, Habitus tribuens cuiq; quod suum
est, est virtus, ergo Iustitia est virtus. Alter modus
est negatiuus ad probandam oppositam partem ad-
huc ex parte subiecti: Habitus tribuens cuiq; qd
suum est, non est vitium, ergo Iustitia non est vi-
tium. Prior fundatur in hac Maxima. Quicquid
prædicatur affirmatiue de definitione, affirmabitur
de definito. Posterior in hac. Quicquid negat

de definitione, negatur de definito. Alij duo modi sunt ex parte definitionis prædicati, alter affirmatiuus, sic, Iustitia est habitus bonus, ergo Iustitia est virtus: Alter negatiuus idem negando. Est autem Maxima prioris. De quo affirmatur definitio, affirmatur definitum, posterioris verò, à quo negatur definitio, etiam definitum negatur. Aliquando còuerso modo per definitum definitionem probamus, & locus dicitur, à Definito, & sunt tot modi argumentandi fundati eisdem maximis mutando terminos, nempe. Quod affirmatur de definito, etiam de definitione: Quod negatur simili ratione. Idem ex parte prædicati. Locus à Descriptione est similis ferè loco à definitione, hoc vno dempto, quod loco definitionis sumimus descriptionem, & locus à definito similis est loco à descripto. Vocamus autem Descriptionem, orationem explicantem rem non per differentias substantiales, sed per accidentia propria, quæ passim ponuntur loco differentiarum, cum differentia ipsæ in plurimum occultæ sint, quo definiendi genere ferè semper oratores vtuntur. definiunt enim, seu describunt hominem esse animal bipes, magni cerebri, erecta facie. Sunt similes modi argumentandi, similes etiam maximæ mutatis terminis. Tertius locus ab Interpretatione est autem Interpretatio non rei, sed nominis explicatio, vt Philosophus est amator scientiæ: Theologus, qui de Deo loquitur, & similes, quæ cū suo interpretato recurrunt, & conuertuntur. Sunt autem & in his iisdem argumentandi modi, & maxi-

mæ

mæ terminis mutatis, quas omnes maximas describere, lectori erit facillimum. Ad hos locos descriptos reducuntur alij, quia modus idem argumentandi est. Sub loco à Definitione est locus à Differentia, sub loco à Descriptione locus à Proprio, sub loco ab Interpretatione locus à Synonimis, & locus à Conuertibilibus; Synonima dicuntur diuersæ voces eandem prorsus rem significantes, vt ensis, & gladius. Conuertibilia vero, quorum vnum de altero ad inuicem vniuersaliter prædicatur, vt flebile, risibile, omne enim flebile est risibile, & omne risibile est etiam flebile, sunt etiam in his eadem maximæ, quæ sunt in Interpretatione.

De Locis à Concomitantibus substantiam.

De loco à Toto. Cap. V.

LOCUS à Concomitantibus substantiam est, à quo argumēta trahimus per ea, quæ rem ipsam antecedunt, comitantur, aut sequuntur, non sunt autem rei substantia. Est autem vnus ex his locus à toto, & partibus, à quo argumenta dicimus, partes per totam, aut totam per partes probantia. Sex autem modis Totum aliquod est. Totum Vniuersale, totum in Quantitate, totum Integrale, totum in Modo, totum in Loco, Totum in Tempore. Totum Vniuersale vocatur quodcumq; superius prædicatum respectu inferiorum, quæ partes subiectiuæ dici solent, vt animal respectu hominis, leonis, & aliorum, homo

O 3 respectu

respectu indiuiduorum. Est autem à toto uniuersali modus argumentandi quadruplex. Primus ex parte subiecti affirmatiuus, à toto ad singulas partes disiunctiuè, vt elementum est leue, ergo aqua vel terra, vel aer, vel ignis est leuis, huius Maxima. Quod de toto uniuersali affirmatur de aliqua eius parte affirmabitur. Secundus ex parte prædicati etiam affirmatiuus, a toto ad partes disiunctiuè, vt cibus est bonus, ergo utilis, aut honestus, aut delectabilis.

Maxima. De quo totum uniuersale affirmatur, aliqua eius affirmabitur pars. Tertius ex parte subiecti negatiuus, à toto ad partes etiam disiunctiuè, vt animal non est expers rationis, ergo vel homo vel brutum non est expers rationis. Maxima. Quod negatur de toto, negatur de aliqua parte. Quartus negatiuus ex parte prædicati à toto, ad singulas, aut omnes partes copulatiuè, vt negligentia non est bona, ergo nec utilis, nec honesta, nec delectabilis. Maxima. A quo remouetur totum uniuersale, remouetur singulæ ipsius partes. Solet etiam argumentum sumi ab huiusmodi partibus ad totum, ac sunt totidem argumentandi modi. Primus ex parte subiecti affirmatiuus à singulis partibus ad totum. Temperantia est amanda, ergo virtus est amanda. Maxima. Quod affirmatur de parte subiectiua, affirmatur de toto. Secundus similis ex parte prædicati affirmatiuus à parte ad totum, labor est utilis, ergo est bonus; Maxima. De quo affirmatur pars subiectiua, & eius totum affirmabitur. Tertius ex parte subiecti negatiuus à singulis partibus ad totum, equus non intel-

ligit,

ligit, ergo animal non intelligit. Maxima. Quod negatur de parte ad subiectiua, etiam de toto negabitur. Quartus ex parte prædicati negatiuus, à negatione omnium partium copulatiuè ad negationem totius, vt, planta nec est ignis, nec aer, nec aqua, nec terra, ergo non est elementum. Maxima. A quo partes omnes subiectiuè remouentur, & totum remouebitur.

De Toto in Quantitate.

TOTUM in Quantitate vocatur superius ali-
quod cum signo vniuersalitatitatis aut particularitatis, vt si dicas, omne animal, nullum animal, vel aliquod animal, & ab hoc multiplex trahitur argumentum: ostendamus primo in toto vniuersali, Est primus à parte subiecti affirmatiuus à toto ad singulas partes, vt omne animal est sensibile, ergo concha est sensibilis, & spongia est sensibilis & reliqua. Maxima. Quod de toto in quantitate vniuersali affirmatur, & de singulis partibus affirmabitur. Secundus ex parte prædicati affirmatiuus, à toto ad singulas partes vt Homo habet oem sensum, ergo visum habet. Maxima. De quo affirmatur totum vniuersale in quantitate, affirmantur singulae partes. Tertius negatiuus ex parte subiecti à toto ad singulas etiã partes, vt, nullum animal est insensibile, ergo leo non est insensibilis. Maxima. Quod negatur de toto vniuersali in quantitate, negabitur de singulis partibus. Quartus ex parte prædicati negatiuus,

O 4 à toto

à toto ad singulas partes, vt lapis nullum habet sensum, ergo non habet uisum. Maxima à quo totum remouetur uniuersale in quantitate, & singula partes remouebuntur. A partibus etiam ad huiusmodi totum trahitur argumentum. Primus affirmatiuus ex parte subiecti; ab oibus partibus copulatiue ad totum, vt aqua est corpus simplex, terra est simplex, aer est simplex, ignis est simplex, ergo omne elementum est corpus simplex. Maxima. Quod de omnibus partibus prædicatur, etiam de ipso uniuersali in quantitate affirmabitur. Secundus ex parte prædicati affirmatiuus; etiam ab omnibus partibus ad totum, vt homo habet uisum, auditum, gustum, & reliquos, ergo habet omnem sensum. Maxima. De quo omnes partes affirmantur, & ipsum totum in quantitate uniuersale. Tertius ex parte subiecti negatiuus, ab omnibus partibus ad totum copulatiue, vt homo non caret sensu, & brutum non caret sensu, & omnia inferiora, ergo nullum animal caret sensu. Maxima. Quod negatur de omnibus partibus, etiam uniuersaliter de toto in quantitate negabitur. Quartus ex parte prædicati ab omnibus partibus ad totum, vt lapis non habet gustum, nec auditum, nec uisum, nec reliquos, ergo nullum habet sensum. Maxima. De quo omnes negantur partes & ipsum totum negabitur. Alterum totum est particulare, vt aliquod animal, & in hoc sunt similes argumentandi modi qui erant in toto uniuersali; nam indefinitum quod totum uniuersale est, æquiualeat particulari, propterea non repetuntur.

A to

A toto integrali.

TOTUM Integrabile est, corpus aliquod respectu partium quantitatis, vt domus respectu fundamenti, & reliquarum partium huiusmodi & animal respectu capitis, pectoris, ventris, &c. Hæ autem partes in duplici sunt differentia, quædam enim necessariae, quædam non necessariae sunt. Necessariae dicuntur, sine quibus totum consistere nequit, vt hominis necessariae partes sunt caput, cor, pectus. Non necessariae verò dicuntur, sine quibus totum ipsum potest consistere, quemadmodum digitus, nasus, aures, non sunt animalis necessariae partes. Argumenta à necessariis partibus solum ducimus. Est autem Primus argumentandi modus ab affirmatione totius integralis ad omnes simul, & per singulas per se eius partes necessarias, vt est homo, ergo pectus habet, cor habet, & similia. Similiter, Deus gubernat uniuersum, ergo & homines gubernat. Maxima. Posito toto integrali, ponuntur partes necessariae. Alter modus est, à totius negatione, ad negationem partium omnium disiunctiuè, vt non est domus, ergo vel non est fundamentum, vel non est tectum, vel deest aliqua alia pars necessaria. Maxima. Ablato toto, auferitur aliqua pars necessaria. A partibus ad totum sunt alii duo argumentandi modi. Alter affirmatiuus ab omnibus partibus necessariis ad totum, vt est cor est pectus sunt intestina, & reliquæ partes necessariae, ergo est animal. Maxima. Positis omni-
bus

bus partibus, ponitur totum. Alter modus est à negatione vnius partis principalis ad negationem totius, vt non est fundamentum, ergo non est domus. Maxima. Ablata vna parte necessaria aufert totum.

De Toto in Modo.

TOTUM in modo vocamus quodcunque vocabulum respectu sui ipsius cū aliqua restrictione sumpti, quod Pars in modo dicitur. vnde homo, totum in modo, homo doctus, Pars in modo. Oportet autem considerare, vt talis restrictio non sit distrahens, aut diminuens significationem totius, tunc. n. non erit pars, aut totum, vnde leo marmoreus, homo pictus, album secundum dentes, non sunt partes in modo. Sumitur autem in his argumentum, & à toto, & à parte. Primus à toto ex parte subiecti affirmatiuus, à toto ad partem, ut omnes homines appetunt scire. Maxima, Quod de toto in modo vniuersaliter prædicatur, etiam de parte affirmabitur. Secundus ex parte prædicati affirmatiuus, à toto ad partem, vt Deus fecit cuncta animalia, ergo fecit animalia terrestria. Maxima. De quo totum in modo vniuersaliter affirmatur, etiã pars affirmabitur. Tertius ex parte subiecti negatiuus, à toto ad partem, Nullus homo est odio habendus, ergo nec homines inimici sunt odio habendi. Maxima. Quod negatur de toto vniuersaliter, & de eius parte negabitur. Quartus idem ex parte prædicati, Deus nullos homines vult

vult perire, ergo non vult homines peccatores peri-
re, sed vt conuertantur. Maxima. De quo totum vni-
uersaliter negatur, etiam pars in modo negabitur.
In his omnibus modis obseruatum est, & semper
obseruari debet, vt quoties à toto hoc ad partes ar-
gumentati fuerimus, semper totum cū vniuersalita-
te sumatur, oppositum fiet, cū à parte in modo ad
totum ducatur argumentum. tunc enim totum par-
ticulariter sumere oportet. A parte similiter argu-
mentamur ex parte subiecti, & ex parte prædicati
affirmatiuè, & negatiuè. Sunt enim maxime, Quod
affirmatur de parte in modo, & de eius toto parti-
culariter sumpto, & De quo affirmatur pars in mo-
do etiam totum particulariter, & Quod negatur,
de parte in modo, & de toto, & De quo negatur pars,
etiam totum, particulariter tamen.

De Toto in Loco, & toto in Tempore.

TO T V M in loco, est aduerbium tempus,
vniuersaliter significans, vt, vbiq; , nulli-
bi, nusquam. Totum in tēpore, est quod
tempus vniuersaliter significat, vt Nunquam, sem-
per, & similia. In vtroq; autem toto valet ad singu-
las partes tam affirmatiuè, quam negatiuè, vt, vbi-
que est Deus, ergo in Deserto est Deus: vbiq; sunt
animalia, ergo in India sunt animalia: nullibi est
chimera, ergo in Hispania non est chimera.
Similiter in tempore, semper Deus fuit, ergo
fuit Deus olim, nunquam lapides sentient, ergo

nec

nec Post mille annos sentient. A Parte vero etiam valet, à singulis enim partibus ad totum valet, sed non omni modo, sed à Parte affirmatiuè ad negationem totius negatiui, & à Parte negatiuè ad affirmatiui negationem, vt, hic est Petrus, ergo, non nullibi est Petrus, Romæ non est Rex, ergo nõ vbi que est Rex, cras non legam, ergo non semper legam, cras legam, ergo nonnunquam legam. Quod si omnes partes sumamus, tunc valebit ab omnibus partibus simul ad suum totum, sicut in aliis vniuersalibus, vt Deus est in cœlo, in terra, in mari, & aliis locis, ergo est vbique. Idem in negatiuis, & alijs etiam totis. Maximæ sunt. Posito toto in loco, vel in tempore, ponuntur singulæ partes. Posita vna parte remouetur totum oppositum parti. Positis omnibus partibus, ponitur illarum totum. possent etiam aduerbia, tempus & locum particulariter significantia, dici totum, vt alicubi, aliquando, in quibus sunt idem modi argumentandi, qui in toto vniuersali, & indefinito.

De loco à Causis. Cap. VI.

C O C I argumentandi à Causis ferè inter omnes præcipui sunt, ac meritò inter internos numerantur, cum causæ maximâ cum rei substantia affinitatem debeant, aded, vt per eas optime res definiri valeant. Est autem Causa id, ad cuius esse aliud sequitur, vt ignis causa est caloris, quippe ad ipsius esse, calor sequatur.

tur. Quadruplex autem est genus causæ. Efficiens, Materialis, Formalis, & Finalis, de quarum singulis ordine trademus loca, & arguméntadi modos.

A causa Efficienti.

A V S A efficiens, est id, à quo primo incipit motus, & operatio, V. g. ignis calefacit aquã, motus huius initium fuit ignis, ignis est causa efficiens. Causa efficiens diuidi solet in Necessariam, & Sufficientem. Necessaria ea vocatur, a qua ita procedit effectus, vt non possit posita causa non procedere, nec ab alia causa talis effectus possit provenire, vt solis præsentia est causa diei, posita enim præsentia Solis non potest non esse dies, nec dies ab alia causa provenire potest, quam ab illo. Altera causa est sufficiens, quæ suum effectum semper producit, quamuis effectus possit ab aliis causis provenire, vt iugulatio est causa mortis, & ignis causa caloris, tamen hi effectus ab aliis possunt provenire causis: multa enim caloré producunt præter ignem, & mortem efficiunt præter iugulationem. Iterû Causa duplex est quedã Actu, quãdam Potentia. Causa Actu est, quæ operationẽ ipsam effectus significat, vt ædificans, domificans, calefaciens. Potentia verò quæ non talem actû importat, vt domificator, calefactiuum, ædificatiuû. Iuxta has distinctiones sunt quatuor modi vulgares argumentandi. Primus à Causis Necessarijs & effectibus affirmatiuè & negatiuè. V. g. Sol lucet,

ergo

ergo

ergo dies est, & è contra dies est, ergo Sol lucet, erit
 cito interpositio terræ inter Solem & Lunam, ergo
 erit cito Ecclypsis, & è contra. Similiter negatiuè nõ
 lucet Sol, ergo non est dies: non est dies, ergo nõ lu
 cet Sol in Emispherio. Maximæ horum sunt. Posi
 ta causa necessaria ponitur effectus, & posito effe
 ctu ponitur talis causa. Ablata causa aufertur effe
 ctus, & ablato effectu aufertur causa. Secundus
 locus à causa sufficienti ad effectum valet affirmati
 uè, ab effectu vero solū negatiuè, vt Est iugulatus,
 ergo interiit: Est ignis, ergo est calor. Ab effectu,
 Non interiit, ergo non est iugulatus. Non est calor,
 ergo non est ignis. Maximæ. Posita causa Sufficien
 ti ponitur effectus. Ablato effectu aufertur causa
 sufficiens. Tertius à causa Potentia ad possibilita
 tem effectus valet affirmatiuè, ab effectu vero exi
 stentia, ad præexistētiam causa, vt domificator est,
 ergo possunt fieri domus. Domus existit, ergo do
 mificator fuit. Hic aduerte à causa ad effectum nõ
 valere simpliciter, quia plura sunt necessaria, quàm
 domificator, vt possit domus fieri, nempè materia,
 & forma, & finis, sed valet positis alijs necessarijs.
 Maximæ. Posita causa potenciali cum alijs requisit
 is possibilis est effectus, & posito effectu necessario
 præcessit causa. Quartus à causa Actuali ad effe
 ctum, & è contra valet affirmatiuè, & negatiuè, sed
 ex parte effectus cum verbo denotante operationē,
 vt ædificans est, ergo ædificium fit, ædificium fit, er
 go ædificans est, similiter negatiuè. Maximæ. Ope
 rante causa fit effectus; Cessante causa non fit effe
 ctus,

ctus, & è contra. Præter hos modos vulgares sunt alij viles admodum, cum enim omnis causa efficiens effectum sibi in eo quo potest assimilari studeat, probabiliter quæ insunt causis attribuimus effectibus, & è contra, vt mundus est factus à Deo, ergo bonus est, liber iste est ab Aristotele editus, ergo philosophia bona refertus est. A magistris peritissimis didicit iste literas, ergo maxime peritus est, nõ est domificator peritus, ergo non erit domus pulchra, non conuersatur cū bonis, ergo non est bonus.

A causa Materiali.

MATERIALIS causa est, ex qua in existenti aliquid fit, sunt enim duo necessaria ad materialem causam: alterum, vt ex ea aliquid fiat: alterum, vt ita ex ea fiat, vt assumatur ipsa intra id quod fit, quo pacto ex terra dicimus fieri vasa, & ex lignis & lapidibus domum. Materia duplex est, altera permanens, altera transiens. Permanens est, cuius substantia in re effecta manet, vt lignum materia permanens est cathedræ, quia facta cathedra adhuc manet in ea lignum. Transiens vero, cuius substantia nõ manet, vt farina & aqua sũt materia panis, sed factõ pane iam non est farina aut aqua. Sunt autem cõmunes argumentãdi modi. Primus a materialis causæ siue permanentis, siue transeuntis affirmatione, ad effectus possibilitatem, vt farina & aqua sunt, ergo panis potest esse: lignum est, ergo potest fieri cathedra: quamuis non simpliciter

citer valeat cum pluribus causis opus sit. Secundus locus à causis istis negatiuè, sed non simili modo, sed à permanenti cum simplici verbo, non est ferrum, ergo non sunt arma ferrea. A transeunti vero cum præteriti verbo ad præsentiam effectus, vt non fuit farina, ergo non est panis, valebit tamè in præsentem quando est verbum significans operationem effectus, vt, non est farina, ergo non fit panis. Maximè horum sunt. Posita materiali causa possibilis est effectus. Remota materia permanenti remouetur effectus. Non præcedente materia transeunti nullus sequitur effectus. Tertius modus est ab Effectu, in Permanenti valet affirmatiuè, non autem negatiuè, vt sunt arma ferrea, ergo est ferrum, Negatiuè non valet, non sunt arma, ergo non est ferrum. In transeunti negatiuè non valet, affirmatiuè verò sequitur causam præcessisse, vt panis est, ergo fuit farina. Præter hos vulgares modos arguendi sunt alij vtilis, nempè prædicare proprietates quæ insurgunt, ac proueniunt ex variis materiis, & remouere etiam quæ diuersæ sunt, vt homo est ex terra factus, ergo est corruptibilis, domus constat ex lapidibus, ergo durabilis est: gladius est ex plumbo, non igitur acutus est. & ad hunc locum pertinent argumenta, quæ trahuntur ex locis, & diuersa natura locorum, vt pisces in aquis degunt. sunt igitur humidi. natus est in Germania, ergo strenuus est, & alia similia, quorum vsus est frequens.

A can-

A Causa Formali.

AVSA Formalis est, qua res habet ali-
quod esse, vt albedo est causa formalis al-
bi, & anima animalis. Hęc duplex est, al-
tera Accidentalıs, quale est omne accidēs
respectu proprij subiecti, quod denominat, altera
substantialis, quales sunt formæ quæ faciunt substā-
tias, vt anima hominis, anima leonis, forma ignis,
& similes. Locus est facilis a causa ad effectum affir-
matiuè & negatiuè, & ab effectu etiam ad causam,
vt albedo inhæret, ergo album est, non inhæret, er-
go non est album, & è contra. Maxima. Posita, vel
ablata causa formali ponitur, vel auferitur effectus,
& è contra. In hac est peculiaris argumētandi mo-
dus, pertinet tamen ad locum a Coniugatis, pro-
pterea illic explicabitur.

A Causa Finali.

FINIS est, cuius gratia aliquid fit, vt sani-
tas finis est medici, ipsius enim causa me-
dicus remedia adhibet. In hac est vulga-
ris modus argumentandi, a fine bono, vel malo ad
bonitatem vel malitiam rei, dummodo sit finis per
se, id est, ad quem res secundum se ordinatur, valet
enim, frui Deo bonum est, ergo & eius mādāta ob-
seruare bonum est: occidere, malum est, ergo insi-
dias parare malum est. Dico quando finis est per se,
nam si quis furetur vt faciat eleemosynam, furari
non est bonum, quamuis finis sit bonus, quia ta-
lis finis non est per se ipsum furti. Sunt tamen alij

P valde

ualde vtilis modi argumentandi in hac causa. Primus, cuius finis bonus, & id bonum, cuius finis melior, & id melius, cuius optimus, & id optimum, ut melius est recte vivere quam multa cognoscere, ergo melior scientia est ipsa virtus. Optima naturalium cognitionum, est cognitio substantiæ primæ; ergo Metaphysica est prima & optima scientiarum naturalium. Idem etiam valet opposito modo de malo cuius finis peior aut pessimus, id peius est aut pessimum. Hinc iste locus plurimum valet ad persuadendum cum voluntas maximè in bonum inclinetur, & à malo auerfetur. Secundus qualis est finis, tales & debent alia tres causæ admoueri, ex quo colligimus proprietates reliquarum causarum secundum finis proprietatem, ut domus debet nos defendere à ventis, debet ergo ex lapidibus fortibus consistere, pater intendit bene filium educare, debet ergo bono magistro committere eum, gladius secare debet, oportet ergo ut sit acuta acie; huiusmodi sunt innumera argumenta. Tertius, qualis est finis, talia debent esse media ad finem, ut vis ad vitam ingredi, oportet ergo seruare mandata Dei, scientia præditos esse oportet, studiis ergo & vigiliis incumbendum est. Quartus, à fine remouenda sunt media extranea, & deformia ei, ut studeo sapientiæ, non ergo est mihi otium, vir bonus aspirat ad felicitatem, non ergo voluptatibus carnis se debet obruere. Secundum hanc normam innumera sumuntur argumenta.

De

*De loco à Generatione, & Corruptione, &
ab Vsu Cap. VII.*

O C A hæc proxima causis sunt. Est autem Generatio, vt cōmuniter explicemus rei productio, Corruptio uero rei destructio. Vfus autem, secundum quem rebus utimur. Est locus à Generatione affirmatiuus, Cuius generatio est bona, & ipsum bonum, & è contra, similiter circa malum, Cuius generatio est mala, ipsum est malum, & è contra: Per bonum autem, & malum intelligimus reliqua nomina similes qualitates significantia, vt Christi natiuitas bona fuit, & Christus ipse bonus fuit, peccatum malum fuit, ergo & ipsum committere malum fuit. Alter locus à Corruptione. Cuius corruptio bona, ipsum malum, & cuius corruptio mala, ipsum bonum: æquū est latrones suspendi, ergo latrones iniqui sunt. impium fuit Christum occidisse, ergo Christus innocens fuit. Hic autem attendamus, vt bonum, & malum per se sumamus, aliter enim non valebit argumentum, non enim valet, vtile nobis fuit Christum mori, ergo Christus inutilis fuit, quia nō sumimus id quod est per se, mors enim, vt mors est, non est utilis, necqua parte homines Christum occiderūt bonum fuit, sed ex ipsius beneplacito, qui morte sua nos redemit. Tertius locus est ab vsu, cuius usus bonus, aut malus, & ipsum bonum, aut malum est, & è contra, dummodò vsum non autem ab usum sumamus, vt lætificare cor, P 2 stomachum

stomachum roborare bonum est, ergo & vinum bonum est, non tamen valet, occidere amicum, malum est, ergo gladius malus est, hic enim non vsus, sed abusus est.

A Communitèr accidentibus.

COMMVNITER accidentia vocantur, quorum vnum cum altero coniungitur, siue vnum antecedat, alterum sequatur, siue simul sint, vt concepisse & parere, floruisse, & habere fructus, esse Irim, & futuram pluuiam, pati verecundiam, & rubescere. Hæc autem sunt in duplici differentia. Quædam, quorum vnum cum altero necessario coniungitur, quanuis non conuertibiliter, vt parere necessario coniungitur cum eo, quod est concepisse non è contra. Quædam, quorum vnum cum altero plerunque coniungitur, vt bacchanalia esse & rixas fieri. Tunc vnus argumentandi modus, in iis quæ necessario coniunguntur ex parte eius, quod cum altero iungitur affirmatiuè ex parte vero alterius negatiuè, qui modus est consequentia necessaria: vt peperit, ergo concepit, fructus fert, ergo floruit. è contra non concepit, ergo non pariet, non floruit, ergo non feret fructus. Alter modus est in iis, quæ plerunque iunguntur, & in his sumitur similis consequentia, sed probabilis tantum, vt bacchanalia sunt, ergo rixæ erunt, non sunt rixæ, ergo non fuerunt bacchanalia. Ad hos argumentandi modos pertinent argumenta, quæ sumuntur

muntur a signis naturalibus physionomicis, a prodigijs, a portentis, & quæ ab augurijs olim sumebantur, quamuis talia argumenta iam inania, & fallacia sint. Reducuntur etiam argumenta, quæ sumuntur ex suspicionibus, a dictis, a factis alicuius, quamuis non omnia necessaria sint, aut probabilia.

De Locis Externis Ab Oppositis & Disparatis.

Cap. VII.

NON solum ab iis, quæ rei substantia sunt, vel eam circumstant argumēta trahimus, sed etiam ab iis, quæ extranea, & aduersa sunt, ac tales loci Externi dicuntur, inter quos de Oppositis & disparatis esset modò agēdū, si in Primo libro abundē hoc iam nouis auditoribus, quò se in arguendo exercerent, non concessissemus. Hic solum Maximas ipsas, & aliquos argumentandi modos, quos illic prætermisimus, aperiemus. Est Maxima prima pro Relatiue oppositis, Relatiua simul se ponunt, & simul se perimunt in propriis subiectis, vt, si pater est, etiam filius est, & si pater nō est, nec filius est. Altera in eodem subiecto, si vnum affirmatur, & alterum negatur respectu eiusdem termini, vt Petrus est filius Pauli, ergo non est eius pater. negatiuè non valet, non est pater, ergo non est filius. potest enim esse, quod nec sit pater, nec filius. Maxima pro Contrariis, & priuatiuis. De quo vnum affirmatur, & alterum negari debet, vt nix est alba, ergo non est nigra, homo videt, ergo non est cæcus, negatiuè nō valet, nisi su-

P 3 mamus

namus proprium subiectum capax talium oppositorum, & sumamus contraria, quæ non habent medium, tunc erim, de quo negatur vnum, affirmatur alterum, vt homo non videt, ergo est cæcus: leo non est cæcus, ergo videt: aqua non est calida, ergo est frigida: ignis nõ est frigidus, ergo est calidus. In Contradictoriis de quo affirmatur vnum, negatur alterum, & è contra, vt lapis est non homo, ergo non est homo, non est homo, ergo est non homo, præsertim in subiectis existentibus. In Contradictoriis est modus argumentandi à contradictorio prædicati, ad contradictorium subiecti, vt homo animal est, ergo non animal non homo est, & etiam in consequentiis, vt si homo est, animal est, ergo si non animal est, nõ homo est, quæ consequentia dicitur è Contrario. Alter modus in Contrariis, cum contraria prædicata de contrariis vel oppositis prædicamus, vt, Prudentia, est virtus, ergo Imprudentia est vitiũ: Virtus est amada, ergo vitium est odio habendũ, lumẽ delectat, ergo tenebrę cõtristant, quę cõsequẽtia dicitur In ipso, cuius Maxima. Si cut se habet propositũ in proposito, ita & oppositũ in opposito, vel Cõtraria de contrariis prædicatur.

De Loco à Maiori.

MA I V S vocatur id, quod magis probabile, & verum videtur, vt maius est hominem vincere equum, quam vincere leonem, hoc enim minus est, idest minus probabile, & minus apparens verum. Argumentatur à Maiori ad minus negatiuè tripliciter. Pri-

mo

mo maiori & minori positus à parte subiecti, vt Angelus non potest cogere voluntatem hominis, ergo nec Dæmon. Maxima. Vno de duobus enunciato si cui magis videtur inesse, nō inest, nec ei, cui minus videtur inesse, inerit: Alter ex parte prædicati positus maiori & minori, vt homo non potest domare equum, ergo nec poterit subiicere leonem. Maxima. Duobus de vno enunciatis, si quod magis videtur inesse, non inest, nec id, quod minus. Tertius ex parte vtriusq; extremi, vt Rex non potuit expugnare castrum, ergo nec Dux expugnabit vrhem. Maxima. Duobus de duobus enunciatis, si quod alteri magis videbatur inesse, non fuit, ergo nec alteri alterum, quod minus videtur, inerit. Horum trium maxima communis est. Si, quod magis videtur, non est verum, nec id quod minus videtur, verum erit.

A Minori.

LOCI à Minori sunt tres, sed affirmatiui. Primus ex parte subiecti, vt Dux expulit hostes, ergo Imperator expellet. Maxima. Duobus de vno enunciatis, si quod minus videtur, inest, & id quod magis videtur, inerit. Secundus ex parte prædicati, vt vicit leonem, ergo vincet equum. Maxima. Duobus de vno enunciatis, si quod minus videtur inesse, inest, & id quod magis videtur inerit. Tertius ex parte vtriusque, vt CHRISTVS pro nobis grauissime tulit tormenta, ergo & nos hæc modica ferre debemus. Maxima. Duobus de duobus enunciatis, si qđ alteri minus videtur inesse, inest, & alterum, qđ magis vide-

P 4 tur,

tur, alteri inerit communis Maxima. Si, quod minus videtur, est verum, & id, quod magis.

A Simili.

SIMILIA dicuntur, vel quæ aliquam formam eiusdem rationis participant, vel quæ eandem inter se proportionem habent. V.g. album albo simile est, & homo homini secundum formam, at Dux & Auriga similes sunt secundum proportionem. Vtroque autem modo valet argumentum affirmatiue, & negatiue, vt, Cignus disgregat visum, ergo & nix: equus non est particeps rationis, ergo nec leo. Debemus autem sumere similitudinem in eo, ratione cuius prædicatum inest, aliter non valebit, non enim valet, cignus sentit, ergo & nix, quia quamuis similetur in albedine, tamen albedo non est ratio qua cignus sentit. similiter in simili secundum proportionem valet, vt Sicut se habet ancilla ad dominam, ita sensus ad rationem. Sed non debet ancilla imperare dominæ, ergo nec sensus rationi. Sicut se habet auriga in curru, ita dux in exercitu, sed auriga attentè, & cautè debet dirigere currum, ergo & dux prudenter gubernare exercitum. Maxima. Similium & proportionalium idem est habendum iudicium. Huic loco ascribitur à Pari, seu Aequali, vt lex est, Qui occiderit patrem obuolutus corio deiiciatur in profluentem, ergo & qui occiderit matrem est deiiciendus, quia par est peccatum. Etiam sunt opposita loca, nè
pè à

pè à Dissimili & dispari , sed eorum non est admodum frequens vsus, quorum Maxima, Dissimilium, & disparium diuersa est ratio .

*De locis alijs Extrinsecis A Transmutata
proportione. Cap. IX.*

PROPOSITIS quatuor terminis, duobus prioribus proportionem eam habentibus, quam tertius & quartus habent, eadè proportio primi & tertii, secundi & quarti colligitur, atque tale argumentum, à Permutata proportione dici solet, quo argumentandi modo frequētius Arithmetici uti solent, vt sicut se habent duo ad quatuor, ita & sex ad duodecim. est enim proportio dupla, scilicet maior numerus minorem bis continet. ergo, sicut se habēt duo ad sex, ita se habebunt quatuor ad duodecim. vtraque enim est tripla. præterea sicut se habet homo ad risibile, ita equus ad hinnibile. in vtraq; enim prædicatum de suo subiecto affirmatur, ergo sicut se habet homo ad equum, ita risibile ad hinnibile, est enim vtraque prædicatio disparata.

Ab Authoritate.

SOLET ab authoritate argumentum tantū duci affirmatiuum, vt philosophi docēt elementa esse quatuor, sunt igitur quatuor. vocamus affirmatiuum, quando authoritatem

thoritatem affirmamus, quamuis id quod probamus sit negatiuum, vt philosophi docent cœlum nō esse corruptibile, cœlum igitur non est corruptibile. In hoc loco est latitudo probabilitatis, secundum maiorem vel minorem authoritatē. Maxima. Exceptio cuique in sua arte credendum est. Super omnes authoritates est diuina, ecclesiæ reuelata, cui secundum fidem catholicam assentire tenemur, certior enim est quacunque scientia.

A Transumptione.

TRANSUMPTIO est cum loco nominis ignotis, aliud idē notius significans sumimus: vt non est sapientis quicquam in consideratē proferre, ergo nec prudentis, & ualeat affirmatiuē & negatiuē. Est etiam transumptio, cum aliquid de aliquo probaturi ad aliud probandum nos transferimus, vel propter similitudinem cum illo, vel propter consensum disputantium, vt si quis virtutem multum posse contenderet, ad id de Iustitia probandum se transferret ex consensu respondentis, vel probaturus equum hinnibilem, hominem risibile probaret, quod alteri simile est, & quamuis sic communiter dici solet, uidetur etiā posse dici, locum à Transumptione esse à Translatione, nimirum cum Methaphoris res probamus, & hoc tam affirmatiuē, quam negatiuē, vt leo rugens est timendus, ergo & Diabolus, paterfamilias est amandus & venerandus, ergo & Deus, canis nō est fidendum, ergo nec assentatori.

De

De locis Medijs. Cap. X.

LOCI Medii sunt à quibus arguméta, quæ nec prorsus extranea, nec prorsus intranea rei sunt, extrahuntur, vt in ipsorum explanatione patebit, quamuis Cicero cum aliis ad numerauerit. parum autem refert ab aliis secernere, vel cum aliis computare, dummodo ipsorum re-cta explicatio & vsus tradatur.

A Coniugatis.

CONIVGATA dicuntur, quæ se habent sicut abstractum & concretum, vt album, & albedo, Iustum, & Iustitia. Est primus locus argumentandi in his prædicando aliquid denotans bonum, vel malum tam affirmatiuè quam negatiuè, vt sanctum est obedire, ergo sancta est obedientia, diuitem esse non est optimū, ergo diuitiæ non sunt optimum bonum. Alter modus est subiiciendo, & prædicando in propositionibus essentialibus, vt album est coloratum, ergo albedo est color: iis verò, quæ per accidens sunt non valet, non enim sequitur, album est dulce, ergo albeo est dulcedo.

A Casibus.

CASVS sunt plura denominatiua inter se ab eadem forma inflexa, vt sapiens sapienter, iustum, iustè. In his valet etiam

etiam affirmatiuè, & negatiuè argumentum, vt iustum est bonum, ergo quod iuste fit, bene fit, sapientem esse optandum est, ergo sapienter agere optandum est.

A Comparatione .

COMPARATIVO ad positiuum valet argumentum affirmatiuè, quando absoluta est comparatio, ut leo est fortior homine, ergo leo est fortis. Aliquando non est comparatio absoluta, sed relatiua, quomodo vocamus dulcius minus amarum, & melius minus malum, & tunc argumentum non valet. A Positio verò valet negatiuè sumpta adhuc comparatione absoluta, vt formica non est fortis, ergo non est leone fortior. In his omnibus Maxima notæ sunt. Valet etiam argumentum ex parte vtriusq; extremi à Positiuis, Comparatiuis, & Superlatiuis, vt obedire sanctum est, ergo magis obedire sanctius est, & maxime obedire sanctissimū est. Hoc autem non valet in iis quæ per accidens sunt, non enim valet, sciens est studiosus, ergo sapientior est studiosior, non enim virtus cum scientia per se coniuncta est, quin possint separari, propterea in similibus istis nō valet Maxima. Si aliquid tale est, & quod magis est, magis tale erit.

Ab oppositione .

EX maxima locus hic notus fit. Si aliquid ali cui admotum ipsum facit tale, & ipsum magis erit tale, vel ipsum saltem erit tale,

ut

vt paries est albus propter calcem, ergo & calx est alba: Theophrastus est factus doctus quia audiuit Aristotelē, ergo & Aristoteles fuit doctus. Hic modus non valet, nisi quando subiectum potest recipere tale prædicatum, non enim dices nix est alba propter albedinem, ergo albedo est alba, quia albedo nō est aptum subiectum ipsius albi. Valet tamē, diligo hominem propter Deum, ergo magis diligo Deum. Maxima etiam. Propter quod vnumquodq; tale, & id magis, quando potest tale esse, id est, idem recipere prædicatum. Supererat locus vltimus à Diuisione, sed in primo libro de eo, & ipsius maximis diximus. Hi sunt præcipui loci, quos adolescentes exercere erit vtile ante Arist. copiosam, & exactam doctrinam.

De Syllogismorum fallacijs & erroribus. De Syllogismo Vitioso. Cap. XI.

VM Syllogismi perfectio in recta forma, & recta materia consistat, rerumq; imperfectio ex eorum, quæ ad perfectionem necessaria sunt defectu, consurgat, fit vt in syllogismo multiplex vitium, & error contingat. Est enim quidam error in Forma, quādo non fit ea propositionum dispositio, quæ in libro Quarto præscripta est, quomodo iste vitiosus est. Omnis Prudentia est virtus, Omnis Temperantia est virtus, ergo Omnis Temperantia est prudentia. Forma enim non est bona, cum sit in secunda figura vtraq; affirmatiua, quamuis materia recta sit. Vitium hoc simile

mile est vesti ex bono panno, malè cōstructæ. Alter
 contingit error in Materia, cum forma quidem bo
 na est, sed materia inepta & mala, quod dupliciter
 accidit. Primò, cum materia, quæ non est neces
 saria vrimur, ac si esset necessaria, contendentes ex
 ea demonstrationem facere, v̄t qui sic syllogisum
 facere. Omnes lineæ ductæ ab eodem puncto in idē
 punctum sunt æquales. Linea recta, nempè chorda
 & linea arcus sunt ductæ ab eodem pūcto in idem,
 ergo illæ sunt æquales. Constat malam materiam
 esse, cum illa maior sit falsa, & assumatur pro necel
 saria propter similitudinem, quam habet cum ne
 cessaria, nam vera, & necessaria ista erat. Omnes
 lineæ rectæ ductæ ab eodem puncto in idem pun
 ctum sunt æquales. Hoc vitium est contra Demon
 strationem. Altero modo peccatur in Materia, cū
 id quod non est probabile, sed tantum apparens su
 mitur ac si esset probabile, vt Omne quod ridet ha
 bet os. Prata rident, ergo Prata habent os: vbi illa
 minor apparet probabilis propter æquiocationē
 illius verbi ridere, & tamen non est probabilis. Ta
 le vitium est contrà Dialecticum syllogisum simi
 le vesti ex vili panno rectè constructæ. Tertius eue
 nit error in utroque simul nempè in Forma, & Ma
 teria, vt Quod mouetur est sensibile, Cadauer mo
 uetur, ergo Cadauer est sensibile, forma enim hu
 ius vitiosa est, cum sit ex puris particularibus. Ma
 teria etiam apparens est, ex æquiocatione verbi,
 mouetur, nam aliquando pro motu locali, aliquan
 do pro alteratione, & etiam pro augmentatione su
 mitur

mitur. Licet igitur error tripliciter contingat, vel in Forma, vel in Materia, siue Necessaria, siue Probabili, vel in Materia & Forma, frequentius tamen in Materia probabili errores accidunt, cū amplior sit, & communior, ac etiam imperfectior sit, ac propterea error in ea non ita facile percipitur. Ex his accidit, vt Syllogismus, qui est instrumentum cognitionis, & scientiæ, sit erroris & deceptionis causa, quod cuilibet instrumento commune est, rectè enim adaptatus calamus benè scribit ac characteres delineat, si tamen non rectè aptetur maculas potius chartæ imprimat. Tali syllogismo vtuntur qui alios decipere conantur, & qui se potius videri sapientes, quam esse student, dicti Sophistæ, à quibus etiam syllogismus talis Sophisticus est nuncupatus, cuius errores distinctè aperire oportet, non vt eis vtamur alios decipientes, sed vt ab eis caueamus, & similibus hominibus nos eripere valeamus.

De Metis, ad quas Sophistæ conantur disputantes redigere. Cap. XII.

METAS est scopus & finis, ad quem Sophista fallaci argumento respondentem redigere studet, vt ex tali meta eius victoriã consecutum esse circumstantibus appareat. Sunt autem hæ quinque Redargutio, Fallum, Inopinabile, Solæcismus, Nugatio, de quarum singulis breuiter est dicendum.

De

De Redargutionis Meta.

REDARGVTIO est prænegati concessio, vel præconcessi negatio in eadem disputatio-
ne, vi argumenti fallacis, idest, quoties-
cunque cogitur respondens concedere in
eadem disputatione contradictorium eius, quod an-
te concesserat, propter argumenti fallaciam, ac ta-
lis Syllogismus fallaciter probans cōtradictorium
cōcessi dicitur Sophisticus elenchus, quoties enim
sine fallacia probatur contradictorium, Verus Elen-
chus dicitur. Ponitur in eadem disputatione, quia
si respondens admittat id, cuius oppositum in aliis
disputationibus præcedētibz tantum defenderit,
non est redargutio, nisi id in præsentī disputatione
susceperit. Dicitur, vi argumenti: quia quando vo-
cibus & importunitate verborum sola, vel alia cau-
sa respondens admittit contradictorium, non est re-
dargutio. V.g. sustinet quis dormientes nō videre,
fit syllogismus sophisticus, Omne visum habens, vi-
det, Omnes dormientes visum habent, ergo omnes
dormientes vident, cogitur vi syllogismi, quia falla-
ciam illius nominis: visus, ignorat concedere con-
clusionem, tunc redactus est ad metam redargu-
tionis, & contradictionis.

De Meta Falsi.

FALSVM vocatur id, quod omnibus cir-
cūstantibus cognitum est tanquam fal-
sum, & re ipsa falsum est, & ad id cona-
tur redigere sophista respōdentem, vt Homo habet
quod

quod non amisit, Nō amisit alas, ergo habet alas.

De Meta Inopinabilis.

INOPINABILE est id quod contra circumstantium opinionem est, siue ipsum sit verum, siue falsum ad quod Sophista redigere conatur respondentem, vt saltem apud astantes victoriam de eo habuisse videatur, vt si coram rusticis Solem maiorem Terra cogeret concedere, hi enim sicut molarem lapidem esse existimant. Similiter si coram hominibus vitis deditis regem posse infelicem esse conuinceret.

De Meta Solacismi.

SOLAECISMVS est vitium in orationis cōtextu contra regulas Grammaticas, ad quem Sophista etiam respondentem redigit. nullam enim non intentat viam qua doctus appareat, & gloriam ab aduersario aucupetur. Verbi gratia. Omnis homo est studiosus scientiæ, Omnis mulier est homo, ergo Omnis mulier est studiosus scientiæ. Cogit enim vi Syllogismi apparentis, solacismum hunc cōclusionis admitti.

De Meta Nugationis.

NUGATIO est eiusdem, & ex eadem parte inutilis repetitio. Dicitur, eiusdem repetitio: quia nisi idem repetatur, nugatio nō

est.

est. Dicitur: ex eadem parte: quia si idem in diuersis propositionibus eiusdem syllogismi repetatur, Nugatio non est. Dicitur: inutilis: quia aliquando repetitio. Nugatio non est, cum aliquid peculiari-ter in repetitione donatur, vt virgo virginum, sanctus sanctorum. Ad Nugationem autem Sophista redigit aliquando, vt irrideatur respondens à circumstantibus, vt si dicat, Omne simum est nasus simus, Aliquis nasus est simus, ergo Aliquis nasus est nasus simus. Hæ omnes metæ sub vna vniuersali includuntur, quæ dicitur Non ens, idest, quoties respondens cogitur id concedere, quod non est, vel non apparet esse, vt conuincatur erroris, & ignorantia, quæ circa Non ens versatur, & Sophista ex hoc sapiens videatur, propterea has fallacias quibus decipere conatur, singulas ostendamus.

De fallacia in communi.

Cap. XIII.

FALLACIA non vno modo tantum dicitur: aliquando enim & pro errore, & deceptione ex ipso argumento sophistico proueniente sumitur, aliquando pro ipso met argumento & loco, & utroque modo in presenti vsurpatur. Est autem aduertendum, quemadmodum Dialectici ex suis locis argumenta verè deducentes, probabiliter argumentantur, ac opinionem rerum faciunt: ita & Sophistæ ex eisdem locis sæpè apparenter argumenta extrahentes, & non quidem

quidem verè, deceptionem faciunt. vt enim Dialecticus argumentatur à superiori vniuersaliter ad inferius, scilicet, Omne animal sentit, Omnis homo est animal, ergo Omnis homo sentit: ita Sophista argumentatur in apparenti vniuersali. Omnis canis latrat. Sydus cœleste est canis, ergo Sydus cœleste latrat. Propterea in Fallacia qualibet duo concurrunt. Alterum illa similitudo apparentis loci ad verum quæ mouet intellectum, seu imaginationem ad errorem, & deceptionis est occasio, & hoc dicitur causa Apparentiæ. Alterum dissimilitudo & differentia vera, quæ est inter vnum & alterum argumentandi modum, quod dicitur causa Non existentia, vt in illo argumento, causa apparentiæ est vox: canis: quæ simulatur superiori, & vniuersali. causa vero non existentia est eius aequiuocatio, ratione cuius non est vniuersale quamuis appareat, iuxta has apparentiæ causas distinguuntur fallaciæ dupliciter: quædam dicuntur In dictione, illæ nempe quæ suæ apparentiæ causam in ipsis dictionibus & vocibus habent: Quædam Extra dictionem, quæ causam apparentiæ non in vocibus sed in rebus per vocem significatis habent. De ijs igitur, quæ in dictione sunt primò disseramus, quæ sunt sex tantum, Equiuocatio, Amphibologia, Accentus, Compositio, Diuisio, Figura dictionis.

De fallacia Aequiuocationis.

AEQVIVOCATIONIS fallacia est error, & deceptio proueniens ex vnitāte vocis plura significantis. Causa Apparētiae est vnitās vocis, qua assimilatur voci vniuocae, ac propterea existimatur, idem esse iudicium de vtraque. Causa non existentiae, est dissimilitudo & pluralitas significatorum, quae in hac inuenitur. Huius fallaciae triplex est species. Prima, quando vox simpliciter est aequiuoca, ex qua fit syllogismus sophisticus, vt Omne corpus est substantia. Trina dimensio est corpus, ergo Trina dimensio est substantia, in hoc est aequiuocatio corporis, quod aliquando compositam substantiam, aliquando trinam dimensionem significat, quae quantitas est. Secunda species est, cum vox est analoga, vt, Omne quod currit pedes habet, Tyberis currit, ergo Tyberis habet pedes. Quod ridet, habet os, Pratum ridet, ergo Pratum habet os. Tertia species cum variatur ampliatio vel genus, aut alia proprietas Grammaticalis, vt Omne animal est odoratum, Mulier est animal, ergo est coloratum. Quod surgebat stat, sedens surgebat, ergo sedens stat.

De fallacia Amphibologiae.

AMPHIBOLOGIAE fallacia, est error proueniens ex vnitāte orationis plures patētis sensus, cuius Causa apparentiae est vnitās

tas orationis, Causa verò non existentia, est ipsa sensuum multiplicitas, vt, Quicquid est Aristotelis, possidetur ab Aristotele, Hæc est Logica Aristotelis, ergo Hæc Logica possidetur ab ipso. Hic variū ille genitiuus sensum facit, nam significat habitudinem possidentis, & rei possessæ. similiter & ordinem causæ & effectus: & hæc est vna species ipsius, quādo nempe eadem manet orationis constructio. Altera species est, quando mutatur cōstructio, vt quādo casus mutatur, sicut, Quodcunque vides, hoc vides, sed lignum vides, ergo ligno vides, illud enim: hoc, mutat sensum, si in ablatiuo, aut si in accusatiuo construatur, vel etiam quando id, in quod trāsit actio verbi, mutatur in suppositum, vt Quoscunque volo me accipere, volo me accipiant, sed hostes volo me accipere, ergo Hostes volo me accipiant, hic enim modo appositum in suppositum, modo suppositum in appositum conuertitur. Tertia species, quando vna oratio plura significat, sed vnum principaliter, alterum similitudine quadam, vt Quoties littus aratur, terra scinditur, Cum indocilis docetur, littus aratur, ergo Cum indocilis docetur terra scinditur. illa enim oratio, littus aratur: principaliter significat, littus aratrò scindi, quadam similitudine verò significat frustra quicquā agere.

De fallacia Accentus.

R R O R iste prouenit, cum aliqua dictio varia significat ex diuersa pronuntiatione spiritus, quantitatis, vel accentus, vt

Q 3 Quicquid

Quicquid hamatur, hamo capitur, Vinū amatur, ergo Vinum hamo capitur. Omnis populus est arbor, Roma est populus, ergo Roma est arbor, dictio enim: populus: ex varia quantitate primæ syllabæ varia significat. Prouenit etiam iste error, quādo separatur vna dictio in plures, vel ex pluribus fit una. Sic, quod Deus facit in uite, facit coactè, Racemos Deus facit inuite, ergo Racemos facit coactè. est deceptio, nam sunt duę paries in minori, nempè præpositio: in: & ablatiuus, vite: In maiori autem est vna dictio, nempè aduerbiū, Similiter, Tu es qui es, Quies est priuatio motus, ergo Tu es priuatio motus. Prouenit etiam tertio hæc fallacia, quando cum pronunciatione mutatur gestus, quod fit in Ironijs, mutatur enim sensus per ironicam pronunciationem, vt Quicunq; alterum vocat album ipsum dicit esse album, sed pueri æthiopem vocant album, ergo pueri dicunt ipsum esse albū. Tādē fit ista deceptio cū mutatur diphthongus, vt Quicumque desiderat æquum, desiderat iustū, sed qui desiderat æquitare, equum desiderat, ergo Qui desiderat equitare, desiderat iustum.

De fallacia Compositionis, & Diuisionis.

Cap. XIII.

RIA circa fallacias has speculari oportet, primum quid Compositio, & quid Diuifio fit. Secundum quid Cōpositionis fallacia, quid etiā Diuifionis fallacia. Tertio quot

quot harum species. Compositio igitur & Diuisio non vno modo dicuntur. Primò enim Compositio est quoties significatio vnius termini applicatur integræ significationi alterius, ut si dicas, album potest esse nigrum, si sensus sit albo ipsi, nempe corpori cum albedine simul accidere nigrum, Compositio est. sic autem fit Diuisio cum non integræ, sed parti significationis alterius significatio applicatur, vt si in eadem propositione fiat sensus, illud corpus quod album est nigrum potest esse, non tamen simul cum albedine, Diuisio est. Fit etiam altero modo Compositio & Diuisio, cum vna dictio potest construi cum variis dictionibus in eadem oratione, si autem cum vna construat, facit vnum sensum: si vero cum altera, facit alterum sensum, & in hoc talis oratio differt ab Amphibologia, in qua eadem seruat dictionum constructio, vt quicquid viuit semper erit, dictio: semper: potest construi cum verbo: viuit: & sensum facit verum, potest etiam construi cum verbo: erit: & sensum facit falsum, tunc construere talem dictionem cum ea, cum qua magis apparet construi, Compositio est, ut coniungere cum verbo: uiuit: at coniungere cum eo, cum quo minus coniungi apparet, Diuisio est, vt si construiatur cum illo verbo: erit: & in hoc prononciationem, & loquedi phrasim oportebit considerare. fiunt et cõpositio & diuisio tertio modo, vt dicemus in earum speciebus. Circa secundum fallacia Cõpositionis & diuisionis, fit cū in cõsequētia aliqua datur antecedēs verū, & consequēs

Q 4 falsum,

falsum, eo quod diuisum sensum in compositū, vel compositum, in diuisum mutamus: non enim licet hos mutare, tunc autem fit Compositionis fallacia peculiariter, cum consequens falsum, quod sequebatur ex sensu composito falso in antecedenti, attribuimus eidem antecedenti in sensu diuiso vero, vel cum conclusionem quæ sequebatur in sensu diuiso vera, sumimus in sensu composito falsam. Exemplum prioris. Omnia quinque sunt duo & tria. Quinarius non est duo & tria, ergo Quinarius non est quinque: in hoc syllogismo conclusio est falsa, & sequitur ex antecedenti composito falso, nam illa minor falsa est, si prædicatum cōpositè, & copulativè teneatur, esset autē vera si diuisivè teneretur, facit enim sensum quinarius non est duo, & quinarius nō est tria, è contra maior diuisa est falsa, composita vera, tunc esset fallacia Cōpositionis, velle tribuere falsitatem conclusionis veritati minoris diuisa, cum tamen ex ea non sequatur. Exemplum posterioris. Omnem hominem scribere est possibile, Aliqui non scribentes sunt homines, ergo Non scribentes scribere est possibile, in hoc antecedens est verum, & ex eo conclusio sequitur vera in sensu diuiso, falsa tamen in composito, tunc est fallacia Compositionis, in sensu enim Composito falso sumimus quod non sequitur nisi in sensu diuiso verò, Est autem fallacia Diuisionis è conuerso, cum sensus compositus est verus, & diuisus falsus, & attribuimus conclusionis falsitatem sensui composito uero in antecedenti, ex quo non sequebatur,

batur, vel ipsam conclusionem in sensu diuiso sumimus, quæ tamen erat compositè sumenda, ut in maiori illius syllogismi, Omnia quinque sunt duo & tria, Quinarius non est duo & tria, ergo Quinarius non est quinque, maior diuisa falsa est, Composita vera. Est autem fallacia diuisionis, illi Compositæ tribuere Conclusionis falsitatem, cum non nisi ex diuisa sequatur, & hæc omnia clariora fient in ipsis compositionis, & diuisionis speciebus.

Sunt enim tres, Prima fit inter terminos, quorum alter potest significationem suam integræ alterius significationi applicare, nempe materiali & formali: potest etiam parti significationis soli, puta materiali applicare, vt omnes homines esse senes possibile est, Iuuenes sunt homines, ergo Iuuenes esse senes possibile est, est fallacia compositionis, si conclusionem in sensu composito sumamus, non enim inferebatur, nisi in sensu diuiso, at si dicas, Iuuenes esse senes est impossibile, Homines sunt iuuenes, ergo Homines esse senes impossibile est, conclusio est falsa, & maior in sensu diuiso, ex qua conclusio sequitur, in sensu vero composito est vera, & attribuere ei falsitatem conclusionis, est fallacia Diuisionis, quia quod ex diuisa sequitur attribuimus compositæ.

Altera species harum fallaciarum est, cum est aliud quod complexum, quod diuisiuè & copulatiuè summi potest, ratione cuius mutatur sensus, vt superius diximus: similiter de complexo disiuncto, vel disiunctiuo, vt Omne animal est rationale, vel irrationale,

tionale, Sed non omne animal est rationale, ergo Omne animal est irrationale, est quidem diuisionis fallacia in maiori, qua potest sensum disiunctum facere, & sic est vera, est enim propositio cathgorica, cuius sensus est, de quolibet animali per se esse verum enunciare hoc, scilicet esse rationale, vel irrationale, & sic non inferitur conclusio illa, potest disiunctiue sumi, & sic est diuisa falsa, facit enim sensum, omne animal est rationale, vel omne animal est irrationale, & ex ea talis conclusio etiam falsa sequitur. fallacia consistit in eo, quod tribuimus maiori composita vera, quod non sequitur, nisi ex ea diuisa falsa. Fit opposito modo fallacia Compositionis, cum sensus compositus est falsus, diuisus verus.

Tertia species, est cum aliquam dictionem cum variis construimus, propter quod mutatur sensus, vt Quicquid uiuit semper erit, Equus uiuit, ergo Equus semper erit, conclusio falsa, & maior in sensu diuiso falsa, nempè, si dictio, semper, coniungatur cum verbo erit, & sic procedit conclusio, at si iungatur cum verbo uiuit, est compositio, & uera. Similiter Quancunq; imaginem auream habentem uestem uidi, ipsa est ex auro: sed ligneam imaginem uidi habentem uestem auream, ergo Imago ligneae est ex auro, conclusio est falsa, & etiã maior diuisa, nempè si illa dictio, aureã iungatur cum uesti, sic enim ex ea inferitur cõclusio. at si cõposita sumatur est uera, nempè si iungatur cū imagine, ac propterea est fallacia diuisionis cõclusionē tribuere cõposita.

De

De fallacia figura Dictionis.

ALLACIA hæc accidit, cum ex similitudine duarum dictionum inter se accidentali, colligimus similitudinem significatorum, quod primò euenit cū dictio vnius generis grammaticalis, existimatur esse alterius generis propter similem desinentiam, ut qui poëtam concederet esse doctam sicut musam, quia musa, est fœmininum nomen, & qui Eustochium concederet esse sanctum, quia finitur inum, sicut templum. Altero modo euenit, cum nomē unius prædicamenti sumimus pro altero prædicamento, ut Quicquid hodie emisti, modo comedisti, Carnes crudas hodie emisti, etgo Carnes crudas modo comedisti, est figura dictionis, quia, quicquid significat substantiam, crudum uerò, qualitatem. Euenit etiam, cum simplicem suppositionem in personalem, uel econtra mutamus, ut homo est species, Iulius est homo, ergo Iulius est species, cum præsertim hoc fit in indiuiduo, & uniuersali, nam hic uidetur mutari modus, cum uniuersale quale quid indiuiduum hoc aliquid significat.

*De fallacijs Extra dictionem.**De fallacia Accidentis. Cap. XV.*

V o facilius hæc fallacia intelligatur, (est enim admodum communis) notandum est aliqua quadrupliciter unum quid esse

quid esse posse. Primò dicuntur ea vnum, quæ vnum prorsus significant, quamuis sub diuersis nominibus, aut modis diuersis, quo pacto duo synonyma vnum dicantur, similiter definitum & ipsius definitio, illa tamen in uoce differunt, hæc verò in significandi modo, cum definitum confusè, Definitio eandem explicite dicat. Altero modo quædam dicuntur vnum, quæ cum non eandem naturam significant, vnum tamé est de essentia alterius, sicut genus, vel differentia idem sunt cum specie, & species cum indiuiduo, puta homo & animal, homo & rationale, homo & Iulius. Tertio quædam alia dicuntur vnum minori unitate, quorum vnum est alterius proprium, puta homo & risibile, non tamen risibile est de essentia hominis. Tandem quædam alia dicuntur vnum, quorum vnum alterum elaudit tanquam accidens, vt homo, & album. Ista quatuor non ita vnum sunt, quin aliqua inter ea differentia inueniatur, nec ita sunt diuersa, quin etiam aliquo modo vnum sint, ex quo fit, quod aliqua, quæ vni tribuimus, etiam alteri damus: aliqua verò vni applicamus, quæ alteri non concedimus, dicimus enim album coloratum, & currere, & sedere, quæ etiam de homine albo prædicamus: at album esse accidens, colorem, qualitatem dicimus, quæ de homine non enunciamus, & in vniuersum est Regula, Omnia ea, quæ vni conueniunt secundum id, in quo ab altero differt, remouenda sunt ab altero, cætera verò concedenda simul, aut neganda. V. g. album dicitur currere ratione

tione ipsius subiecti. corpus enim albedinem ha-
 bens dicitur currere. prætereà album dicitur acci-
 dens ratione formæ, in qua cum subiecto non est i-
 dem, non prædicabitur ergo accidens de corpore.
 Ex his nota est fallacia Accidentis, quæ fit quoties
 tribuimus vni omnia, quæ tribuimus alteri, quæ
 tamen non illi, qua parte cum altero vnum est, con-
 ueniunt, existimantes propter identitatem & vni-
 tatem id licere, quo defectu peccant omnes hi syl-
 logismi, & consequentiæ homo est risibilis, risibi-
 le est proprium, ergo homo est proprium. Ensis
 est gladius, Gladius est secundæ declinationis, er-
 go Ensis est secundæ declinationis. Petrus est ho-
 mo, Homo est species, ergo Petrus est species, &
 in vniuersum quoties suppositio variatur, sicut
 quando procedimus ex puris particularibus, ex ma-
 iori particulari in Prima figura, ex puris affirma-
 tiuis in secunda figura, & similia. Similiter quo-
 ties Appellationem mutamus, vel ex diuisis ad con-
 iuncta, vel è contra procedimus, vt Video Corrus-
 cum, Et Corruscus est veniens, ergo Video ve-
 nientem. Hic canis est pater, Et hic canis est tuus,
 ergo Est pater tuus. Puer hic est magnus logicus,
 ergo est magnus, & est logicus. Similiter quoties
 à genere, seu à superiori ad inferius absq; vniuer-
 salitate, vel ab inferiori ad superius vniuersaliter
 procedimus, vt Animal est album, ergo homo est
 albus, vel Omnis homo est risibilis, ergo Omne
 animal est risibile, de quibus in locis à Toto dixi-
 mus. Nec mireris, si fallacia suppositionis hic col-
 loce-

locetur, & in Figura dictionis, cum diuersis rationibus vitium vnum ad duas species fallaciarum referatur, illic enim figura dictionis, hic vnitas extremorum consideratur.

De Fallacia Secundum quid & simpliciter.

FALLACIA ista ex similitudine loci à Toto in modo procedit, erat enim Totum in modo, dictio respectu sui ipsius cum aliquo adiecto sumpta, quod dicebatur Pars in modo, vt homo, & homo albus, valebat autem à parte ad totum, & e contra, vt illic explicuimus. Sunt autem aliqua adiecta quæ diminuant significationem totius cui iunguntur, vel eam distrahunt, & alienant, & talia non totum in modo, aut pars, sed Dicta secundum quid nuncupantur, vt homo mortuus, album secundum dentes, & similia. Quæ autem adiecta distrahant, ex iis quæ in Secundo Libro de Alienatione diximus, facile est videre. At ea dicuntur diminuere quando cum eis ita prædicatum, vel subiectum cum aliquo copulatur, vt eis semotis oppositum enunciatur, V. g. Æthiops secundum dentes albus dicitur, ablato verò illo adiecto secundum dentes, niger, vel non albus dicitur, nisi subiectum alia ratione esset albū, vt homo secundum dentes est albus, si ille etiam secundum totum se albus esset, adhuc albus diceretur, sed non ex virtute, & ratione illius adiecti. Est igitur fallacia talibus dictis secundum quid, ad ipsa absolute sumpta, vel e contra, tam affirmatiuè, quam negatiuè argumentari, vt in
 ipsis

ipsis huius fallaciæ modis comperietur, ^{aliquid dicitur}
 Est primus modus à dicto diminvente secundū lo-
 cum, non enim valet, non licet praderē in templo,
 ergo non licet praderē: licet in mari non audire sa-
 crum, ergo licet non audire sacrum non valet. Se-
 cundus modus à dicto diminvente secundum tem-
 pus, non enim sequitur, non est licitum diebus Ve-
 neris vesci carnibus, ergo est licitum vesci carni-
 bus, expedit tempore naufragii proiicere merces,
 ergo expedit proiicere merces.

Tertius à dicto diminvente ad aliquid, vt febricitanti non est bonum vinum, nō valet, ergo nō est bonum vinum, Amenti non expediunt arma, ergo non expediunt arma. Quartus à dicto diminvente secundū partem, vt est albus secundum dentes, ergo est albus, non sequitur, non est albus secundum dentes, ergo non est albus. Hoc intelligi debet, quando illa pars non est proprium subiectum illius accidentis, tunc enim valet, vt est crispo capite, ergo est crispus, benè sequitur: est cæsius oculis, ergo est cæsius: est curuo naso, ergo est aquilinus, in his enim benè sequitur, quia talia prædicata illis partibus propriè & adæquatè insunt. Quintus à dicto distrahente, vt duo leones marmorei sunt in foro, ergo duo leones sūt in foro, hic est homo pictus, ergo est homo, non sequitur. Eadem est fallacia sæpe argumentari ab ipsis totis, non enim valet, non est albus, ergo non est albus secundum dentes: non est leo, ergo non est leo lapideus: licet comedere carnes, ergo licet in die veneris, & aliis similiter non valet, sicut

nec

nec ab ipsis partibus, nisi tale prædicatum omni ex parte, & integrè subiecto insit, tunc enim valeret, vt non est bonum mentiri, ergo non est bonum mentiri in bello, nec domi, & similia.

De ignorantia Elenchi.

Cap. XV I.

VPERIVS quid esset Elenchus diximus, est enim syllogismus Contradictionis, id est inferens, & probans contradictoriū eius quod concessum est, vel simul duo inferens cōtradictoria, si verè autem probat Verus elenchus, si cum deceptione, Sophisticus dicitur. Vnde duplici ex parte elencho deceptio accidit, vno modo, quando id non fit syllogismo bono, sed fallaci, altero modo, quando syllogismus bonus est, non tamen probat veram contradictoriam propositionis concessæ, sed apparentem, cum non obseruet leges veræ contradictionis, & tales fallaciæ quæ hac parte fiunt, dicuntur secundum ignorantiam Elenchi, quas Arist. I. Elench. c.4. quatuor numerat. Prima quando contradictoria non sumuntur ad idem, vt numerus ternarius excedit binarium, & non excedit quaternarium, ergo ternarius excedit numerum, & non excedit. Secunda quando nõ sumuntur secundum idem, vt corpus hoc est duplū ad aliud secundum latitudinem, & non secundum longitudinem, ergo est duplum, & non duplum. Tertia, similiter, id est quando non seruat idem modus, vt currit velociter, non currit tardè, ergo currit

currit & non currit. Quarta quando non seruatur idem tempus, vt dormio noctu, non dormio mane, ergo dormio & non dormio, sed de his latè diximus Libro Secundo.

De fallacia Consequentis.

FALLACIA ista procedit ex similitudine illius loci, quo à positione antecedentis ad positionem consequentis, & ab opposito consequentis ad oppositum antecedentis procedebamus. Secundum verò fallaciam hanc fit transmutatio, nempe ab opposito antecedentis ad oppositum consequentis, vt si ignis est, calor est, ergo si ignis non est, calor non est. Qui dicit te esse equum, dicit te esse animal, sed qui dicit te esse equum, dicit falsum, ergo Qui dicit te esse animal, dicit falsum. In his est fallacia, quia ex opposito antecedentis inferimus oppositum consequentis, quod non licet, nisi in terminis conuertibilibus. Similiter quando ex positione consequentis antecedens ponimus, similis est fallacia, cum non liceat, nisi in terminis conuertibilibus, vt si homo est, animal est, ergo si animal est homo est, si ignis est, calor est, sed calor est, ergo ignis est. Vnde patet in his fallaciis priorem consequentiam bonam esse, posteriorem verò, qua à negatione antecedentis, vel à positione consequentis procedimus, fallacem.

R De

De fallacia Petitionis principij.

FALLACIA hæc contra Syllogismi probatio-
nem procedit, syllogismus enim & illatius
est conclusionis, & instrumentum probati-
um ipsius, illatio in recta forma consistit,
probatio verò præter hoc antecedens notius conse-
quente petit, ob id fallacia est, æquè ignota, vel
ignotiora ad probationem ignotorum sumere, præ-
fertim quando idem per idem, licet occultè, pro-
bare intendimus, vt qui probaturus in particulari
homines esse iustos, peteret ad probationem om-
nes homines esse iustos, & probaturus Medicinam
esse scientiam sani & ægri, peteret separatim Medi-
cinam esse scientiam sani, & esse scientiam ægri,
vel denique verbis parum mutatis idem per idem
probaret in talem incideret fallaciam.

De fallacia secundum non causam, vt causam.

FALLACIA hæc est cum conclusionis falsi-
tas, quæ provenit ex vna præmissa falsa,
attribuitur præmissæ veræ, vt Omnis ho-
mo est animal, Planta est homo, ergo
Planta est animal. Conclusio est falsa, cuius cau-
sa est minor, attribuere verò id maiori, ac velle ob
id contendere maiorem esse falsam, est fallacia non
causæ, vt causæ, quam superius diximus. Non pro-
pter hoc accidere falsum. Fit etiam ista fallacia, cū

con.

conclusionem veram attribuimus falso tanquam
causæ. Similiter cum consequens ex antecedenti
non proprio deducimus, ipsi attribuentes conse-
quentis veritatem, vt Homo est disciplinabilis, er-
go est Grammaticus, & huiusmodi alia.

*De fallacia secundum plures interrogatio-
nes vt vnã.*

ALLACIA hæc committitur, cum oppo-
nens petit vnicam sibi responsionem da-
ri illius, cui vnica responderi non potest,
vt ipsum respondentem ex quacunq; vna
responsione capiat, vt si petat, homo & leo sunt
ne animal rationale? si respondeatur ita esse, colliget
leonem esse rationalem, quod falsum est. Si ve-
rò respondeatur, non ita esse, colliget hominem
non esse rationalem, quod etiam falsum est. Ad fal-
laciã hanc reprimendam non oportet vnica re-
sponsione satisfacere petenti multa quibus non nisi
multis responderi potest. Atque hæc breuiter, de
locis, & fallacijs atque perinde de tota Introductio-
ne. Sit laus DEO Omnipotenti, qui nos ad finem
perduxit, ipse faciat, vt in sui gloriam, & iuuenam
vtilitatem, maioremq; in literis progressum, quo-
rum gratia scripta sunt, hæc omnia tendant.

FINIS INTRODVCTIONIS.

INDEX CAPITVM

QVÆ IN HAC INTRODV- CTIONE IN DIALECTICAM

CONTINENTVR.

PRIMI LIBRI CAPITA.

D enomine Dialectica. Caput 1. pagina.	5
Quid sit Dialectica, de eius necessitate, materia, sine, & officio. Cap. xj.	7
Quid definitio, et quotuplex sit. cap. iij.	10
Quotuplex sit definitio rei. cap. iij.	13
De legib. bonæ definitionis, de modo argumentandi, & loquendi circa ipsam definitionem. Cap. v.	16
Quid diuisio, quotuplex, quæ ipsius præcepta sint. cap. vj.	
Pagina	19
De modis argumentandi, & loquendi per diuisionem. Cap. vij.	Pagina 23
Quid Argumētatio, quæ species, quæ præcepta ipsius sint. Cap. viij.	pag. 25
Quis sit disputandi modus obseruandus inter Scholasticos concertantes. Cap. ix.	pag. 28
Quid sit terminus in communi, & quotuplex. Cap. x.	32
De Termino vocali significatiuo. Cap. xj.	pag. 35

R 3 De

I N D E X.

De Termino Cathegorematico. Cap. xij.	pag. 39
De alio Termino cathegorematico. Cap. xij.	pag. 42
item Cap. xiiij.	pag. 44
De nomine, & verbo. Cap. xv.	pag. 47
De Oratione, & Enunciacione. Cap. xvj.	pag. 49
De Materia, Forma & qualitate simplicis Enunciacionis. Cap. xvij.	pag. 51
De quantitate simplicis enunciacionis. Cap. xviii.	55
De Enunciacione Hypothetica. Cap. xix.	pag. 57
De reliquis Accidentibus Hypothetica Enunciacionis. Cap. xx.	Pagina 60
De affirmatione, & Negatione, ac Quantitate Hypothetica. Cap. xxj.	pag. 63

SECUNDI LIBRI CAPITA.

D E suppositione. Cap. i.	Pagina 66
De suppositione communi, & signis indicantibus eam. Cap. ij.	pag. 69
De regulis indicantibus suppositiones ratione signorum. Cap. iij.	pag. 72
De Resolutione Suppositionis Terminorum. Cap. iiij.	75
De regulis circa ordinem Resolutionis. Cap. v.	pag. 78
De Resolutione incompleta. Cap. vj.	pag. 81
De Resolutione Relatiuorum. Cap. vij.	pag. 83
De Ampliatione. Cap. viij.	pag. 87
De modis argumentandi in Ampliatione. Cap. ix.	90
De Restrictione, Alienatione, & diminutione. Cap. x.	90
Pagina	62
	De

I N D E X

De Appellatione. Cap. xj.	pag. 95
De Enunciationis simplicis oppositione. Cap. xij.	pag. 97
De quibusdam præceptis alijs in oppositione. Cap. xij.	
Pagina.	100
De Legibus oppositarum. Cap. xiiij.	pag. 103
De Aequipollentia. Cap. xv.	pag. 105
De Conuersione. Cap. xvj.	pag. 107

TERTII LIBRI CAPITA.

	VIDE & quotuplex Modus, & Enunciatio Modalis. Cap. i.	Pagina III
	De qualitate, & quantitate Modalis. Cap. ij.	
	Pag.	II5
	De Modalium Aequipollentia. Cap. iij.	pag. 119
	De oppositione Modalium. Cap. iij.	pag. 125
	De Aequipollentia & oppositione Modalium secundum Arist. & ipsarum conuersione. Cap. v.	pag. 128
	De Modalibus, de modo Aduerbiali. Cap. vj.	pag. 133
	De Contingenti specialiter sumpto. Cap. vij.	pag. 137
	De exclusiuis. Cap. viij.	pag. 139
	De oppositione exclusiuarum. Cap. ix.	pag. 142
	De exceptiuis. Cap. x.	pag. 144
	De reduplicatiuis. Cap. xj.	pag. 145
	De exponibilibus quibusdam verbis. Cap. xij.	pag. 147
	De Comparatiuis & Superlatiuis. Cap. xij.	pag. 149

R 4 QV AR-

I N D E X.

QUARTI LIBRI CAPITA.

D E Argumentatione bona, & mala, formali, & materiali. Cap. i.	Pagina 151
De Regulis Generalibus bonæ consequentiæ. Cap. ij.	Pag. 154
De Syllogismo cathégorico, & eius principijs. Cap. iij.	Pagina 157
De triplici figura Syllogismorum, & Regulis communi bus earum. Cap. iiii.	pag. 160
De principijs, quibus nituntur Syllogismi perfecti, & de modis perfectis primæ figuræ. Cap. v.	pag. 163
De Modis indirectè concludentibus in prima Figura, & de inutilibus modis eiusdem. Cap. vj.	pag. 165
De Regulis secundæ figuræ, & eius modis. Cap. vij.	Pagina 169
De Tertia figura, Regulisq; & modis eius. Cap. viij.	Pagina 171
De Modis reducendi Syllogismos imperfectos ad perfe- ctos. Cap. ix.	pag. 173
De Modo, quo singuli imperfecti ad perfectos reducun- tur. Cap. x.	pag. 176
Quo pacto aliqui Modi ad Impossibile reducantur. Cap. xj.	pag. 178
De arte inveniendi Medium ad concludendum quanque propositionem. Cap. xij.	pag. 181
De Dictionibus quibus hæc regula facilius retinentur: & de principijs, quibus combinationes inutiles exami- nantur	

I N D E X.

	nantur. Cap. xij.	pag. 184
	De Syllogismo ex obliquis, & de expositorio. Cap. xijij.	
	Pag.	189
	De sex potestatibus, & tribus defectibus syllogismo-	
	rum. Cap. xv.	pag. 191
	De Syllogismo ex Modalibus. Cap. xvj.	pag. 194
	De Syllogismo hypothetico. Cap. xvij.	pag. 198
	De reliquis speciebus Argumentationis. Cap. xvijij.	
	Pag.	201

QVINTI LIBRI CAPITA.

	De duplici syllogismo secundum materiam.	
	Cap. i.	pag. 203
	De demonstratione, & Dialectico Syllogis-	
	mo. Cap. ij.	pag. 205
	Quid locus, & quotuplex in generali. Cap. iij. pa.	207
	De loco Intrinseco. Cap. iiij.	pag. 211
	De locis à concomitantibus substantiam. De loco à To-	
	to. Cap. v.	pag. 213
	De toto in quantitate.	pag. 215
	A toto integrali.	pag. 217
	De Toto in Modo.	pag. 218
	De Toto in loco, & toto in tempore.	pag. 219
	De loco à causis. Cap. vj.	pag. 220
	A causa efficienti.	pag. 221
	A causa materiali.	pag. 223
	A causa formali.	pag. 225
	A causa Finali.	pag. 225
	De	

I N D E X.

De loco à Generatione, & Corruptione, & ab Usu.	
Cap. VII.	pag. 227
A communitèr accidentibus. Cap. vii.	pag. 228
De locis Externis ab oppositis & Disparatis. Cap. viii.	
Pag.	219
De Loco à Maiori.	pag. 230
A Minori.	pag. 231
A Simili.	pag. 232
De locis alijs Extrinsecis, à Transmutata proportione.	
Cap. ix.	pag. 233
Ab Authoritate.	pag. 233
A Transumptione.	pag. 234
De locis Medijs. Cap. x.	pag. 235
A Coniugatis.	pag. eadem
A Casibus.	pag. eadem
A Comparatione.	pag. 236
Ab Oppositione.	pag. eadem
De Syllogismorum fallacijs & erroribus. De Syllogif-	
mo vitioso. Cap. xj.	pag. 237
De Metis, ad quas Sophiste conantur disputantes re-	
digere. Cap. xij.	pag. 239
De Redargutionis Meta.	pag. 240
De Meta falsi.	pag. eadem
De Meta Inopinabilis.	pag. 241
De Meta Syllogismi.	pag. eadem
De Meta Nugationis.	pag. eadem
De fallacia in communi. Cap. xi. ij.	pag. 242
De fallacia Aequiuocationis.	pag. 243
De fallacia Amphibologiae.	pag. 244
De	

I N D E X.

De fallacia Accentus.	pag. 245
De fallacia Compositionum.	pag. eadem
De fallacia figurae Dictionis.	pag. 250
De Fallacia Secundum quid & simpliciter.	pag. 251
De ignorantia Elenchi. Cap. XVI.	pag. 252
De fallacia consequentis.	pag. 257
De fallacia petitionis principij.	pag. 258
De fallacia secundum non causam, ut causam.	pagina eadem.
De fallacia secundum plures interrogationes.	pag. 259

F I N I S.

I N D E X.

De fallacia Accidens.	pag. 217
De fallacia Compositionis.	pag. eadem
De fallacia figuræ Fictionis.	pag. 220
De fallacia secundum quid & simpliciter.	pag. 221
De ignorantia Essentiali. Cap. XVI.	pag. 222
De fallacia consequentis.	pag. 227
De fallacia petitionis principij.	pag. 228
De fallacia secundum non causam, ut casum.	pag. eadem
De fallacia secundum plures interrogaciones.	pag. 229
T R I N I T A T I	
De locis Trinitatis.	pag. 231
De Cognitione.	pag. eadem
De Cognitione.	pag. eadem
De Compositione.	pag. 236
De Cognitione.	pag. eadem
De Syllogismo in fallacijs & contrarijs.	De Syllogismo
modo mixto. Cap. XI.	pag. 237
De Metis, ad quas Septiesse conantur dispartantes re digere. Cap. XII.	pag. 239
De Redargutionis Metæ.	pag. 240
De Metæ falsi.	pag. eadem
De Metæ Imaginabilis.	pag. 241
De Metæ Syllogismi.	pag. eadem
De Metæ Negationis.	pag. eadem
De fallacia in communi. Cap. XI & XII.	pag. 243
De fallacia Equivocationis.	pag. 243
De fallacia Amphibologia.	pag. 244
De	

Fondo librario antico
della Compagnia di Gesù
Provincia Italiana

50676

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani

www.fondolibrarioantico.it

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Cinquecentina

n. 211

09

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

